

341
1922 / 5.

სსრკ

სოციალი

ყოველთვიური
სახელთვნო
სალიცენზირებული
ქრნალი

1922
თბილისი

№ 4—5

განსაკუთრებული პოლიტიკური, ს. შ. უ. ს.

გამოსულია და იყიდება ფოფელთჭიურის სალიტერატურო-სახსელოვნო ქუჩისა ლი „ხომალდი“.

სტამული № 1

შინაარსი: შორეული ნაპირი — ს. აბაშელი. სამდურავი შუალამეს — ხარტონ ვარდოშვილი. ზღვაზე. შენდამი — იასამანი. მე — რკა — ლებში — ოზოლი მუშა. სულს — ვარლამ რუხაძე. ძველი აღთქმა — სანათა — ვ. ტუჩიშვილი. ჟამსა ავადუყოფობისას. ნაცნობ-მეგობრები — გ. ქუჩიშვილი. შეურაცყოფა — ლეო ქიაჩელი. დედოფალ მია — დემნა შენგელაია. ჩვენი მწერლობის შორი-ახლო — ალერტი. ბიბლიოგრაფია — ხომალდელი. ყ დ ა — შარლემანი.

ფასი 10 ათასი.

სტამული № 2

შინაარსი: ქეშმარიტი რელიზში — ა. ლოცვა უბედურების, ღმერთის ხსენებაზე, შესილი წელი, ღამე — მაღალი ქუჩა — ხარტონ ვარდოშვილი. ამკაულები — ლეო ქიაჩელი. მთებში — ოზოლი მუშა. შემოდგომის ბინდები — დემნა შენგელაია. მწყობარი დედაქალაქში, შემოთენება — იასამანი. ჩემი დღიური — გ. ქუჩიშვილი. მოდი, მნახე! — ვარლამ რუხაძე. ბარათი — მიხ. ბოჭორიშვილი. სულს კივილი — გ. ქუჩიშვილი. პროლეტარიატი და ხელოვნება — დონალი. ბიბლიოგრაფია — ხომალდელი.

ფასი 15 ათასი.

სტამული № 3

შინაარსი: ტანჯვას ბარძიში — ს. აბაშელი. ყველასადმი (ეოლტუი ტჰიანთ) — ხარტონ ვარდოშვილი. კლდეზე — იასამანი. კარებთან — ოზოლი მუშა. ჩემი ცხოვრება — ვარლამ რუხაძე. უცნაური მოთხრობები — ლეო ქიაჩელი. შეწყვენილი ბერი — დემნა შენგელაია. პოეტი და რიტმა — დონალი. რომენ როლლან: ეან კრისტოფ ლეო ქიაჩელი.

ფასი 20 ათასი.

სტეალოი

72

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

ს. აბაშელი

ზარიტონ ვარდოშვილი

ოზოლი მუშა

ვარლამ რუხაძე

გ. ქუჩიშვილი

კოლა ლომთათიძე

მის. ბოქორიშვილი

დემნა შენგელაია

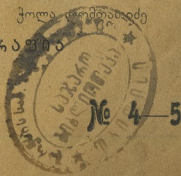
ივ. გომართელი

ს.

ოზოლი მუშა

ანთებული სალამოები
ოქტომბერი
სასახლის ბაღში
სახეები ცეცხლიდან
სათხოვარი სულისადმი
გარღვეული რკალები
დაზიანებული გული
ნაპრალის პირად
ქართულ სუფრაზე
პირველი მაისი
მწუხრი
ალმაცერი ლამე
საქართველო და პოეზია
მეთვალყურის დღიური
კოლა ლომთათიძე

ბიბლიოგრაფია

6472

ს. აბაშელი

1. ანთოპოლოგიური საკითხები

მე მიყვარს შუქი ანთებულ მიწის,
აყვავებული ცის მყუდროებით.
ჩემს ოცნებაში ყოველთვის იწვის
მზით დასისხლული საღამოები,—
როცა იცვლება აქ ყველაფერი
ათასი სარკის აელვარებით,
და დედამიწის მწვანე ნაპირი
შედის უფსკრულში ახალ კარებით.
ძირს დაეშვება ოქროს ბოძები,
და ცეცხლში სცურავს ზღვის ხომალდები.
ელავენ ცაში ანგელოზები,
იწვის ღვთისმშობლის ლურჯი კალთები.
მზე მალალ მთაზე გადმოაბიჯებს
და გამოჩნდება ცათა მპყრობელი,—
და ერთი წამით თვალს გააგვიყვებს
შარავანდები გაუქრობელი.

2. მახოვარი

მწიფე ყურძენში ქარვა ჩადგება
და ტყე ფარჩებში დაიმალება.
გადიქუხებს და გაჩაღდება
ყვითელ ოქტომბრის ფერისცვალება.
მოულოდნელად შავი გედები
აიშლებიან მოგონებაში...
შვეალ ოთახში, ჩაფიკეტები
და სულს გადვისრვი ცეცხლის ემბაზში.
ნისლის მორევში ჩაწვება თვალი. —
სევდა მწარეა და მე მარტო ვარ, —
მომეჩვენება მწუხარე ქალი,
ვისაც ვუყვარდი და მიმატოვა...
დახუჭულ თვალებს არ მოშორდება
ქალის სინაზე და ბრწყინვალება,
და მესეჯერ განმეორდება
შხამ-დანთხეული სულის წვალება.

3. სსსსლის გულში

შემოვა ბინდი ღია სარკმელში,
მთაზე ჩაჰქრება მზის ბაირალი.
მოგონებათა ცისფერ სარკეში
აშრიალდება სსსსლის ბალი.
ახლდება ერთი ამბავი ლექსში
ცრემლის წვიმებით დანაძველები:
იისფერ შუქზე თეთრ ყვავილებში
იელვებს ქალის თეთრი ხელები.
და შეირხევა ყვავილთა გროვა,
ჩუმი კანკალით მოწყდება ღერო,
და თეთრი ქალი აუზთან მოვა,
რომ სიყვარული მეც დავიჯერო.
მაგრამ დარეკავს საათის ზარი —
და დაეცემა ბაგეზე შხამი.
გაჰქრება უცებ ტკბილი სიზმარი,
და ატირდება თვალეში ღამე...
ნამს ჩამოჰყვება მკენარი ფურცლები.
იურვებს მწარედ სული მტკივანი.
და მიმავალი ქალის ქუსლებით
ახმაურდება შორს ხეივანი.

ხარიბონ ვარლოშვილი

სახეები სახსლიდან

I.

ცეცხლზე დაეცა მისი სული როცა მღეროდა,
ალი დალია და უფსკრულაში გადაერია.
შხამით აღსავსე ყვავილების მსუბუქ ღეროთა
ივრძნეს მარტოდენ, რომ საბრალო —გადაირია.

სტკიოდა გული და ნუგეში ჰქონდა არავის.
მაგრამ ბავშური ატირება ხშირად იცოდა.
თვალეში ჩარჩა ბევრი ცრემლი დაუფარავი.
როდესაც თრთოდა, ღამეებით როცა იწოდა.

მის იერს კვალი უიმედო დაჰყვა თავიდან.
ამბობდენ: იგი სიზმარია, ჩრდილთა მისანი.
რადგან მოჰქონდა ღამეების ყრუ საფლავიდან
ჰანგები ნისლი და ლანდები ოქროისანი.

ერთხელ უპოვეს სიხარულის თეთრი სიაღე,
მოსული წუთით, უხილავის წამოსასხამით.
და მაშინ თურმე მის ბაგეთა გაიშრიაღეს:
„ვიყავი წყლული და იარა კეთროვან ღამის“.

ეხლა სხვა არის მისი სახე. შავია ზეცა.
და ღამეებში შემოსული სხვა ჰაერია.
იგი მღელვარე აღტაცებით ცეცხლზე დაეცა,
ალი დალია და ქაბუკი გადაირია.

სათხუპარე სულხაი

ლექსი VI

არ შეგეშინოს ჩემო სულო,
ჩრდილი კანკალებს!
ეს მე ვარ მხოლოდ მისი საზე,
შენი მბურავი.
მოჰყვება ღამე სადაც-არის
ქარის ნაკვალევს
და შენი თვალი აივსება
ყრუ სამღურავით.
მაგრამ ეს წყლული, ღამე ამბობს:
უნდა გეფინოს.
არ შეგეშინოს ჩემო სულო, არ შეგეშინოს.

უსიხარულო დღეების ცვლას
აქვს დავალება,
რომ დაღალული შენი ფრთები
ცეცხლში გაივლოს.
და გათეთრებულ იმედების
ფერისცვალებას
სიმაღლე შეხვდეს უეცარი,
გატყდეს და ივნოს;
ოღონდ ეფინოს შენს თვალებზე
ჩრდილი ეფინოს.
არ შეგეშინოს ჩემო სულო, არ შეგეშინოს.

ეხლა ღრმა არის, სიკვდილის თვალს
რომ დაჰყვა ალი.

და უფრო დიდი გაღიმება
უხილავ ქარის.

შენი ოცნების დამძიმების
ყოველი კვალი.

არის იერი და სახელი

წამების ჯვარის.

მაგრამ ეს წყლული ღამეების
უნდა გეფინოს.

არ შეგეშინოს ჩემო სულო, არ შეგეშინოს.

გაივლის ასე მოჩვენება

მრავალი ჟამის,

შენ აღელვებულ გრიგალებში

უნდა გეძინოს.

ღამის თვალების გამოხედვა

საესეა შხამით...

არ შეგეშინოს ჩემო სულო, არ შეგეშინოს.

ოგოლი მუზა

ბარჯვეული რაქაში

1.

მე მაშინ მოველ, როცა მიწაზე
ცოდვის ნიაღვრათ სისხლი სდიოდა,
როცა კერპები აღარ იწამეს
და ვულკანების ალი ღვივოდა.
ისმოდა ფრთების მძაფრი შრიალი
და მოლოდინის რეკდა ზარები;
და გაჰკიოდა ამაყ გრიალით
ხმები: „გვესურს გაეხსნათ ალთქმის კარები!“
და გაბზარული კოშკის სვეტები
ელოდა ტალღის გამოკიდებას,
რომ გამჭრალიყო ცრუ იმედები,
და დაემარხა ძველი დიდება...
ტყდებოდა სადღაც ხიდე მაგარი,
მიჰქონდა გზები ნისლეზს მტვერიანს...
... და დაუნდობელ წარღვნათ ამდგარი
მოდიან ძღვევით, მოიმღერებენ —
ისინი უტეხ რწმენით მთვრალეები,
და ბრძოლის აღში გადაცვენილი,
სისხლით დაფერილ მფეთქავ თვალებით,
და იმედებით ცათ აფრენილი...
მოდიან... ნაპრალს მოსდევს ნაპრალი,
მებრძოლთა ძვლებით ამოვსებული.
და მკვდრეთით სდგება სახე გამჭრალი,
ახალი რწმენით გაშუქებული...
მოკვეთილ თავებს მოაქვთ ლანგარი
და სისხლით რწყავენ ახალ გზის მტვერებს.

რომ მოაფრქვიონ სხივთა ნამჭერი
წამების ჯვარით გადავლილ სერებს...
მოდინ, როგორც ვრიგალი მძაფრი,
ვინ დაუდგება მათ ბრაზ-მორეულთ!
და სისხლის ზოლად გაება ძაფი,
როგორც ოცნება, მხარეს შორეულს...
მოდინ, მოაქვთ დროშების ბალი,
სისხლით მორწყული, ხმლებით ნაჩეხი...
ირყევა ძველი კოშკების თალი...
მოდინ, მოაქვთ რისხვა და მეხი!..

2.

მე მაშინ მოველ... და სწრაფი ტალღა
მიმაქანებდა შორიდან შორსა;
და გაეჰკიოდი: სულ მალღა, მალღა
ასწიეთ, ძმებო, ასწიეთ დროშა!
ყველა რკალები უნდა გაირღვეს,
ვით რკინის სალტე, სულს რომ აწვალეხ.
ჩვენგანი უკან არვინ დაიხვეს
და გადავივლით ყველა ნაპრალეხს...
სანგრები, ირგვლივ ალ-დაფრქვეული,
იწვის და ლელავს ცეცხლების ზევათ...
ძმებო! ეს დროშა გულ-გახეული
წამების გზებით მწვერვალზე ავა!
მწვერვალზე ავა და ახალ ზეცას
მოაფრქვევს სალამს, ვით სულის სიმებს,
მათგან, ვინც ბრძოლის ველზე დაეცა,
და ზიდეს ჯვარი წამების—მძიმე!..
სანგრებში ვილაც შეშლილი დაჰქრის,
ეთამაშება ტყვიებს გაფრენილს,
მსხვერპლთა წინაშე კრძალვით თავს დაჰხრის.
და გადახედავს ველზე გაფენილს:
ამბობს, რომ სიკვდილს ის ვერ იწამებს,
არის სიციცხლე და ნეტარება,

რომ უკვდავება მოაქვს იმ წამებს
და უნათლესი სულის ხარება.
დეე გაველოს მუსრი მტრის გუნდებს,
გზებს აშუქებდეს მზე გადახრილა,
რომ არ შეაკედეს სული ცივ ზღუდეს
და აელვარდეს ცა გადახსნილი!—
სანგრებში ვილაც შეშლილი დაჭკრის...
გულ-გაჩეხილი ეცემა მკვდარი.
აავსებს ძმათა საფლავებს გათხრილს
და წინ მიილტვის მებრძოლთა ჯარი.
და ვერ ამძიმებს ამაყ სულს დაღლა,
ტალღები მიჭკრის შორიდან შორსა,
და ჩვენ გავჰკვივით: სულ მაღლა, მაღლა
ასწივით, ძმებო, ასწივით დროშა!

3.

მე მაშინ მოველ... და მშობელ მიწას
თავს ევლებოდა ტრფობით მხედარი,
ვინაც მუდამყამს მის სახელს ფიცავს
და უკვდავ სულით მარად მხნედ არის...
და გაკაყებულ სულის კვეთება
გადადის ელვით ჯარიდან ჯარზე;
და დროთა მტვერი, გადიხვეტება
ხმლებით დახაზულ რკინის აბჯარზე.
დიდხანს ელოდა რაში გაფრენას
მშობლიურ ლაყვარდს მონატრებული;
ელოდა ველზე მწყობრად გაფენას
წმინდა დროშებით მებრძოლთ კრებული—
არ დაიღვეა ცაში ვარსკვლავი,
ისე ვით სულში—იმედის ალი.
წამოვა უცებ რისხვათა ზეავი
და გაბრწყინდება ნალესი ხმალი!
და ბედი ერთხელ გადატეხილი,
როგორც ქრილობა გულს დაფარული,

დაირკალება მთათა გრენილათ,
 რომ ისევ ჰპოვოს სხვა სიხარული.
 და სულში ფრთებს შლის დილა მაისის.
 მიფრინავს რაში ნათელ ფერებით.
 მარად უკვდავი ძღვევის ხმა ისმის,
 და ჩვენ მოვრალი ვართ მხნე სიმღერებით...
 გზა შორეული ისევ ენთება,
 და ეამი იწვის ელვის ძახილით,
 რომ სისხლიანი დღე გათენდება,
 და ომში უნდა ეწდოს მახვილი...
 მოდის და მოდის ყოველმხრივ ურდო,
 და სანგრებს ჰფარავს ბურუსი ცხელი...
 მოდიან, ვისაც გული აქვს უნდო...
 ო, მეგობარო, მომეცი ხელი,
 რომ არ დაეტყოს ჩვენს მხნე სულს დაღლა,
 რომ ჰქროდეს ტალღა შორიდან შორსა,
 რომ კვლავ დავსძახოთ: სულ მაღლა, მაღლა
 ასწიეთ, ძმებო, ასწიეთ დროშა!

4.

მე მაშინ მოველ... და ვით მთვარეულს
 მიპყრობდა ჯადო-კორიანტელი.
 და სისხლის ლაქებს, მტვერში გარეულს,
 აფრქვევდა სხივებს შორი ნათელი.
 ძმათა საფლავებს მოსავდა ალი,
 მაღალ მწვერვალთ გადმოფენილი,
 ვით მთვარის ქსელი — გადმონაშალი,
 და როგორც სული ცათ ავლენილი...
 და იღუმალი რეკავდა ხარი,
 ვით მოლოდინი ახალ გაფრენის,
 და ენთებოდა სერებზე ჯვარი,
 როგორც ციმციმი შორი აფრების,
 გზა იყო ვრცელი... და ახალ სამანს
 დროთა სიღრმეში ვერ ხედავს თვალდ...

სისხლის ლანჩერი ნაპრალებს გაჰბანს,
და შრავალ რკალებს გადასჭრის ხმალი!...
და მეგობარი, სულს რომ ათრთოლებს,
როგორც აღერსა შორეულ ელვის;
რწმენით გაჰყურებს სივრცეთა ზოლებს
და ახალ აღთქმის სასწაულს ელის!—
ჩვენ იმედების ვზიდავთ სიმძიმეს...
და ყოველ ტალღის დანარცხებაზე—
სულის ოცნება მაღლა ციმციმებს
და მღერის ახალ განათებაზე...
შორი ცის თალი მოსჩანს ლანდებათ,
და ალი იწვის სივრცის უბეში—
როდესაც უცებ შემოლამდება
და გულს სწყურია ტკბილი ნუგეში.
ადგება რაზმი დაუდევარი
და გადახედავს საფლავეებს ძმათა,
რომ ისევ ბრძოლის დაჰქროდეს ქარი,
და გუგუნებდეს ყიჟინა ხმათა;
რომ არ დაეტყოს ამაყ სულს დაღლა,
რომ ჰქროდეს ტალღა შორიდან შორსა,
და კვლავ ისმოდეს: სულ მაღლა, მაღლა
ასწიეთ, ძმებო, ასწიეთ დროშა!!

მარ. რუხაძე

დახინავეული მული

ძნელია გულის დაიარება
 და მარტოობის ფიქრში დაძირვა:
 ვით ლანდი, ობლად დაიარები
 და კვალში დაგდევს ბედის დაცინვა!
 იგონებ წარსულს, სიზმრათ გაფრენილს,
 აწმყოს მოწყენილს და უფერადოს,
 და ხედავ ეკლებს, თებთ ქვეშ გაფენილს,
 ვით ჯარს გაქცეულს და უბელადოს.
 ის რაც გიყვარდა და მოელოდი,
 გენატრებოდა. ვით ბნელში, სხივი,
 ისევ შორს არის და შენ კი ლოდი
 ვიახლოვდება საფლავის. ცივი-
 და გრძნობ: ყველა გზა გადაჭრილია.
 არა გაქვს არსად ნავთსაყუდარი.
 შენ კი ნუგეში, ვით მზე, გჭირია:
 და ხელებს ცისკენ იწვდი მუქარით.
 ცივი დუმილი. მხოლოდ ვარსკვლავნი
 დაციმციმებენ ოქროს თვალებად:
 და, ლოცვის ნაცვლად. წყევლას აგზავნი.
 და ტანში რისხვა გივლის ქარებად.
 და ვით მწუხრისას შავი ყორანი,
 წამოფუტყული სადმე კლდის თავზე, —
 დაგჩხავის სევდა და, ვით ბორანი,
 ქანაობ მუდამ ცრემლების ზღვაზე.
 ძნელია გულის დაზიანება
 და მარტოობის ფიქრთა თარეში:
 სული შავ ფიქრებს ეზიარება
 და ჰრბიან დღენი სიმწუხარეში!

ნაპრაღის პირაღ

სული თან გაჰყვა გადასულ ზღაპარს,
გული აქ დარჩა ტანჯვით ნასეტყვი,
და დავეტქერ ახლა ხავს-დაკრულ ნაპრაღს,
მაგრამ უფსკრული ჩემს წყლულს რას ეტყვის?
ბნელა. დამძიმდა ისე ჰაერი,
თითქო ქვებს ჰყრიან ცის კამარიდან,
და ისმის ხმები ისეთნაირი,
ვით გამოხზობა ცივ სამარიდან.
ყოველ ნაბიჯზე მეხდება სატანა
და გზას მიკენჭავს თავის ქალებით...
ოჰ, თუ ამ ღამემ დიდხანს გასტანა,
ვერძნობ, მეც სიგიჟის დამწვავს ოლები!
შინდა გავეტყე ღამის ქიმერებს,
თან რომ დამდევენ სისხლიან დაშნით...
რომ შევფარო თავი იმერეთს
ჩემს გულის წუხილს განა ის-დაშლის?
ვონების თვალით გავყურებ გელათს:
მასაც ჩემსავეით ეს ბნელი ღამე
შემოხვევია სულის მღრღნელ გველათ,
და მარტივლს უხმობს: „მითხარი რამე!“
უთხარი რამე, ჩემო მარტივლო,
უთხარი რამე ქალარა გელათს:
კაემნის სუსხმა რომ ვერ დათრთვილოს,
იმედის ცეცხლი აუნთე მწველათ!

გ. ქუჩიშვილი

ქართულ სურათზე

ალ. ბრუსაძეს

გაშალეთ სუფრა! მოიტათ ღვინო!
მე ვარ მოღვინე და არა ლოთი!
დასძახეთ, ძმებო, ჰიმნი საღვინო,
რომ დავიწყნარო ღელვა და შფოთი!

მინდა დავლიო ბოღმა და დარდი,
რომ აღარ ვყავდე მონად, მსახურად;
კახეთის ზვრებში თუ ვარ ნახარდი,
უნდა ვლაღობდე კიდევ კახურად.

მოიტათ ყანწი! ვინც აქ თავს იქებს,
მსურს გამოვცადო, შევება სმაში!
აბა, ერთხელაც დაჰკოცნეთ ჭიქებს! —
იწყება ჯამის ხელში თამაში!

ჰო, ეგრე, ეგრე! გაამოთ ხალხო!
ნურც დაგხურვიათ მარნების კარი!
შაბაშ, ვინც ესლა ეშხით დასძახოს
და გრძნობის ცეცხლით დაფერფლოს თარი!

გოლა ლოგთათიძე.

(სპირტიდან მცირედილი)

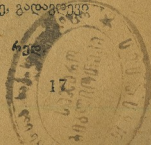
პირველი მხარე *

გზაზე

ხვალ პირველი მაისია და მე ამელამ არ მეძინება. ეს იმიტომ რომ მე ეხლა მინდა ვიყო ქალაქ №-ში. მინდა ვიყო იქ და სატუსალოში კი ვიმყოფები—აბა როგორ დამეძინოს, ერთი მითხარით! და ჩემი პაწია, სატუსალო ოთახი საესეა თამბაქოს კვამლით და ამ კვამლში გახვეული ვარ მე. საესეა თამბაქოს კვამლით ჩემი ოთახი, მე კი მაინც პაპიროსი მიჭირავს პირში და ვაბოლებ მას, თან კი ვფიქრობ—მე უნდა ვინახულო ქალაქი №-ი.

ეს არაფერია, რომ მე მკვრდი მტკივა და დილა საღამოს მწარეთმახველებს. წუხელის ღამით კიდე ოფლში ვცურავდი. ეს არაფერია. მე მჯერა, რომ გაივლის ყოველივე ეს—ტყუილათ ხომ არ ვლებულობ თევზის ქონს, რომელმაც მე ფილტვები უნდა გამიმავროს. მე ვინოგზაურებ ქალაქ №-ში, გავიქცევი ტყვეობიდან—ამაზე მე ყოველ ცისმარე ღღეს ვფიქრობ და შემთხვევას ვუცდი, ხოლო თუ ეს არ მოწყვა, ტუსალობასაც დასასრული აქვს, სამ წელიწადსა და ორთვეს შემდეგ მე უნდა გამათავისუფლონ. და მე გავიქცევი ქალაქ №-ში, აი რას ვიზამ მე თავდაპირველათ, როცა მარტო ვავალ. აუცილებელი და ისე საქირა ჩემთვის ეს მოგზაურობა, როგორც ჰაერი, როგორც საზრდო. მგონი მთლათ იმიტომ ვარ ავათაც, რომ ამდენი ხანია იქ არ ვყოფილვარ—აი რას შეადგენს ჩემთვის ქალაქი №. ის ძალას შემძენს მე, ენერგიას გამიცოცხლებს, შრომის სურვილს გამოიორკეცებს, უფრო ღრმით, უფრო ძლიერ შემაყვარებს მას, რაც მიყვარს და ერთი ათათ შემაძულებს—რაც მძულს. ამიტომ მე აუცილებლათ უნდა წავიდე იქ. აი ეხლაც გაფართოვდა, მგონია, გული ჩემ მკერდში, უფრო აჩქარდა ის, ტვინი ამუშავდა. ეს იმიტომ რომ მე თვალწინ დამიდგა ქალაქი № და ქალაქის სასაფლაოზე ერთი საფლავი. ამ სამი წლის წინეთ, როცა პოლიცია გაცხარებით დამეძებდა მე, გადავწყვი

* ეს მოთხრობა პირველად იბეჭდება.

თავი და ავიპარე. ახ-ში, გინახულე ის საფლავე, უკან დაბრუნებისას
 გზაშა კი დამატუსაღეს და აი აქ ამოვყავი თავი. ხის გადახვეტილი
 ჯვარი ესო იმ საფლავეზე, მაგრამ ის ჯვარი არ ვაეასწორებულა.
 ენახე საჭიროთ. ალბათ ეხლა იმ ჯვარის არაფერია იქ, დაღუპებოდა
 ის და გადაათრეედნენ იქიდან. მივედი მე იმ საფლავეზე, ამოვიღე უბის
 წიგნიდან ფურცელი, რაღაცა დავაწერე იმ ფურცელზე. გაეხვიე იმა-
 ში ერთი დამკეწარი იის კონა და დავმარხე მე იქ. თითებით ამოვუ-
 თხარე მას საფლავე და დავმარხე. ის ია ჩემი საკუთრება იყო და
 იმაზე უფრო ძვირფასი არაფერი გამაჩნდა მე. ამიტომ როცა იმას
 ვმარხავდი ავტირდი მე. კაცს, რაც გიყვარს იმისთვის არავითარი
 მსხვერპლი არ უნდა გშურდეს, ის საფლავე კი მე ისე მიყვარს, ისე
 მიყვარს, რომ... არც ის წერილი და არც იის კონა დაწვდება მე იქ,
 როცა მივალ, მე წავალ მხოლოდ საფლავის სანახავათ. ადვილი მისა-
 გნებია ის, სასაფლავოს ზევით, განაპირას იმყოფება ის და იქიდან,
 როგორც ხელის გულზე, მოჩანს მთელი ქალაქი და ის მოედანი, რო-
 მელიც მე არაოდეს არ დამავიწყდება. რამდენიმე ვაჟკაცი მარხია იმ
 საფლავეში, ერთად, ძმურათ აწყვიან ერთ ორმოში და შათ შორის
 თინაც, ჩენი თინა!.. იქ პირველათ მთელ სამ თვეს ჯარის კაცები
 იდგნენ და იმ საფლავეთან არავის უშვებდნენ ემინოდენ არაფინ მოი-
 პაროს ცხედრებით. სულელები! აბა ვინ დააშორებდა ერთმანეთს ამ
 განუყრელ ამხანაგებს! თუ სიკვდილი ერთად შეიძღეს, მერმე ერთად
 ყოფნას ვერ შეიძლებდნენ? და არ უნდოდათ აგრეთვე, რომ ყვევილე-
 ბი მოეტანა ვისმე ამ საფლავეზედ. მხეცები! აი ეს საფლავე არ მინა-
 ხავს მე სამი წელიწადია და მე მინდა რამე ნაირათ ვნახო ის.
 თქვენ ფიქრობთ იქნება, რომ მე კოლა მინდა ვნახო, იმის გამო მი-
 ვილტვოდე თითქოს იქ. თქვენ გვონიათ იქნება, რომ რაქი ის ჩემი
 საუკეთესო და საიმედო ამხანაგი იყო, ამიტომ იმის საფლავე მიტა-
 ცებს თითქოს! თქვენ ფიქრობთ იქნება, რომ მე მიჭირს უიმისოთ
 ცხოვრება! ხან და ხან მეც აგრე მგონია ეს, მაგრამ ახლა ვამცხადებ,
 რომ ეს არ არის მართალი. ჩვენ ერთად გვხვდავდენ, ჩვენ ბევრი ქირი
 და ლხინი გვინახავს ერთად... მე იმას დავარქვი მოზვერი, იმიტომ
 რომ ის მხიარული, ჯანმრთელი, ღონიერი ბიჭი იყო და თავისუფალ
 დროზე ჭიდაობა უყვარდა. და რომელი სერიოზული ადამიანი ჭი-
 დაობს, ერთი ეს მითხარით. დალუნავდა თავს მოზვეროფით და წამო-
 ვილოდა, შიგ მკერდში გეცემოდა თავით—აი ამიტომ მე იმას დავარ-
 ქვი მოზვერი. ეხლა კი იმას ვემდური მე და უნდა გამისამართლდეს.
 თქვენ ამბობთ—ის მოკვდა და როგორ უნდა გავისამართლდესო! სწო-
 რეთ იმიტომ უნდა გამისამართლდეს, რომ მოკვდა ის. ის ჯერ ჩემ-

თან უნდა მოსულიყო და მერმე უნდა მომკვდარიყო. ან, მე რომ იმისას მივედი, ის შინ უნდა დამხვედროდა და მერმე უნდა მომკვდარიყო. მაგრამ ეს მან არ ქნა და ამიტომ ის უნდა გამისამართლდეს მე. რატომ მაინც და მაინც იმან დაიჭირა ხელში დროშა! რატომ, სანამ ტყვიამ. შუბლი არ გაუხვრიტა, იმ დროშას ხელი არ გაუშვამან? იცით რატომ ქნა ეს იმან? ჩემი დასჯა უნდოდა — აი რატომ ქნა! და ამ დანაშაულს მე იმას არ ვაპატივებ, არაოდეს არ ვაპატივებ და ამიტომ ვემდური მას. რათ მომექცა აგრე სასტიკათ ის. განა ვიყავი ამის ღირსი? განა მე გულით უთხარი ის, რაც უთხარი? ვაჯავრებული რომ გავარდა კრებიდან კარში, რათ არ მოვიდა მეორე დილას ჩემთან? როცა მე მივედი იმის ბინაზე, რათ არ დამხვედა სახლში? თინასას რათ არ მოვიდა მეორე საღამოს? აკი მე იმ წუთშივე უკან წავიდე ჩემი მკაცრი და წინდაუხედავი სიტყვა... მოსულიყო თინასას და ჩვეულებრივით დამხდარიყო კუთხეში. მე დავუწყებდი მას ცქერას და როცა, თითქოს უცაბედათ, ჩვენი თვალები შეხედებოდენ ერთმანეთს, ვერც მე და ვერც ის სიცილს ვერ შევიმაგრებდით...

— ხასანე! ანარქისტი! წაილაპარაკებდა კოლა.

— მოხვერი! ვუპასუხებდი მე და ყველაფერი გათავებული იქნებოდა, მერმე მომკვდარიყო რამდენიც უნდოდა... მე თუ მოხვერს ვეძახოდი მას, ის არ იყო ხასანა რომ დამარქვა? ერთხელ ბათომის სატუსალოში ჯდომის დროს, ვილაც შეპრენტილი აჭარელი ენახა მას, რომელიც თავის თავს „ანახლუსტს“ ეძახოდა თურმე. ამ აჭარელის სახელი იყო ხასანა და იმ ხასანას, არ ვიცი რათ, მამხგავსა მე. მას შემდეგ მე პარტიულ სახელათ გადამექცა ეს სახელი და ყველა ჟანდარმაც იცის ეს. და ეს იყო მოხვერის ბრალი. ვილაც შერეულ აჭარელს შემადარა მე და უცაბედათ წამოსროლილი სიტყვა კი როდი მაპატივა. ასეთი უნდა იყოს სოციალ-დემოკრატი! ანარქისტი მიწოდა მე, იმიტომ რომ შეიარაღებული დემონსტრაციის მომხრე ვიყავი. შემდეგ უფრო გაცხარდა და გიქათ გამომაცხადა. და თუ მე შწარე პასუხი მივეცი... მე ვთქვი, ალბათ კოლას სიმხდალით მოდის შეიარაღებულ დემონსტრაციის წინააღმდეგობა მეთქი და მესამე დღეს კოლა მოკვდა, მე კი დღემდე ცოცხალი ვარ. ჯიუტი კაცი იყო კოლა და ალბათ იმიტომ მოკვდა, რომ მე იმას სიმხდალვ შეეწამე. აქაო და აბა ნახე რა მხდალი ვარ მე, შეგცხვეს, ხასანავ, შენი სიტყვებით. და მისი საფლავი აბა როგორ, გამიტაცებს მე, ის დამნაშავეა ჩემს წინაშე და მე ვემდური მას. სრულიადაც არ ხარ შენ ჩემი ამხანავი და შენთვის მე მოხვერი არ დამირქმევია. შენ ისეთი საქმე მიყავი, ისე დამსაჯე, რომ მო-

სისხლე მტერს აშორდეს ასეთი ამხანაგები, როგორც შენ! შენ გამ-
ცე უნდა პასუხი, რათ დამსაჯე აგრე... შენ არ ხარ, ძამია, ჩემი
ხანაგი და თუ მე ეხლა თვალებში ცრემლი მომადგა, თუ რაღაც
შეიკუმშა ყაყრანტოში და ქშენას მიშლის, ეს იმიტომ კი არა, რომ
შენ გამახსენდი. შენთან ერთად მარხია კიდევ ერთი თერთმეტი წლის
გიმნაზიელი, ერთი ჩემი ნაცნობი მრეცხავი ქალის ერთად-ერთი
შვილი და ის გამახსენდა მე. როცა ძაძებში გახვეულმა დედამისმა
დამინახა მე—იმან იყვირა:

— არ დაგინახა, კაცმა არ დაგინახა ჩემი შვილის მკვლელებო! ღმერ-
თო, ნუ გაუმარჯვებ სოციალ-დემოკრატებს ჩემი შვილის, ჩემი ვანოს
დალუპვაზე.

და დაიწყო მოთქმა. დაიწყო მოთქმა მან, მე კი დავიცავე ყურები
და გავიჩქარე, გავიჩქარე წინ... ეს გამახსენდა მე და ამიტომ თვა-
ლებში ცრემლი მომადგა... შენ კი, შენ უნდა გამისამართლდე, ამხა-
ნაგო კოლა—რათ დამსაჯე, ძამია, აგრე?!

ჩემი პაწია სატუსალო ოთახი სავსეა თამბაქოს კვამლით და მე ერთიან
გახვეული ვარ ამ კვამლში, მე კი ისევ ვეწევი თუთუნს, ისევ
ვაბოლებ, თუმცა ის ექიმმა სასტიკათ ამიკრძალა. რა იცის ექიმმა,
განა მიხვდება ის, თუ როგორ მიმშვიდებს ნერვებს თუთუნი? მან
მიიღოს ბრომი ნერვების დასამშვიდებლათ, მე კი თუთუნი მინდა.
რომ თუთუნი არა, მე ხომ ეხლა უნდა ავტირებულყავი—მოუჭირე
პაპიროსს კბილები და ცხვირში გამოუშვი და გამოუშვი კვამლი—
აი რა მინდა მე. და ბრომი შეიძლება ამას? ტუსალობამ ძალიან, ძა-
ლიან გამისათუთა ნერვები და მე კიდევ ამელამ არ მეძინება. ბრო-
მი დღეში სამჯერ უნდა მიიღო, თითო სტოლის კოვზი, თუთუნი კი
განუსაზღვრელათ შეგიძლია მოსწიო. ექიმმა არ იცის ეს, ამიტომ
იმით მიხვდეს რომ დაუჯერებ მას. იმისთვისაც მადლიერი უნდა
იყოს, რომ ამ მყრალსა და საზიზღარ თევზის ქონს ვლებულვო მისი
რჩევით. არა, მეყოფა მე ეს ფილტვების გასამაგრებლათ და ამიტომ
ჩემი პაწია სატუსალო ოთახი სავსეა თამბაქოს კვამლით და მე გახვე-
ული ვარ ამ კვამლში, პირში კი ისევ მიჭირავს პაპიროსი და ვაბო-
ლებ მას. გამიშვით მე ქალაქ №-ში და დავეთხოვი თუთუნის წვეკას,
გამიშვით ქალაქ №-ში და არ მაწყენს მე თუთუნის კვამლი, არ და-
მჭირდება თევზის ქონი. გამიშვით მე იქ და ოთახში არ გავჩერდე-
ბი ამელამ, გავალ ქალაქ გარეთ და გათენებამდე ვიხეტიალებ იმის
გარშემო გადაშლილ მინდვრებში, ავალ მალლობზე, წამოვწევი
გულ-აღმა, შევაშტერდები ზეცას და მოგნახავ მე საზიარო ვარს-

კვლავს, იმ ვარსკვლავს, რომელიც ერთ აღდგომა ღამეს დავისაკუთრეთ მე და თინამ. და როცა იმ ღამეს მე სეირნობიდან დაებრუნდი, მე არ ვიცოდი რა მექნა, მე არ დამეძინა, მე ვერ შევიძელი ოთახში დარჩენა და კარში გამოვედი, მაგრამ ვერც იქ გავჩერდი. მე მინდოდა ტირილი, სიცილი, სიმღერა, ცეკვა და ისევ ტირილი. მე არ ვიცოდი რა მინდოდა. და მე ავიღე ინგლისური ქინძისთავი, გავმართე ის და გავახურე ლამპის ალზე. და მარცხენა მკერდზე, იმ ალავს, სადაც გული სცემს, მე გახურებული ქინძისთავით დავწერე ოთხი ასო და მე არ მიგრძენია ტკივილი. და ამ ასოებმა შეადგინეს ერთი ძვირფასი სახელი—თინა. და ამიტომ მე არ მტკენია ეს. როცა მე დავიხედე მკერდზე და წავიკითხე ეს, სიხარულით მალლა ავხტი, შემოვკარი ტაში და დავიძახე:

— თინა! თინა!

შემდეგ დავეცი პირდაღმა ტახტზე, გავხვიე პირისახე ბალიშში და ავტირდი მე. და გადავწყვიტე თინასთვის ეს არ მეთქვა.

მითხარით, რა იყო ეს—სიგიჟე? რა იყო ეს—სიმთვრალე? რა იყო ეს? რა იყო და სიყვარული იყო...

იცით თქვენ რა არის სიყვარული? მე არ ვიცი რა არის ის...

მე მოვკრიბე მინდვრის ყვავილები და დავაწენი გვირგვინი. ავიღე ეს გვირგვინი და თინას თავზე ჩამოვაკვი. ჩვენ გრძელი მინდორი უკვე გავლილი გვექონდა და ის იყო აღმართს შეუღდექით მაშინ. საღამო იყო და მზე აღმაცურად გვესროდა სხივებს, ხოლო გრილი ნიავი თინას ოქროსფერ თმებს ეთამაშებოდა. აღდგომა დღე იყო იმ დღეს და ყველაფერი მხიარულობდა, რადგანაც მშვენიერი გაზაფხულის დღე შეხვდა ამ დღესასწაულს. მინდორი ამწვანებული იყო, შორეული მაღალი მთის გრესილი კი თითქოს სუნთქავდა და ზურგს ისწორებდა. როცა შევხედე მაღალ ზეცას და ყველაფერს, მე ვეღარ მოვიტოვინე, დავაწენი ყვავილების გვირგვინი და თინას ჩამოვაკვი თავზე. ეს იმიტომ რომ მე ვკრთოდი მაშინ, მე გული სიხარულით მეგვსებოდა. მე ხტუნაობა მინდოდა, თამაში მინდოდა, მე თინას ცქერა მინდოდა, და ამიტომ გვირგვინი ვუძღვენი თინას.

თინა თავის პლანს მაცნობს. ერთი ახალი წრე შესდგა რაიონში და თინამ ჩაიბარა ის. აი იქ თინას სურს ასე მუშაობა...

— ჰე, ერთი შენც, ვიძახე მე—ძირს ჰკვიანური ლაპარაკი! ნუ თუ ამდენ ხანს ვერ დაგარწმუნე, რომ ეს ქალის საქმე არ არის. გაიგე, თინა, რომ დედაკაცის ჰკუა ქრისტე უფალმა ბარდის ფურცელზე დააწერა და ის ფურცელი კი თხამ შექამა, ამიტომ დაანებე თავი ჰკვიანურ ლაპარაკს...

— მოყევი, მოყევი ერთი შენებურათ. სამოთხეში როდი შეხვედრები
 დღეში ერთხელ მაინც სისულელე არ თქვი!

— შენმა მზემ, ინუგეშე თავი იმით, რომ სისულელე არის, რასაც ქა-
 ლების შესახებ ამბობენ...

ვინ ქალი, ძმაო, და ვინ პრინციპი!
 დაჯდეს დივანზე ჭამოს ქიშმიში!

— იცი შენ ვინ ამბობს ამას? ჩემსავით სულელიო? კარგ კამპანიაში
 გყოფილვარ, გმადლობ, თინა, ამ შედარებისთვის. ამას სწერს ქარ-
 თველი ერის სვინეტი, შჩედრინი და ყოველივე სიკეთე, დიდებული
 სატარიკოსი მაყაშვილი. ის კი ისეთი დიდებული მწერალია, ისეთი
 რომ არავინ არ შებრძოლებია ამ დიდებულ აზრს...

— ეჭ ნეტავი იცოდე რა სისულელეს ამბობ...
 — მაშ მოდი ჭკვიანურს გეტყვი — მაკოცე ერთი!

— თინა წყრება და სურს ხელი ჩამკრას თავში. კარგი, გამიმეტე
 ხომ/გასალახავათ! თავის დაცვა ადამიანის უწმინდესი მოვალეობაა
 და შერცხვეს. სოციალ-დემოკრატი ბიკტორ აგიაშვილი, იგივე ხასან,
 თუ შენი მოქნეული ხელი თავიდან არ აიცილოს. და მე წავატანე
 მას ხელი ხელში და დავაშვებე ის ძირს, შემდეგ მოვხვიე ხელი და
 გადავდვი წინა ნაბიჯი — რაჲ, დვა! რაჲ, დვა! აი ასე უნდა, თქმულია-
 пукам воли не давай! ახლა იარე ქალბატონო ასე, იმიტომ რომ მე
 ასე მსურს და თუ შეგიძლია მებრძოლე, გამისხლტი ხელიდან.

— კარგი, ნუ სულელობ, დაგვინახავს ვინმე.

— ეჭ, მაგის მეტი სადარდო არაფერი დავვიჩა მე და შენ... იარე
 ჰო, რაჲ, დვა! რაჲ, დვა! და მე ვლიღინებ.

В ногу ребята идите!

Слушай команды слова!.. რაჲ, დვა! რაჲ, დვა!

— არა, არ ვარ მე ჩემი თავის კმაყოფილი, ამას წინეთ მე შენ პრო-
 ზით გამოგიცხადე სიყვარული. მოდი ახლა ლექსით გამოგიცხადებ.
 აბა დამიგდე ყური.

ჟუჟის*) წყალი აღმა მივა—დიდება შენდა ღმერთო!

შენ ჭიშკართან გევიარე, ვერ დაგინახე კარში.

ვინცხამ ჩემი ძვირი ვითხრას, შეაქამე ნაკვერჩხალი.

შენგან დამწვარ დადავული, შენი მორჩილია.

— აი ასე მისწერა თავის სატრუოს ერთმა გურულმა ბერმა და მეც
 ვამეორებ ამ ლექსს და გიცხადებ ჩემს უღრმეს სიყვარულს.... მიიღებ
 თუ არა?

*) ჟუჟი—მდინარეა გურიაში

თინა იცინის და მისი სიცილი მე მომწონს, განსაკუთრებით მომწონს. ამიტომ ვეღარ ვითმენ და ვკოცნი მას. აბა ყოველთვის ზედმეტ ღირებულებაზე და დემოკრატიობაზე ხომ არ უნდა ბჭობდეს ადამიანი! დღეს აღდგომაა და ყველაფერი ასე მზიარულია. და ეს ზეცაც — რა მაღალია ის და რა, ლაქვარდი! შენ კი, ჩემო თინა, ყველას ჯობიხარ და მე მიყვარხარ შენ. და ამიტომ შენთვის კოცნაც არ მშურს. შეგიძლია დამსაჯო სამაგიეროთ, მაგალითად მაკოცო — თვალი თვალის წილ! ამას მოითხოვს სამართლიანობა, შენც იცი ეს...

იცის, მაგრამ არის ქალი, მაშ სადღა აქვს სამართალი!..

— და ამასთან მოიცა, ნუ მიშლი — ამასთან დაიდევ გულზე ხელი და მითხარი — სული არ წამიწყდეს, არ მიყვარდეთ. მაშინ, რა გაეწყობა, უკან დავიბრუნებ ჩემ კოცნას... მაშინ მე წავალ სტუდენტ გიორგისთან, შენ რომ უყვარხარ და...

— ნუ სულელობ, არავისაც მე არ უყვარვარ...

— მოდი და ესეც გადავარე! აი, დაგიჯერე ერთბაშათ! მაგრამ მაცალოს იმან, მე არ მივხედავ, რომ ის კაი ბიჭია და ჩვენი ორგანიზაციის წევრია, არც მე ვარ იმაზე უარესი და მე ვეტყვი იმას: „თუ შენ, ჩემო ძმაო საყვარელო, უყვარხარ თინას, ეს იმას ნიშნავს, რომ შენ ბედნიერი კაცი ხარ და ამიტომ თუ ეს ბედნიერება ვერ დააფასე, ვინიცობაა, მე და შენ ვეღარ გამოვსწორდებით!“ აი რას ვიტყვი მე იმას! თუ გცხვენია დახუჭე თვალები და ისე თქვი: ვინ გიყვარს: მე თუ ის? მე თუ ის? დახუჭე თვალი თუ გცხვენია და ისე თქვი.

და ერთხელ კიდევ ვკოცნი მას. რა ვქნა, ასეთი გაუჩინივარ ღმერთს და ნუ დამძრახავ. თინა, ვინც მიყვარს, იმისთვის არც კოცნა მშურს, შენსავეთ ძუნწი როდი ვარ ვანა!.. აი რა ბიჭია ბიკტორ აგიაშვილი, იგივე ხასან.

.... არაფერი არ მოხანს თუთუნის კვამლით თქვენ ოთახში, აგიაშვილო! მოგკლავს თქვენ ამდენი თუთუნის წვეს! ამბობს ზედამხედველი და მშორდება. ეჰ, წაიდი, დაიკარგე აქედან. შენ რა იცი! აი გამიშვით ქალაქ ლეში, მიმიყვანეთ იმ სასაფლაოზე, სადაც ერთ ორმოში, ძმურათ, ამხანაგურათ მარხიან თინა, სტუდენტი გიორგი და რამდენიმე ვაჟკაცი კიდევ სხვა და კოლა მათ რიცხვში, მიმიყვანეთ მე იქ და ვიძლევი სიტყვას, აღარ მოვწევ თუთუნს. ეხლა კი ჩემი ჰაწია სატუსალო ოთახი სავსეა თამბაქოს კვამლით და მე გახევეულ ვარ ამ კვამლში. ამ წუთას მე გავიხსენი პერანგის საკინძე და მარცხენა მკერდზე დავიხედე, იქ ეხლაც არის ოთხი ასო და ეს ოთხი ასო ნიშნავს თინას. და მე მივდივარ თინასთან.

ბნელა. მე და თინა კი უკან მოვდივართ.

— ქრისტე აღდგა, ამხანაგო! მხვევს ვილაცა ხელს და მკოცნისა ნისა და ოფლის სუნი უსიამოვნოთ მილიზიანებს ყნოსვას, მაგრამ ამაზე როდი ვფიქრობ, მე მინდა გავარჩიო მისი სახე, ვინც მაკოცა, მაგრამ ის უკვე თინასთან მისულა, ულოცავს ქრისტეს აღდგომას და შიგ ტუჩებში კოცნის მას. და მირბის, მირბის...

მე უკებ გავიგე ყველაფერი და პირველათ გამეცინა

— აი ყოჩაღ! ყოჩაღ!

— რას იცინი შენ ხასანა, შენ! შეურაცხყოფილი, ცრემლ ნარევი კილოთი შეძახის თინა და თან მეკერის, მოდის სულ ახლო ჩემთან.

— ძალიან არ გადაგკოცნა! ყოჩაღ, ღმერთმანი, ყოჩაღ!

— შენისანა დამცველი რომ კაცს ეყოლება... შენთან აბა როგორ შემეშინება აწი...

— თვითმპყრობელობის დანგრევა უნდა და... მინდა დავეცინო იმას, მაგრამ გულში უკვე დაბადებული მეორე გრძნობა, გრძნობა შეურაცყოფისა და ვკუმშავ ხელებს... რათ ვერ მოვასწარი, რათ ვერ გადაუღეკი წინ იმ თავხედს... და ვხვევ თინას მაგრათ, ამხანაგურათ ხელს. ეხლა მე მინდა დაგვეცეს თავზე ხულიგანები, ეხლა მე მინდა შევებრძოლო ვილაცას, აბა გაბედონ თინას შეურაცყოფა, აბა სცადონ! ვხვევ ხელს და ბაგე ჩემი სთხოვს მას პატიებას, იხთის ბოდღმს, გულს უნდა შეებრძოლოს ვილაცას და გრძნობს, რომ ბედნიერია, ბედნიერია...

და ბინაზე მისულს მე აღარ დამეძინა. გამოვედი კარში, მაგრამ ვერც იქ გავძელი. დავბრუნდი უკან და გახურებული ქინძისთავის წვერით. მარცხენა მკერდზე, იმ ალაგას სადაც მკერდი სცემს, მე ამოვწვი ოთხი ასო და ამნაირათ დავსწერე—თინა. და შევხტი ზევით, შემოვკარი ტაში და დავიძახე:

თინა! თინა!

შემდეგ დავეცი პირდაღმა, ვახვევი პირი-სახე ბალიშში და ავტირდი და გადავწყვიტე თინასთვის არ მეჩვენებია ის, რაც მკერდზე მეწერა.

მითხარით—რა არის ეს—სიგიჟე? მითხარით რა არის ეს—სიმთვრალე? მითხარით რა არის ეს?

სიყვარულია ეს... იცით თქვენ რა არის სიყვარული?

სიყვარულია ეს, მაგრამ არ ვიცი რა არის სიყვარული...

მოიცათ, მოიცათ, ხვალ პირველი მაისია და მე ამელამ არ დამეძინება. მაგრამ მღვიძარეს მძინავს და სიზმარს ვხედავ მე.

ვხედავ პაწია ბავშვს. ის თმა ხუჭუჭკა და კარის ძირში ზის. თვალე-
ბი აცრემლებული აქვს მას და ის უცქერის მტრიალე დედას—გულ-
უკვდება მას. დღეს დიდი უსამართლობა ჩაიდინა მამა მისმა, მეზო-
ბელს მოჰკლა მან მის ყანაში ჩამოსული ღორი და ძაღლებს შეაჭა-
მა. და ამიტომ ტირის, ტირის დედა მისი. მეზობლისას ეხლა იწყევ-
ლებიან, იქ ილანძღებიან. ღარიბია გოგია და ერთი ღორი ძვირათ
უღიროს მას, მტყვანია ღორის მკლელი, ამიტომ მათი წყევლა სამარ-
თლიანია, ვასჭრის ეს წყევლა და ოჯახს კარგს არას დამართებს,
ხედავს ბავშვი საყვარელი დედის ცრემლებს, მიდის მასან, უსვებს
ლოყაზე ხელს და ეუბნება მას:

—ნუ ტირი ნენა, მე გვეიზღები. ვიშონი ფულს და ღორის ფასს
გადაუხთი გოგიას.

—შენი ჭირიმე შენი, ჩემო საკუთარო შვილო! აკანკალებული ხმით
ამბობს დედა, იკრავს ბავშვს გულში, კოცნის მას და ტირის, ტირის.
ბედნიერია ბავშვი—მას ასეთი კეთილი და ასეთი მშვენიერი დედა
ყავს, ბედნიერია ბავშვი! შეეჭველათ, როცა გაიზრდება და ფულებს
იშოვის ის, გოგიას გადაუხთის ღორის ფასს, ის ყველას მოიმაღლი-
ერებს, ვისთვისაც კი მამა მისს უწყენინებია, იმიტომ რომ დედა მისს
გაუხარდება ეს და დედა მისი ხომ ისეთი კეთილი ქალია, ისეთი
მშვენიერი და მოყვარული.

—ჩემო დამმარხველო! ხომ დამმარხავ ნენა, როცა მოკვდები, ხომ
აწირვიებ მღვდელს?

—შენ არ მოკვდები! დაბეჯითებით ეუბნება ბავშვი მას.
თინა! თინა!

და ხედავს დედა-შვილს, ამ სახარბიელო სურათს, ვრღაც ბოროტი,
უკბილო და მახინჯი და შურით ივსება გული მისი.

ის მიდის ბავშვთან და ეკითხება მას.

—გიყვარს დედა შენი?

—უჰ, რა მიყვარს.

—ძალიან გიყვარს?

—ძალიან!

შურით ივსება გული მისი და ის შორდება ბავშვს. და კვდება დედა
მისი, მისი კეთილი დედა გადააქვთ ეზოდან, მიაქვთ მაღალზე და
გათხრილი ორმოს კიდევზე დებენ მას. კითხულობს იქაც რაღაცას
მღვდელი და კუბოს უშვებენ ორმოში. ჯერ მღვდელმა გადააყარა
კუბოს მიწა, მერმე კი ბავშვს ეუბნებიან—ახლა შენ გადააყარე დე-
და შენს მიწა, ეს ტალახი, აგრეა წესიო. და მაშინ მიხვთა ის, თუ

ვინ დაკარგა, გაიქცა იმ საშინელი ორმოდან, წაიკრა ფეხი საფლავზე და იყვირა, იყვირა.

— ნენა! ნენა-ა!

მაგრამ არაფერი ესმოდა დედა მისს...

თინა! თინა!

მას ყავს დედინაცვალი და თხუთმეტი წლის არის ის. მაღალზეა ის ეკლესია, სადაც დედა მისი მარხია და ის დადის იქ. იქ მშვენიერი ჰაერია. და გონია მას, რომ დედა მისი ყოველი მხრიდან უცქერის მას და ეალერსება. დედა მისი უსვებს გონია სახეზე ხელს, როცა სიო უქირქილებს, დედა მისი მღერის გონია, როცა მგალობელი ჩიტის ხმა მოესმის, ყველგან დედა მისია და ეალერსება მას.

— რათ გიბრწყინავს თვალები, პატარა ბიჭო?

— მიხარია.

— რა გიხარია.

— ყველაფერი მიხარია.

— მაინც რა გიხარია?

— ყველაფერი. ეს ეკლესია, ეს ტყე — ვალმა რომ მოჩანს, ის მდინარე, დაბლობში რომ მიიკლავება, ის მთის გრებილი — ისიც მიხარია. ეს მერცხალი, ავერ რომ ელურტულებს სახურავის კიდეზე და ეს წიგნიც მიხარია, ხელში რომ მიჭირავს. კარგი წიგნია ეს და როცა იმაში ამოვიკითხე თუ როგორ შეაბეს უღელში დედაკაცი და ცემით მოკლეს — მე მაშინ აი, იმ ნაძვის ძირში ვიჯექი და ავტირდი მე. გურიას ვხედავდი ჩემ წინ გადაშლილს...

— სულელი ბიჭი, აი რა უხარია თურმე მას.

თინა! თინა!

მოიცათ, მოიცათ, სიზმარია ეს თუ მართლა მოხდა ოდესმე? თურმე ჩემი ბავშვობის ერთი სტრიქონი დამსიზმრებია... და ცრემლები წამომსვლია თვალიდან. და ეს იმიტომ, რომ მე ვერ ავასრულე ჩემი დანაპირები. გავიზარდე, დავაჯაკადი და გოჯიას ვერ გადაუხადე მე ღორის ფასი, არც დედაჩემისთვის მიწირვინებია. მოიცათ, ცალმხრეა სიზმარი და ამიტომ მე თავი უნდა გავიმართლო. მე ვერ გადაუხადე გოჯიას ვალი, იმიტომ რომ დიდი ყოფილა ის. ხოლო თუ დედაჩემისთვის არ ვაწირვივ მღვდელს, იმიტომ რომ მე არ მწამს მღვდელი და მისი წირვა. დედაჩემმა არ იცოდა ეს და არც მე ვიცოდი, ამიტომ სიტყვაც მივეცი მას. ეხლა კი, ეხლა გამალაპარაკეთ დედაჩემს და აღარ დამემღურება მე ის...

თინა! თინა!

თინა, მე მსურს დედაჩემიც იქ ემარხოს, სადაც შენ და შენი ამხა-

ნაგები მარხიხართ ერთ საერთო, ძმურ ორმოში, ძე მსურს ეს. და მსურს აგრეთვე მეც თქვენთან დამმარხონ...
თინა! თინა! თინა!

ხეალ პირველი მისია...

აქვს ქრისტიანებს დღესასწაული აღდგომა, რომელიც ამოებს **გავიმარჯვეთო**.

აქვს პროლეტარიატს დღესასწაული პირველი მისია, რომელიც ამბობს **გავიმარჯვებთო**.

და დილიდან საღამომდე ამ დღესასწაულისთვის ვეშაბდებოდით ჩვენ. ჩვენი მოსვენება არ იყო, წრიდან წრეში, კრებიდან კრებაზე, ერთი უბნიდან მეორე უბანში დავბრბოდით ჩვენ. ვეცნობოდით მუშების ახრს ამ დღესასწაულის შესახებ, ვკრებდით ცნობებს და თან ვაქებებდით მათ, თუ ეს საჭირო იყო, ვეკამათებოდით. დღესასწაული რომ საჭიროა, ამაში არ იყო განსხვავება, ყველა ამბობდა საჭიროაო.

მწვავე ბრძოლა ატყდა ამ კითხვის გარშემო შეიარაღებული დემონსტრაცია მოეახთინოთ, თუ მშვიდობიანათ გამოვაცხადოთ საერთო გაფიცვა და ამაზე შევჩერდეთო.

გალესეთ და დალიეთ თქვენი მშვიდობიანი გაფიცვა. ჩვენ ქუჩაში გვინდა გამოვიდეთ და დროშა ჩვენი გამოვამზებუროთ. გავშალოთ წითელი დროშა, შემოვხევიოთ მას და შევსძახოთ ქვეყანას დაგამარცხებთ, გავიმარჯვებთო! წავილოთ თან ჯონები, წავილოთ რევოლვერები, წავილოთ ქეები და როცა ჩვენზედ წამოვლენ, ჩვენც წავიდეთ იმათზე, როცა გვესვრიან, ჩვენც ვესროლოთ, როცა მოგვკლავენ, ჩვენც მოვკლათ და ამაირათ ვიდღესასწაულოთ დღესასწაული ჩვენი მომავალი გამარჯვებისა.

სიგიჟეა ესო, ამბობთ თქვენ, ანარქისტობა არის ესო. სცდებით საჭიროა ეს, ამიტომ სოციალ-დემოკრატიულია. ანარქისტები არ არჩვენ დროსა და გარემოებას—ისინი ქორწილშიცა და ტირილშიც ყველგან მაყრულს ამბობენ—აი ვინ არიან ანარქისტები, ჩვენ კი სოციალ-დემოკრატები ვართ! ანარქისტი ჟუპელი როდია, რომ ამ სიტყვით დაგვაშინოთ ასე ვამბობდით ჩვენ და ვებრძოდით ოპოზიციას.

და ძალიან გამაჯავრა ერთ კრებაზე კოლამ. გიჟიც კი გამოვედი ანარქისტიც, ეს რა არის, დათუერი მეგობრობაც კი დამიმტკიცია თითქოს პროლეტარიატისადმი. და მე ვეღარ მოვითმინე, მე ვერ შევიმაგრე თავი და ვუპასუხე: ჩვენ მხდალებს როდი ვეძახით, ჩვენ

ქვეყანა გინდა დაეიმკვიდროთ, მხდალნი კი ქვეყანას ვერ დაიმკვიდრებენ მეთქი... კოლა ზე წამოიჭრა, არაფერი აღარ უთქვამს მას, გავიდა, მე კი ჩემი სიტყვები უკან წავიღე—ყველა-ყველა მაგრამ კოლას სიმხდალე ჯერ არავის ეთქვა და მე კიდევ ყველაზე უფრო ვიცოდი მხდალი იყო თუ არა ჩვენი კოლა, ჩვენი მოზვერი. ამიტომაც იყო, რომ სიტყვები უკან წავიღე.

გავიდა ჩვენი აზრი და დიდი უმრავლესობით გადაწყდა შეიარაღებული დემონსტრაცია. თინა დაესწრო კომიტეტის კრებას, სადაც პარტიის წევრების ხმას ითვლიდენ და იქიდან პირდაპირ ჩემთან მოვიდა. შემოაღო კარი და შემოიცინა:

— ქიტა! დამიძახა მან და უცებ გაშალა ხელი და დაიწყო:
დღეს მერცხალი შემოფრინდა,
ქიკტიკითა შემომძახა:
„გაზაფხული! გაზაფხული“
გულს იმედი ჩამისახა.

მე გამოვართვი თინას ხელი, მივიყვანე ფანჯარასთან და უთხარი.

— თინა, რათ ხარ შენ ასეთი?

— როგორ ასეთი? გაიკვირვა მან.

— რათ გიხარია ეს?

— რა?

— შეიძლება ბევრი მოგვიკლან!

— შეიძლება.

— მერმე და შეიძლება... არ არის საჭირო ეს?

— რა არ არის საჭირო?

— რა და სისხლი, თინა, სისხლი.

— მერმე და თუ ასე იყო რათ იცავდი შენ ამ აზრს ასე თავ გამოდებით?

— ვიცავდი მართალია, მაგრამ... მაგრამ, თინა...

— ენას ნუ იტყვ, თქვი რა გინდა სწორეთ... გეშინია?

— არა, თინა, არ მეშინია... მაინც როგორ გაამარტივე შენ ჩემი კითხვა—შიშზე ჩამოიყვანე... მე შენ სიხარული შეგატყვე, ან სიხარულის მგზავსი რალაც და აი ამიტომ გკითხე.

— კარგათაც შეგიტყვია—მე მხიარული ვარ.

— მითხარი, თინა, ვიფიქრია ოდესმე სიკვდილზე?

— ამ დილას ვფიქრობდი და ეს იყო პირველათ ჩემ სიცოცხლეში.

— მერმე?

— მერმე და... გაიხედე აი აქეთ—ხედავ?

— რას?

— ყველაფერს. ქალაქს. ქალაქის იქით იმ გაშლილ მინდორს და აი იმ მთას, რომელიც იმ მინდორის დასალიერს იწყება.

— მერმე რა გინდა?

— სად არის იქ სიკვდილი? ხედავ სადმე? იქ სიცოცხლეა, სიკვდილი კი არ ჩანს. იმას ხედავ იქ, მარჯვენით, ფერდოზზე?

— ეს ქალაქის სასაფლაოა, თინა.

— მერმე და სად არის იქ სიკვდილი? შეხედე როგორ ყვავის იქ ყველაფერი? სად არის იქ სიკვდილი? შეხედე ამ ქუჩას, რამდენი ხალხი დადის—სად არის სიკვდილი ბიქტორ? რას მიცქერ აგრე გაკვირვებული შენ ხანა? სად არის სიკვდილი? ნუ მიცქერ ასე, თვარა წავალ, ღმერთმანი წავალ...

ის მაფარებს თვალებზე ხელს—ნუ, ნუ მიცქერ აგრე... დაჯექი! აი აქ დაჯექი... ის ძალათ თითქმის მაჯენს მე და კისერში მხვევს ხელს. და სახე კი მოაქვს ახლო, სულ ახლო ჩემთან და ეხლა მიცქერის თვალებში.

— იცი, ამ დილას მე ვფიქრობდი სიკვდილზე და ეს პირველათ ჩემ სიცოცხლეში. და დაფრწუნდი, რომ სიკვდილი სიცრუეა. როგორც არ არსებობს ჭინკა, ქაჯი, ტყის კაცი, არც სიკვდილი არსებობს, დაფიქრდი კარგათ—ადამიანი ცოცხლობს, იბძვის, იტანჯება, მზიარულობს, მაგრამ ადამიანი არ კვდება—ხომ? სუცრუეა, როცა ამბობენ—აი ესა და ეს ჯაცი მოკვდავო. სად არის სიკვდილი? ადამიანი ცოცხალია, ეს სიმართლეა, მაგრამ როდის არის ადამიანი მკვდარი? მიხვდი?

— ვერაფერსაც ვერ მივხვით—ეს გალიმატიაა და მეტი არაფერი...

— ჰო და ვერც მიგახვთენ ამას ვერაოდეს, ვერავის ვერ მიგახვთენ. ეს უნდა იგრძნო. მე ვიცი, რომ არ არის სიკვდილი. სიცოცხლეა მხოლოდ... ვერა, ვერ მრგახვდენ ამას ბიქტორ, გენაცვალე, ჩემო ამხანაგო, ვერ მიგახვდენ ამას...

და ის თითქოს ილიაში მიძვრება, თითქოს ტირის.

— რათ, რათ არის ადამიანი ასეთი უტყვი, ასეთი სუსტი? რათ არის, ბიქტორ! ვერც ერთ რთულ გრძნობას, ვერც ერთ ნათელ აზრს ის ვერ გამოთქვამს სიტყვით... ამას ჯობდა სრულებით მუნჯი დაბადებულიყო ის—ეგების რაიმე სხვა საშეალება ეშოვა მაშინ მას, გრძნობათა გამოსახატავათ?.. მე ასე ნათლათ ვხედავ ქეშმარიტებას და შენ ვერ გეუბნები მას, რათ არის ასე ეს, ბიქტორ?

მე მივხვდი. თინა დღეს დილას დაფიქრებულა სიკვდილზე და შეშინებულა ის. მაგრამ ის ვერ მიმხვთარა ამას, ისე მაგრათ შეშინებია სიკვდილის ჩემ თინას, რომ შიშის გრძნობა დაკარგვია, გაბურანებულია და როცა გამორკვეულა და ბუნებისთვის შეუხედავს—სისულელეთ

მოჩვენებია სიკვდილი. სად არის სიკვდილი, როცა მზე ასე იცინის? როცა ასე ყვავის სასაფლაო? როცა ასე ამწვანებულა ველ-მინდორი? სად არის სიკვდილი, რა დროს სიკვდილია — სიცრუეა სიკვდილი. არ უნდა თინას სიკვდილი და ამიტომ სიცრუეა სიკვდილი. ასე კაშკაშებს მზე და უცებ სიკვდილი! ასეთი შეყვარებულთა ის, რა მოკლავს მის სიყვარულს? ასე დამმართია მეც ბავშვობის დროს. ჭინკები ცხოვრობდნენ ჩვენს გადაღმა ლელეში და ღიღი სურვილი ჭინდათ ჩემთვის რაღაცა სიახვე ექნათ. და როცა ღამე ამ ლელის პირზე მომიწვედა გავლა, მე დავმუწავდი პირს, დავადგამდი მაგრათ კბილებს ერთმანეთს და ვფიქრობდი, რომ მე ეხლა სახლში ვზივარ და ეს ლელე კი შორს არის ჩემგან. და ვიფიქვებდი ამ ნაირათ ჭინკას, თან კი ვიცოდი, რომ ყოველ ბუჩქის ძირში იყვნენ მიმაღული ჭინკები და მე შემტერებოდნენ... მაგრამ ტყუილათ, მე ხომ ლელეში არ ვარ, მე შინ ვზივარ ეხლა, იქ ისე ანათებს სინათლე, ბებია ჩემი ჩონგურს უკრავს, ჩემს პაწია დას სძინავს, მე კი ბებუასთან ვზივარ და ვნატრობ როდის ვისწავლი ნეტავი მეც ჩონგურზე დაკვრას? სად არის ჭინკა და ეშმაკები?... და როცა დაბოლოს შევდივარ სახლში, მე კაცის ფერი აღარ მაქვს თურმე და ლაპარაკს ვერ ვახერხებ, შემკვრია კრიჭა... ბებუას უღებ თავს კალთაში და ვტირი. რათ ვტირი, ვინ შემაშინა არ ვიცი ჭინკა კი არ არის, არ არის... მე მივხვდი, რომ თინაც ამ მდგომარეობაშია ეხლა და ამიტომ გადაუწიე თავი და ვაკოცე.

ხომ გიყვარვარ? მესმის მისი ფურჩული. მე ვერ ვახერხებ პასუხის მიცემას, მე თვალები მეცრემლება და ისევ ვაკოცნი მას.

— ხომ მუდამ, მუდამ გეყვარები? ისევ ფურჩულებს ის, თითქოს საიდუმლო რამეს მეუბნებოდეს.

დამუწე პირი, ძვირუასო თინა, და მომადეე მკერდზე თავი. შემომხვიე კისერში ხელი და ასე გაჩუმებული ვიყოთ. მაშინ შენ ბევრ რამეს გაიგებ, ასეთი საუბარი უდრდებულეს მკერმეტყველზე უფრო მიგახეთენს. ნურას მეუბნები, ძვირუასო თინა, და დაუგდე ყური ჩემი გულის ცემას, ისე, როგორც მე ვუგდებ ყურს შენი გულის ცემას, შენს ძვირუასს მკერდში ასეთი საუბარი უკეთესია, ამიტომ დამუწე პირი და მხოლოდ თვალეში მიცქირე შენი დიდრონი, შავი, ჭკვიანი და სუფთა, სუფთა თვალეებით, მიცქირე თინა!

მაგრამ თინა ისევ იწყებს ლაპარაკს და ისევ სიკვდილზე. უპ, წყეული, წყეული სიკვდილი, რა მწარეთ შეუშინებია მას ეს ძვირუასი ადამიანი!

— ნუ ფიქრობ, თინა — სიკვდილს ტყავს გავაძრობ, იმ ოხერს და შენ

თავს არ დავანებებ! სანამ მე ცოცხალი ვარ, შენ ფიჭვი ნუ გაქვს სიკვდილის...

— რათ, რათ ვერ მიგახვთინე მე, რომ სიკვდილი არ არის. და რაც არ არის იმისი როგორ შემეშინება?— სიტრუფა სიკვდილი, არ არის სიკვდილი!..

ძვირფასო ამხანაგო მუშავ! ნუ გაგეცინება ძამია! მე ვიცი, რომ სიკვდილის წინა დღეს შენ სასიკვდილოთ ემზადები და ასეთ ლაპარაკს არ დაიწყებ. მე ვიცი, რომ შენ სიტოცხლე გიყვარს, მაგრამ სიკვდილის ბოლოც იცი. მე ვიცი, რომ შენ ნერვები მაგარი გაქვს, შენი ტენი არ არის დამძიმებული მაენებელი ტვირთით, მაგრამ იცნობ თუ არა შენ ინტელიგენტს? მე ვიცი, რომ ისტორიამ იცოდა, რას შობოდა, როცა შენ გზადებდა და გეუბნებოდა— შენ უნდა გამოიყვანო კაცობრიობა სირცხვილიდანო. ამიტომ შენ ნუ გაგეცინება. ჩვენ სუსტი კაცები ვართ, ამხანაგო, ჩვენ როცა ვკვდებით, წინ დღით ვტირით— ხვალ უნდა მოვკვდეო! შენ კი ძლიერი ხარ, ღონიერი ხარ, გმირი ხარ შენ და რადგანაც სულგრძელობა გმირთა ბუნებაა, ამიტომ იყავი სულ გძელი შენ, გოლიათო, და ნუ დაგეცინებ, თუ სიკვდილის წინა დღეს, ცოტა წარბი ჩამოყვაროთ და გამოვეტიროთ ჩვენი სიტოცხლის ბოლო! იყავი სულ გძელი და ნუ დაგეცინებ სიკვდილს...

და როცა მე და თინა ერთმანეთს ვანუგეშებდით, მე ბოდში მოვიხადე მუშასან. ის პირველი მაისისთვის ემზადებოდა, თინა კი კრთოდა და კანკალებდა ჩემთან. და მეუბნებოდა:

— იცი, მე დღეს სპარტაკის ისტორია გამახსენდა და ასე მეგონა: მე თვითონ ვარ მნახველი იმ ამბების. ხან და ხან ჩემი თავი მე გარიბალდის ცოლი მგონია. აი ის თავ-გამოდებული ქალი, რომელიც ისე ეხმარებოდა მას და რომელიც გზაში მოუკვდა გარიბალდის. ერთი ბუჩქის ძირში დამარხა ის გარიბალდი და დატოვა. საქმე ქონდა. და მე ხან და ხან მგონია, რომ მე ვარ ის ქალი. და ახლა მგონია, რომ დღევანდელი დღე ათას წელიწადს შემდეგ გამახსენდება. ხან და ხან კიდევ მგონია, რომ ქვეყნიერების გაჩენასან ერთად გავჩნდი მე და მას შემდეგ ვცოცხლობ.

— თინა, კარგი, დამშვიდდი!

— დამშვიდდი! დამშვიდდი! უი! შენ დამშვიდდი, თორემ მე დამშვიდებული ვარ. შენ ხასანა შენ!

მე შენ სრულიად, სრულიად არ მიყვარხარ... ყველა მიყვარს, სულ ყველა, შენ კი არა... გემრიელია?

იგემე ხასან?

— მეტი?

— მეტი და მე არაოდეს შენი ცოლი არ ვიქნები—зачем ты!
მეც! უი, რა სისაძაგლეა ცოლობა! არაოდეს, არაოდეს არ გავ-
თხოვდები.

— მეტი?

— „მეტი! მეტი!“.. რას ერჩოდი კოლას? შენ იმას უნდა უწუნებდე
გაბედულებას? რატომ გააჯავრე ისე?

— იმიტომ რომ პროლეტარიატი გვიყვარს ჩვენ.

— „პროლეტარიატი გვიყვარს!“ მეც კი მიყვარს პროლეტარიატი,
შენ კი არ მიყვარხარ...

მე მეცინება. მე მიყვარს თინა, ღმერთო, რა მიყვარს და მე მეცინე-
ბა. მე მეცინება და მე ვიცი, რომ თინას ვუყვარვარ მე. რათა? გი-
ჟია ის? სულელი ის? რათ ვუყვარვარ? მითხარით, იცით თუ არა
თქვენ, რა არის სიყვარული? თუ იცით მითხარით?

მე მეცინება იმიტომ, რომ თინა ღმერთს, ხატს ფიცილობს, რომ არ
ვუყვარვარ და მეღალერსება, მეღალერსება. და მგონია მძინავს მე და-
ვხედავ სიზმარს.

ასი. ათასი წელი გასულა მას შემდეგ, რაც ჩვენ მოვკვდით და აი
ჩვენი ძვლები მოიტანეს ერთი გეოლოგის კაბინეტში. და მათ იცნეს
ერთმანეთი.

— თინა, შენ ხარ?

— ხასან შენ ხარ? ხომ ვახსოვარ, ხომ გიყვარვარ?

— სად იყავი შენ უღმერთო ამდენ ხანს, — მე ისე მიყვარხარ, რომ
შენს შემდეგ არ მახსოვს ვიყავი თუ არა ცოცხალი.

— არც მე მახსოვს, ჩემო სულის ღვამე, ვიყავი თუ არა შენს შემდეგ
ცოცხალი!

რა არის ეს — სიზმარია? რა არის ეს — ბოდეა? რა არის ეს — სიგიჟე?
სიყვარულია ეს — აი რა არის!

იცით თქვენ რა არის სიყვარული? მე არ ვიცი.

მე შარშან ამ დროსაც არ მეძინა მთელ ღამეს. მაშინ ჩემთან ერთად
ცხოვრობდა ერთი მუშა, ჩემი კარგი ამხანაგი. და ის ეხლა კატორ-
ლაშია. და როცა იმას დაეუსვი მე ეს კითხვა, — ახირებული კაცი იყო
ის — მან მიპასუხა:

— რა არის ეს და ჭრელი ხბო, აი რა არის...

...ასე მგონია, ხვალ ქორწილი არის ჩვენი — რა ნაირი კაბა ჩავიცვა,
ბიკტორ, მე? თეთრ პარუსინის კაბას ჩავიცვამ, შენ რომ გიყვარს —
კარგი იქნება?

— შენ ყველა კაბაში კარგი ხარ, თინა!

— მე მინდა უკეთესი ვიყო ხვალ, ამიტომ თეთრ კაბას ჩავიცვამ
 ღმერთო, რა მიხარია, რა მიხარია! ამ საღამოს მოდი, ბიკტორ, აუც
 ლებლათ, კოლაც მოვა და შეურიგდე უნდა, შენ დამნაშავე ხარ იმას-
 თან... როდის ისწავლი შენ ენის პირში დაკავებას, კოლა შენ ათას-
 ჯერ გჯობია...

ჩვენ გამოვედით ქუჩაში. ერთი მაღაზიის წინ, ქალღმერთის კარტონზე
 ერთი დაღლაჯული ადამიანი იყო დახატული, რომელსაც თითო
 შუბლზე მიედო და რაღაცას სულელურა ფიქრობდა. ქვეშ კი ვეებერ-
 თელა ასოებით ეწერა შემდეგი:

„დიდი გამოკვლევის შემდეგ, მეცნიერებმა, როგორც იყო, დაამტკი-
 ცეს ქათამი გაჩნდა უწინ, თუ ქათამის კვერცხი. მაგრამ ვერც ერთი
 მეცნიერი ვერ დაამტკიცებს—პინკის პილიულებს რომელიმე სხვა
 პილიული ჯობია. ვერ დაამტკიცებს იმიტომ, რომ ჭლექს ვერავი-
 თარი წამალი ვერ არჩენს, გარდა პინკის პილიულებისა. ამიტომ,
 ვისაც სჭირს:

- 1) ჭლექი,
- 2) ბუასირი,
- 3) კუჭი ტკივა,
- 4) სისხლი აქვს ნაკლები,
- 5) მალარია,
- 6) არა აქვს მადა,
- 7) სიბერით დასუსტებულია,
- 8) ვისაც გაღამაზება სურს,—

ამათ უნდა იყიდონ პინკის პილიულები. ასე პილიული ღირს მხო-
 ლოთ თხუთმეტი შაური!“

— იყიდეთ პილიული პინკი! იყიდეთ პილიული პინკი! დაიძახა თინამ
 და კისკისით გაიჩქარა, მაგრამ როცა ვიღაც მოხეტიალემ შეხედა მას
 და უცებ თვალი დაუქნია, ის გაჯავრდა და მე დამიწყო ჭიჭყინი—
 რათ ხართ მამაკაცები ასეთებიო. აბა მე რა ვიცოდით..

პირველი მაისი! პირველი მაისი! საღამო პირველ მაისს!
 მორთულ-მოკაზმული გამოდით ქუჩებზე, ამხანაგებო, და წითელი ღრო-
 შით გაისეირნეთ! მორთულ-მოკაზმული გამოდით ქუჩებზე და დასძა-
 ხეთ სიმღერა! შეიარაღებული გამოდით ქუჩებზე, ამხანაგებო, და სი-
 კვდილი მათ, ვინც არ დაგანებოს სიხარული და სიმღერა! ხედავთ,—
 გაზაფხული ეღირსა ძველს, ჩაგრულთა სისხლით მორწყულ ქვეყანას!
 ეკლესიებში ისევ ქადაგებენ მოთმინებასა და მორჩილებას, ისევ აქე-
 ბენ დღევანდელ წესრიგს. და ისევ ყიდნიან ქუჩებში სხეულს მშვიერ

მწყურვალნი ადამიანები. ისევ იღვრება სისხლი პატიოსანთა და ისევ ისმის ლხენის ხმა მაღალ სასახლეებში. იქ ადამიანის სისხლს სვამენ და თვრებიან, იქ ადამიანის ხორცს სჭამენ და ძლებიან და ეს ადამიანები ჩვენ ვართ, ამხანაგებო! ისევ ღვას ტახტი უსამართლობისა და იმის წინაშე იკვლება უთვალავი მსხვერპლი, და ეს მსხვერპლი ჩვენ ვართ, ამხანაგებო! ისევ არ იტყვს გულს ქვეყნის მჩაგვრელი, ბედი ისევ უღიმის გონია მას! ქვეყანას ძველს, ქვეყანას ცოდვილს ისევ იმედი უღვივის გულში და ეს იმედი უნდა მოვკლათ ჩვენ, ამხანაგებო! ფუი, რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება, აქ ერთი მეორეს არაფერს ლუკმას და არც კი სცხვენიათ! აქ ერთი რომ ლხინობს, ათს ლუკმა პური ენატრებათ და არც კი სცხვენიათ! აქ ერთის ნამუშიერს ითვისებს მეორე და არც კი სცხვენიათ. აქ სამეძავო სახლებია აშენებული, სადაც შიმშილით გაპირუტყვებულ ადამიანებს ამღერებენ და კოცნიან და არც კი სცხვენიათ! აქ იყიდება სიყვარული, იყიდება სინიღისი, აქ იყიდება ნამუსი და არც კი სცხვენიათ. აქ სატრფოს კოცნაც მოწამლულია, აქ უმანკო ბავშვის ტიტინიც კი ვერ ალბობს გაქვავებულ გულს... ფუი, რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება! მე ვიცი ერთი ორი წლის ბავშვი, რომელიც როცა დედა ხედავს გაბედულია, ხტის, თამაშობს და მღერის, ხოლო დაინახავს თუ არა გარეშე ვისმეს—კუთხეში აპირებს დამალვას, ისიც გრძნობს, რომ ხშულია გული დღევანდელი ადამიანისა, რომ მისი გული არ არის გახსნილი სიყვარულისთვის... აქ საკუთარი ბავშვების გასაძლომათ სხვისი ბავშვები უნდა დაამშვიონ... ფუი, რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება! აქ მათხოვრები და ქურდები ყავთ, აქ მკვლელები და ავაზაკები იბადებიან, აქ ადამიანი ასამართლებს ადამიანს და სატუსალოში აჯენს... და არც კი სცხვენიათ ეს! თოფებით და ზარბაზნებით იცავენ ამ საზოგადოებას, მღვდლებითა და მოყიდული მეცნიერებით ამტკიცებენ ამ წყობილების უაღრესობას, ეკლესიებით და სასამართლოებით ამაგრებენ მას. ნებით არ დათმობენ ისინი არაფერს—ძალით უნდა დავამარცხოთ ისინი. ამიტომ ჩვენ უნდა გავიწაფოთ ბრძოლაში—მაშ ქუჩაზე ამხანაგებო! ბრძოლის დროშით ხელში. შეიარაღებულნი, სადღესასწაულო ტანსაცმელებით—ქუჩაზე ამხანაგებო!.. მოვდივართ შენზე, ძველო ქვეყანავ, გზა მოგვეცი! ვანთხევთ სისხლს, რომ ნიადავი გავაპოხიეროთ—დაგვხვითო! ჩვენ გავიმარჯვებთ და ამიტომ მზიარული ვართ ჩვენ. მომავალი ჩვენია. —მაშ სიმღერა, ამხანაგებო! აფრიალდი მზიარულად, წითელო დროშავ! —შენს ქვეშ სიკვდილი ჩვენი! აფრიალდი წითელო დროშავ—შენს ქვეშ ვამარჯვება ჩვენი! ქუჩაზე, ქუჩაზე, ამხანაგებო, პირველი მაისია დღეს!

პირველი მაისი! პირველი მაისი! შეხედეთ როგორ იცინის ბუნება!
იმას უხარია, რომ პროლეტარიატი გაიმარჯვებს...

ღიახ, ქორწილი იყო იმ დღეს და თინას თეთრი ეცვა. ქუჩის თავში
შემხვდა ის და ერთი კონა ია მომცა. ჩამომართვა მაგრათ, ამხანა-
გურათ ხელი, შემხვდა მისი შავი თვალებით, მოიძრო ქინძისთა-
ვით მიკრული იის კონა და მომაწოდა.

— გილოცავ პირველ მაისს, ძვირფასო ბიქტორ!

მე უღირსი! მე ხასანა! მე რათ ვერ მოვიფიქრე, რომ მილოცვა იყო
საჭირო! იის კონის სამაგიეროთ, მე მხოლოთ მაღლობა უთხარი მას.
დიდათ, დიდათ გმაღლობ, ჩემო თინა, ჩემო მეგობარო, არ ვარ მე
შენი ღირსი, არ ვარ ამ ძვირფასი საჩუქრის ღირსი, სხვას აჩუქე,
თინა... რათ გიბრწყინვენ აგრე თვალები, თინა, გეძინა წუხელის?..

— იცი, დროშას კოლა გაშლის დღეს. ამბობენ: სასტიკი ბრძანებაა
გაცემული—არავენ დაზოგოთო! დიდი ხალხი მოაწყდება მოედანს
დღეს... ღმერთო, რა მიხარია, ქორწილია დღეს და საქორწილოთ
გამოვეწყვე მეც. მშვენიის, ბიქტორ, ეს ტანსაცმელი? ხომ ლამაზი ვარ
მე? მე ქარაფველი ქალი ვარ და მიხარია მე ეს. მე მიყვარს ქართვე-
ლი ქალი... შეხედე, შეხედე, ბიქტორ, შეხედე როგორ იცქირება აი
ის, ალბათ ჯაშუშია ის უბედური ის! ქუცი, ქუცი, შე საბრალო მუ-
რია! გავყვეთ, რას გაჩერებულხარ, ამ დილას ნუ დავაქერიებთ თავს
და მერმე რაც უნდათ ის ქნან... უცქირე, უცქირე, როგორ დაედევ-
ნა ვილაცას... ოჰ, შენ ბინძურო, ბინძურო, რა საცოდავი ხარ შენ!
ვინ წაგახთინა აგრე!.. ხა, ხა, ხა! იცი რა ალიაქოთი ატეხა თურმე
პეტუა მუშამ—მაინცა და მაინც მე უნდა ავწიო დროშავო. სულ და-
ულანძღავს ერთი და მეორე. მე იგი ისე მიყვარს, ისე მიყვარს... ჰა,
ჰა, ჰა! მე შენთვის არც კი მითქვამს, რამდენი გვაციანა ერთ ლამეს
იმან. წრეში ვიყავი და ორგანიზაციულ კითხვის შესახებ გაცხარე-
ბულათ ვლაპარაკობდი. და უცებ პეტუამ შემაჩერა.

— რას ნიშნავს, თინა, სიტყვა—სიმპატია?..

სიმპატია რა არისო, ასეთი კითხვა მომცა. თურმე ჩემი გაცხარებუ-
ლი ლაპარაკის დროს, იმან პაპიროსზე წაიკითხა ეს სიტყვა—რუსუ-
ლი კითხვა უსწავლია. აი თურმე როგორ მიგდებდა ყურს—სიმპატია
რა არისო... აგვიტყდა სიცილი—ვიცინეთ! რა სულელია ის, რა თავ-
დადებული და მე იგი მიყვარს. შენც ხომ მიყვარს, ბიქტორ! კი? აი,
აი, ის როგორ შესძულდება ვისმე? ისეთი გულუბრყვილოა. და თავი
დაასისხლა თურმე—მე მომეცით დროშავო. როცა არაფერი გაუვი-
და, გამოაცხადა: მე თვითონ გავაკეთებ დროშას და თუ იმ დროშას
რაიმე გაუჭირდა, მაშინ ჩემ დროშას ავაფრიალებო.

ლაპარაკს არ მანებებს თინა და ვერცხლის წყალივით თრთის კალებს, თან კი მიყვავარ წინ. აღელვებულია ის და მეც აღელვებული ვარ, მაგრამ მე ვცდილობ მოვერიო ნერვებს, როგორც იტყვიან — დავიჭირო თავე ხელში. თინა კი ხელს მიშლის. მინდა დავეიჭრდე რალაცაზე, თინა არ მანებებს.

— სიტყვას ხომ არ იტყვი დღეს?

— რა საჭიროა დღეს სიტყვა? დღეს სიმღერაა საჭირო, დღეს ქუჩაში სიარულია საჭირო, დღეს დავიძახოთ უნდა, დავემუქროთ მტრებს... არა, არ არის საჭირო სიტყვა.

— Как раз! გიორგი იტყვის სიტყვას... ის კარგი ორატორია.

მე უცებ მაგონდება, რომ გიორგის უყვარს თინა. მაგრამ ჩვეულების წინააღმდეგ, მე ალერსი მეზადება მისდამი გულში, თითქოს დიდი მაღლობელი ვარ მისი, რომ თინა უყვარს მას. გიყვარდეს, ამხანაგო, თინა, გიყვარდეს. გიყვარდეს და კარგი სიტყვა თქვი დღეს... გიყვარდეს, ძამია!

— თინა, მოდი ერთი შენც მიმართე სიტყვით ხალხს.

— ვერა, ვერა... მე რომ სიტყვა დავიწყო, ტირილი მომისწორებს... ნუ, ნუ მცინი, რა ჩემი ბრალია, რომ შეგხედავ ამდენ ხალხს თავმოყრილს, გული ამიჩვილდება... რა ოხერია კოლა! გუშინ სალამოს აუჩემდა კატიას — უეჭველად სიტყვა უნდა თქვა ხეალო. მან კი, კატიამ — ხა, ხა, ხა! — ივარა... უი, კატია, კატია! დღეს დილას ჩემთან შემოვიდა ის და მომიყვა შევიცარიის ამბები.

„— მივდივარ ერთ დილას ენევის ერთ ქუჩაზე და უცებ ვხედავ, მოდის ვერა ივანოვნა. ვერა ივანოვნა ქვია ზასულიჩის ქალს.

„— კატია, იული ოსიპოვიჩი ხომ არ იცი სად არის? მკითხა მან. იული ოსიპოვიჩი მარტოვის სახელია.

„— არა, არ ვიცი!

„— წავიდეთ, ერთი გიორგი ვალენტინოვიჩი (პლახანოვი) ვინახულოთ, ეგების იქ არის.

„— წავედით. იქ დავგინებდა პაველ ბორისოვიჩი (აქსელროდი), ფედოს ილიჩი (დანი), ლევ დეიჩი და სტაროვერი... გიორგი ვალენტინოვიჩმა მითხრა — გაგიგე, კავკასიაში მიდინხართო.

„— მართალია, მეთქი.

„— ჭკვიანათ, ფრთხილათ იყავით, თავე არ დააჭერინოთ და თქვენი იცით — კავკასიაში ერთი რა არის, ერთი მეუმრავლესე არ უნდა ჭკანობდესო.

„გამოვედი იქიდან და მოდის ვლადიმირ ილიჩი. ვლადიმირ ილიჩი ლენინის სახელია. დამინახა — მომაშურა.

— ეჰ, ამხანაგო კატია, კავკასიაში თურმე მიდიხართ. განა იქ არ
კმაროდა მეუმცირესეები, რომ თქვენც ემატებით?

„ვლადიმირ ილიჩს მე მოეწონდი და სულ მეუბნებოდა—გადმოდრი
ჩვენ მხარეზეო. მაგრამ მე მეუმრავლესეებს როგორ მივემხრობი, ლე-
ნინი ისეთი ბიუროკრატია, ისეთი, ისეთი რომ не дай Бог!“ ამ-
ბობს თინა ამას და იცინის, იცინის.

ორმოცამდე ცხენოსანმა კახაკმა გაგვიბრინა გვერდში. უნდარმებისა
და პოლიციელების რიცხვი მატულობს. მუშებიც ჯგუფდებიან აქა
იქ და შეუმჩნევლათ თითქოს მიდიან მოედნისკენ, სადაც დემონ-
სტრაცია უნდა დაიწყოს. თითქოს უდარდელათ მიდიან ისინი, ხუმ-
რობენ, მოკლილივით ათვალეიერებენ სახლებს, გამვლელებს. ჩვენც
უთახლოვდებით მოედანს. სულ მეტსა და მეტს ნაცნობებს ვხედავ.
ვეგრ ვილაცას შემოაქვნიენ და საჩქაროთ ეტლში ჩააქვნიენ, ორი პო-
ლიციელი იქით აქეთ დაუჯდა მას. ეტლი გაქანდა პოლიციის-
კენ. თინა ღუმს და ისე მიაბიჯებს. ვილაცამ მკლავში ხელი
მომკიდა და შემაჩერა.—რა დროს გახმობაა ეხლა, კაცო, დროა
საქმეს შეუდგეთ. თან კი თინას უცქერი, რომელიც აღარ მიც-
დის მე და წინ მიდის. ვუცქერი მას და მინდა დაუძახო—
მშვიდობით, თინა, მეთქი. გული მეკუმშება, თითქოს სამუდა-
მით ვეთხოვები მას, ის არ იხედება უკან, მიდის. აი, ვილაცას გაუ-
ლიმა მან და სალამი მისცა. ვინ არის? ვიცი ის მუშაა, მოწინავე
მუშა და მე მიყვარს ის. ის სახელის მოყვარეა. დიდი გავლენა კი
აქვს მუშებში... თინა მიმეფარა თვალზე — მშვიდობით, თინა!
რაღაცას მეუბნება ნაცნობი და მე თავს ვუქნევ: ჰო, რა თქმა უნდა,
რა თქმა უნდა! თანახმა ვარ! ის წასვლას აპირებს. მოიცა, კოლა
სად არის თუ იცი? ვერ ნახავ თუ იცი? ძალიან მინდა ვნახო... მაშ
არ ღირს ეხლა იმასან წავიდე? კარგი, აგრე იყოს, ნახვამდის ამხანა-
გო, ნახვამდის!.. მშვიდობით, თინა, ჩემო მეგობარო!

პირველი მაისი! პირველი მაისი! სალამი პირველ მაისს!
ნელა, მაგრამ ლამაზათ, ახოვანათ გაიმართა წელში დროშა, ერთი
წამით შეჩერდა ჰაერში, თითქოს თვალი გადაავლო დამცველებს,
მერმე კი ცოტათი დახარა თავი წინ და გაცურდა. სალამი, სალამი
შენ, წითელო დროშავ! სალამი ჩვენო დროშავ! ნუ შეარცხვენ შენ
პროლეტარიატს, პროლეტარიატიც ნუ შეგარცხვენს შენ! სალამი,
სალამი ამხანაგებო, გილოცავთ პირველ მაისს, რომელიც ნიშნავს —
გავიმარჯვებთო. სალამი თქვენ, ამხანაგებო, მთელი ქვეყნის ჩაგრუ-
ლები იმედით გიყურებენ თქვენ, აბა რომელი ბელადი დაიქებს
ამას, თქვენს მეტი!

გაუმარჯოს, გაუმარჯოს პროლეტარიატს... გაუმარჯოს, გაუმარჯოს...
წინ, წინ, ამხანაგებო!

გაუმარჯოს
პროლეტარიატს

... ეს ვინ მიზის გულში, რომ ასე უხარიან მას ეს სურათი? ადამიანი ქათამი ხომ არ არის? არა, არა, ეს მე არ ვარ. მე ვერ ვიცნობ იმ კაცს, რომელიც ასე მხიარულობს ჩემ გულში... ვინ არის ის? ვინ არის ის? ისე გულადათ, ისე მარჯვეთ მიაქენებდა ცხენს კაზაკი და ტიტველი ხმალი ხელში ეჭირა მას. უცებ გაუფითრდა მას სახე და უნაგირზე შეხტა, იმავე წუთს დაკიდა თავი, გადაიზნიქა გვერდზე და ცხენის ფეხებთან გაიშხლართა—ქკვიანი ცხენი კი იქავე გაჩერდა, არ იძვრის. მოჰკლეს კაზაკი და ჩემ გულში ვილაცას გაეცინა, ვილაცამ ტაში შემოჰკრა... ქათამი ხომ არ არის ადამიანი? არა, მე არ მიხარია ეს, მე არა, არა. მე არა „ის“, „ის“ იძახის—სიკვდილი მაგათო. მე როგორ ვიტყვი—ადამიანი ქათამი ხომ არ არის?... არა, არა, მე არაფერ არ მომიკლავს, ღმერთმანი არ მომიკლავს. ეს „იმან“ გამოუშალა ფეხი ჩემს რევოლვერს, იმ კაცმა, ჩემ გულში რომ ზის, მოჰკლა ის პოლიციელი, ჩემი თავის გაჩეხა რომ უნდოდა. ღმერთი, რჯული მე არაფერ მომიკლავს—ადამიანი ქათამი ხომ არ არის, ადამიანს როგორ მოვკლავ მე, შე ხომ მხეცი არა ვარ!..

— გაუმარჯოს!.. ძირს, ძირს!..

— ნენავ! ნენავ! ნე-ნა-ავ! მირბის, მუხლები კი ეკეცება. მირბის გონია და ფეხს ვერ ადგამს. ის თერთმეტი წლის არის მხოლოდ, ის საბრალო გიმნაზიელია, იმან არ იცის სოციალ-დემოკრატია რა არის. იმას ისეთი უსაზღვრო შიში ეტყობა სახეზე—ნუ მოკლავთ იმას, მე მომკალით! იმას მე ვიცნობ, იმისი დედა მრეცხავი ქალია და ქვრივია ის, მაგის მეტი არაფერი გააჩნია მას და ის ეხლა სოფელშია წასული, გურიაშია—ნუ მოკლავთ მას, მე მომკალით! ნუ, ნუ მოკლავთ მას, თქვენ მხეცებო, ნუ მოკლავთ, შეხედეთ—ის გარბის, ის დედას ეძახის, ის ტირის... წაიქცა ის, წაიქცა ის და... შენ რაღას ერჩი, შენ რაღა გინდა შენ მხეცო—ტყვია არ ეყოფა მას, რომ ეხლა შტიკით გინდა გაგმირო ის? მაშ აი შენ! აი შენ... მიიერთვი, გემრიელია? ესეც კიდევ შენ... შენ... არა, არ დაზოგოთ, ამხანაგებო, არაფერ, ესენი ბავშვებსაც არ ზოგავენ—სიკვდილი მაგათ! სიკვდილი მაგათ—აი რას გეხვეწები მე თქვენ... ეს მე ვარ, ბიქტორ აგიაშვილი, ორი ტყვიით კაზაკი რომ დაეაწვინე, მეორე ტყვია მას შუბლში ვარტყი, როცა ის მკვდარი იყო უკვე... ეს მე ვარ და კიდევ მინდა მოვკლა ის, კიდევ მინდა! აბა გაბედეთ და დამხვდით წინ!.. ეი, კოლა, ამხანაგო, რა უყავ დროშა, დროშა რა უყავით.

ბიჭებო! ასწით მალლა დროშა, ასწით! ეი, თინა სულის დგმავ, მე ეხლა მესმის, ეხლა მივხვდი რასაც მეუბნებოდი—არ არის, თინა, ქვეყნული კვდილი, არ არის სიკვდილი, ჩემო იმედო, სიცრუეა სიკვდილი, ჩემო თინა! სიცოცხლეა მხოლოდ, ამხანაგებო, და ასწით დროშა! ეი, დროშა ასწიე მეთქი, შენ გეძახი, მოზვერო... ასწიე, მოზვერო, დროშა!.. სადა ხართ, სადა ხართ—ეი, ვინ მოგკლეს ამხანაგებო, გამომეძახეთ მოკლულო ამხანაგებო, რამდენი ხართ თქვენ!.. დროშა! დროშა! დროშა! რათ ვარგა პროლეტარიატი უდროშოთ—დროშა სად არის, ამხანაგებო!.. აი, ჭირიმე ბიჭო პეტუა, მასე გენაცვალე! ასწიე დროშა, ბიჭო პეტუა, წინ ამხანაგო!.. ტყვია, ტყვია მომეცით, ტყვია მეთქი... გიორგი შენ რათ გღიხარ აქ, რა დროს წოლაა, ადექი, თინა დავინახავს, გიორგი, გიორგი! ადექი, ამხანაგო, ფეხზე!.. მალლა დროშა, პეტუა, მალლა! ეს რაა რომ ბორძიკობ, ეს რაა რომ შუბლი გაგიწითლდა! არ დაეცე, არ დაეცე ბიჭო, არ დაეცე—სირცხვილია!.. აი მე მიჭირავს ხელში წითელი დროშა პროლეტარიატისა—იმის ქვეშ სიკვდილი ჩემი! აი მე მიჭირავს ხელში წითელი დროშა პროლეტარიატისა და სიკვდილი თქვენ?.. აი მე მიჭირავს... უჰ, თავი მიბრუის... ქუჩა ტრიალებს... ქუჩა ტრიალებს... მოიცათ, მოიცათ, მოიცათ... დამასვენეთ, დამაწვინეთ... ო-ობ!..

— დაიხჩვება, ჩქარა დაიხჩვება ეს ძალი! ამბობს ვიღაცა და ვგრძნობ, რომ ფეხი მკრეს.

— თქვენ ჯინაზე არ მოვკვდები! გამირბინა გულში და, მახსოვს, გამიხარდა. და მინდა ვთქვა მე ეს, ვუპასუხო იმათ, მაგრამ ენას ვერ ვიბრუნებ პირში და ისევე სიბნელე მიცავს.

— Умер... მოკვდება! ისიც გასაკვირველია, რომ ამდენ ხანს ცოცხალია...

მე თვალები დახუტული მაქვს და ექიმს გონია, გრძნობაზე არ ვარ.

— შენს ჯინაზე არ მოვკვდები! გამირბინა გულში და მახსოვს, გამიხარდა. და მინდა ვთქვა ეს, ვუპასუხო ექიმს, მაგრამ ენას ვერ ვაბრუნებ პირში და ვჯავრობ.

და იმათ ჯინაზე არ მოვკვდი მე. ერთი მილიმეტრი უფრო ახლო რომ გაერბინა გულთან კაზაკის ტყვიას, მე დღეს ამ სატუსალოში არ ვიქნებოდი. არ მოხთა ეს და იმათ ჯინაზე არ მოვკვდი მე.

პირველ დღეს მე ცხედრებთან ერთად ქალაქის სააუადმყოფოში წამიღეს და საცხედრეში დამაგდეს, იქიდან კი გადამიყვანეს ოთახში, რაკი დარწმუნდნენ, რომ ცოცხალი ვიყავ. კარებთან კი დააყენეს ჯარის კაცი.

შემდეგ მე ყველაფერი გავიგე—ყველაფერი მიაბნო მოწყალების დამ,
რომელიც წვევრია ჩვენი პარტიისა. იმასვე ვთხოვე მე მოეტანა ჩემი
თვის ჩემი პიდეჯი. როცა მომიტანა, გულის ჯიბეში ვიპოვე ის კონ-
ნა, რომელიც არ იყო მაშინ საესებით დამკუქნარი. მივიღვე ტუჩზე ის
კონა და მოწყალების დას ცრემლები წასკდა. მან ბევრი რამ იცოდა
ამიტომ რომ ვბოდავდი თურმე ბევრს. და რადგანაც მან იცოდა ამ
ის ისტორიაც, მე ვთხოვე მას წასულიყო სასაფლავოზე და ჩემ მა-
გიერ ეტირა იქ. იქ ჯარის კაცები იდგენ და არავის უშვებდნენ, ამი-
ტომ მოწყალების დამ ვერ ამისრულა თხოვნა. ამას გარდა მე მიწ-
დოდა იქიდან ერთი მუჭა მიწა მქონოდა.

როცა საკმაოდ მოვიკეთე, სატუსალოში გადაყვანა მომინდომეს, მაგ-
რამ ამხანაგების შემწეობით მე გავიპარე საავადმყოფოდან, რის გამო
დაატუსაღეს მოწყალების და, მაგრამ ჩქარა გაუშვეს ისევე. და ის ეხ-
ლა ცხოვრობს აქ და ჩემ სანახავათ დადის კვირაში ორხელ. ერთხელ
მან ის კონა მომიტანა, მაგრამ მე ვთხოვე მეტი არ გამემორებია ეს
და ამისრულა ეს თხოვნა. ყვაილები ბლომათ არის ქვეყანაზედ და
რატომ მაინცა და მაინც ია უნდა მომიტანონ მე! ის დამეთანხმა და
თვლებში კი ისევ ცრემლები შევაჰმნიე. ის ეხლა ოცდა ოთხი წლის
არის და როცა ვეხუმრები ხოლმე, რათ არ თხოვდები მეთქი, ისევ
ცრემლებს ვამჩნევ მას თვალში. ამბობენ არ თხოვდებო, მაგრამ ნამდ-
ვილი არ ვიცი... როცა მე საავადმყოფოდან მომიპარეს და შემდეგ
გურიაში ვიწვევი ერთ საიმედო ოჯახში, ის გაუშვეს თუ არ ცინიდან,
ჩემთან მოვიდა და იქაც თავ გამოდებით მივლიდა. ერთი მილიმეტ-
რი უფრო ახლო რომ გაველო კახაკის ტყვიახ ჩემ გულთან და ამას-
თანავე ის მოწყალების და რომ არ გადამყოდა, ეხლა ვიქნებოდი მე
ქალაქ №-ში, იმ ორმოში, სადაც რამდენიმე ვაქაკი ერთად, ძმურათ
აწყვია ერთ ორმოში და მათ რიცხვში თინა, კოლა, პეტუა მუშა,
გიორგი და თერთმეტი წლის გიმნაზიელი, რომელსაც ისე ეხარებოდა
სიკვილი. იმას დამმარხველი არ გამოუჩნდა ქალაქში მაშინ და ამი-
ტომ თინასა და სხვებთან ერთად ჩამარხეს ისიც. არ გაასოციალდე-
მოკრატოთ ის იქ, ამხანაგებო. შენ, მოზვერო, არ გააბრიყვო ბავშვი!
დედა მისის იმედია ის, ის უნდა გაიზარდოს და მდიდარი კაცი უნ-
და შეიქნეს—ასე სურს დედა მისს. დედა მისს ბევრი დამცირება გა-
მოუცდია მდიდრებისაგან და ამიტომ შეიღბ, ვანო, სურს მდიდარი
გახდეს. ამიტომ არ გაასოციალდემოკრატოთ ის, ამხანაგებო, და შენ
მოზვერო, ნუ შეაყვარებ მას თავს, ნუ წაახტენ მოზარდ თაობას.
ისიც ეყოფა დედა მისს სადარდოთ, რომსოციალდემოკრატებმა შვი-
ლი მოვუკალით მას... ჯერ ეს არ დავიწყნია მას და რალა იქნება თუ

კიდევ მისი შვილიც მოგვემხრო ჩვენ. როცა მე ფეხზე წამოვდექი და ერთხელ სოფელში გამოვჩნდი, იმან დამინახა მე და იყვირა:

— აგერ მოდის ჩემი შვილის მკვლელი! ღმერთო, ნუ გაუმარჯავებ სოციალდემოკრატიას. და მე დავიცავი ყურები და გავიჩქარე, გავეჩქეცი მას. იმ საღამოს იმ სოფელსაც გავშორდი, აღარ შეიძლებოდა იქ დარჩენა... მცხვენოდა ვანოს დედის.

ერთი მილიმეტრით უფრო ახლო კაზაკის ტყვია და ყველაფერი კარგათ იქნებოდა... მაგრამ არა, არა, მაშინ მე ველარ ვინახულვდი ამ სამი წლის წინეთ იმ საფლავს და დამტკნარ იის კონას ვერ დავმარხავდი იქ, ვერც წერილს მივსწორდი თინასა და ჩემს ამხანაგებს. ეს კი მე ძვირათ მიღირს, ძვირათ!

და ის რათ ღირს კიდევ, რომ მე ვაპირებ იქ წასვლას და იმ ძმური საფლავის ნახვას! ის რათ ღირს, რომ მე წავალ იქ! ეს არაფერია, რომ მე დილა საღამოს მწარეთ, მწარეთ მახველებს და ხან და ხან კიდევ ოფლში ვცურავ. ამის წინააღმდეგ მეცნიერებას აქვს საშვალეობა— თევზის ქონი, რომელიც ფილტვებს თურმე ამაგრებს. და მე მოვრჩები, გავიმაგრებ ფილტვებს. გაზაფხულია საშიშიო, ამბობენ, მაგრამ მარტსა და აპრილს გადავახტი თავზე და ხვალ პირველი მაისია. ისევე გადავახტები გაისათაც გაზაფხულს და იმ გაისსაც. და მე წავალ ქალაქ №-ში, მივალ იმ საფლავეზე და ავიღებ იქ ერთ მუჭა მიწას ხელში. გამოვალ საჯაროთ და დავიძახებ— ამ მიწამ შექამა მეთქი, ჩემი ამხანაგები. მე მოვნახავ მოედანზე ტყვიას, დავიკავებ მას ხელში, გავალ საჯაროთ და დავიძახებ: ასი ათასჯერ შერცხვენილმა ტყვიამ, ერთხელ კიდევ შეირცხვინა მეთქი სახელი და წმინდა სისხლში დაისვარა მეთქი. მე წავალ მუშათა უბანში და ავიღებ ხელში წითელ დროშას, ავაფრიალებ მას და დავიძახებ— ამ დროშის ქვეშ მეთქი დაწყდენ გმირები, რომელთაც დაჩაგრული ქვეყანისთვის მომავალი ბედნიერების მილოცვა უნდოდათ, მაგრამ ჩვენ მაინც არ გვეშინია სიკვდილის და მზათ ვართ იმის ქვეშ, თუ საჭიროა ისევე მოვკვდეთ მეთქი.

— ხვალ პირველი მაისია, ავიაშვილო, სად არის ეხლა ძველი დრო, როცა ვფიქრობდით პირველ მაისობაზე, შეიძლება რევოლიუციონერებმა ავვაფეთქონო! დამარცხდა რევოლიუცია, აწი ის წელს ვერ აიღებს... ასე მითხრა დღეს ციხის უფროსმა.

— არა, ბიძია, არ ვართ დამარცხებულნი ჩვენ. მოკალით ჩენი რწმენა? მოკალით ჩენი სიყვარული? მოკალით ჩენი თქვენდამი ზიზლი? მოკალით ჩენი დიდი სურვილი? ტყვია რომ გულში გვარტყით, ბაწარი რომ კისერში მოგვიტირეთ, ამით მოკალით რომელიმე სურვი-

ლი ჩვენი, რომელიც თქვენ არ მოგწონდათ? მაშ რათ ამბობთ, მარჯვეთო? ვიცანით ჩვენი თავი დანაშაულათ და პატიება ვთხოვთ თუ მოგვკალით და აღარ გეშინიათ ჩვენი, მაშ რათ დაუკათგვირისა ლავებს სახელი, ბნელაში რათ ამოთხარეთ ორმო და მერმე რათ გადასწორეთ ის, რომ დილას არავის ეცნო აქ ვინმე დაუმარბათო და ერთი რამ კიდევ—როცა საფლავებს ეძებენ, როცა საფლავებზე მიაქვთ ყვავილები, როცა საფლავი უყვართ და იქ მიდიან სალოცავათ, სატირალათ. შურისძიების წყურვილის გასაძლიერებლათ, გეშინოდესთ თქვენ იმ საფლავის, ის არ არის საფლავი დამარცხებულისა. ხვალ პირველი მაისია და ამაღამ მე არ მეძინება. ჩემი პაწია, სატუსალო ოთახი საესეა თუთუნის კვამლით და მე ისევ ვეწევი თუთუნს ვაბოლებ. და მე ესლა არაფერი არ მტკივა, მე თითქოს დავისვენე. თუთუნის ბოლში გახვეულს, მე ბევრი რამ მაგონდება. მაგრამ სურათები ელვის სისწრაფით სცვლიან სურათებს და მე აღარ შემიძლია შეეჩერდე რომელიმე ერთზე. ხოლო ამ სურათებში ცენტრი უჭერი ქალაქ №-ის სასაფლაოზე გათხრილ ერთ საფლავს და ის არ იკარგება თვალიდან, იმას მე ვხედავ განუწყვეტლათ. ვხედავ და მიხარია მე ეს და თუ თვალეში ცრემლი მადგება, ეს არ არის ცრემლი უბედურისა, არა, ეს ცრემლი სიმღერაა ჩემი, რომელიც მე სულიერ სიმშვიდეს და აღფრთოვანებას მაძლევს. ამიტომ არ ვარ მე ცოდვა და სულელია ზედამხედველი, მან აი ამ წუთას შემოიჭვრიტა ჩემს ოთახში და მითხრა:

დაიძინეთ, აგიაშვილო, მოგკლავს თქვენ ამდენი ფიქრი, კაცის ჩინი არ გაქვთ!

აბა ერთი იგი ჩემს გულში ჩამოახედა, რას იტყვის! მგონია შეეხარბოს...

ბათუმი

მის. ბოჭორიშვილი

მწესრი

ჭინავთა, შთგზაუბთა, სნუჟლთა, მზბთმელთა,
ცყაჟთა სსნისა და ცსბაჭრინისა მათისათვის...

ალვათა მწვერვალები ცახცახებს ვნებით.

აბორცვილ ღრუბელთა შორის ნელი რხევით ქანაობს მთვარე. უცნაურ შიშით შეპყრობილი ნაკადი ვინ იცის რად არღვევს დუმილს.

ზის ფიქრებით დამთხვეული. თითქოს თვალია ძილით მისვენებია სამყაროს კალთებს.

და გრძელდება იდუმალება გრძნეული ღამის.

ქალ-ვაჟთა ხმაური, ალვათა ათრთოლება.

— აქ ჩამოვსხდეთ.

დაიშხვრა. დაიღწა იდუმალება მოვერცხლილ ღამის.

— უსაზღვრო მწუხარება სცურავდა იმ უცხო ვაჟის თვალეში. დიდი ხანია რაც ჩვენს დაბას ეწვია?

— არა! მაგრამ მის თვისებათა უცნაურობამ ყველას ყურადღება მიიპყრო იმ თავითვე.

— ხან ბრძენია, ვით დუმილი, ხან ცელქი, როგორც მერცხალი.

— თითქოს ვეფხის სიმარდვა მის მოძრაობაში და ეროსის სიგიჟე-სცხოვრობს განმარტოებით და უმეტეს დროს ზღვაზე ატარებს ნავით, რომელიც ჩამოსვლისთანავე შეიძინა.

დუმილი. ხანგრძლივი.

ადგა ფიქრებით დამთხვეული, ალაპრო თვალნი, თითქოს ვარსკვლავთაგან მონაწთომ ციმციმს ითვლიდა. წარმოსთქვა: იადონა! შავად დათალხულ ოთახში ციკინათელათა ციმციმით ერთხელ—კიდევ ავქარგავ შენს სურათს, შეგავედრებ გრძნობათა მოგონებებს.

შემდეგ კი უნდა დავივიწყო ლოცვა მეწამული, ლოცვა წარმართი, ამ ღამეს მსურს გადავაბარო განვლილ დღეთა მოგონებანი. და თუ ყოველივე ემსხვერპლება დავიწყებას, ღმერთი, რომელსაც არ ახსოვს დიდება და სიამაყე იყოს მფარველი ჩემი. ვით ნიავის გადაქანება გაივლის ქალ-ვაჟთა ახლო.

ჩურჩული:—ის არის!

მკრთალი ნათელი — მზის ნამძინარევე თვალთა გამომეტყველება შეიქ-
რა სარკმელში.

გამოელევიდა. გააჟრეოლა.

— დღეს. ეროვნული დღესასწაული. მაისობა.

წარსულზე ფიქრებით დაიწყო საწოლში ზმორება.

მეთორმეტე საუკუნე — ბრძანებს თამარი: დედაკაცმა დაგიმონეთ. ამი-
ერიდან ატარებდეთ ლეჩაქს ქალისას.

და მას შემდეგ მუსულმანები თეთრ მანდილს იხვევენ ქულზე. და გას-
ცა განკარგულგმა მათდამი, რათა დედაკაცთა წესისამებრ...

ხა! ხა! ხა! რა უცნაური ზღაპრებია.

— შემოვფარგლავ სამფლობელოს და ვაი მას, ვინც საზღვარს გად-
მოცდება.

შესცურა წომალდით ზღვაში, სადღაც შორს გადაისროლა იაგუნდი.

— აქ იყვეს სამანი.

ვინ მონახდა, რომელ ადგილს ჩაიძირა იგი? და ბიზანტიელი სოვდა-
გრები განა გაბედავდენ თამარის ნება-დაურთავად ზღვით მოგზაუ-
რობას?

ადგა. ზღვაზე შეეგებება მზის ამოსვლას. შესაძლოა მონახოს თამარის
სამანი.

წავიდა. ნავი ყვავილებით დახვდა მორთული. განცვიფრდა. მაისი.
ვარდისი. ყვავილების თვე. ნეტავ ვინ მორთო ნავი? საღამო ზღვას.
რამდენიმე ყვავილი ტალღებს შესთავაზა და მძლავრად მოუსო ნიჩ-
ბებს. განმარტოებულ თოლიასავით აედევნა მოუსვენარ ღენას.

ნავთსადგური. ხალხი. სუროთი შეფოთილი, ყვავილებით აქარგული
ესტრადა. დროშების ჩრდილი აგრილებს მიწას. ქადაგთა თქმული
აღელვებს მსმენელთ. განმარტოებით ზის ასული, მოუსვენრად გა-
სცქერის ტალღათა სივრცეს.

— დილიდან არა სჩანს, უთუოდ ცუდი რამ შეემთხვა. ღმერთო!

შორს, წერტილის მზგავს ნავის სილუეტს შეამჩნევს და მაყვალა
თვალებს სიხარულის იალციალი მოეფინება. მოცურდა. სასწრაფოთ
მიაბა ნავი. შეამჩნია დიასახლისის ქალი. განმარტოებით რომ იხსდა
ზღვის პირად. გაუღიმა.

— გმადლობთ ყვავილებისთვის.

მიაშურა ტრიბუნას. ბოდიში. ახალს ვერას იტყვის. გატაცებით, გა-
ამაყებით უამბობს დამსწრეთ უცნაურ ლეგენდებს თამარის შესახებ...

ყრუ ტაშისცემით დაჯილდოებული გასცილდება ხალხს. შეაჩერეს.
წინაპართა მოსაგონებლად, მათ უყვარდათ ქეიფი აზარტეზებით, ნა-

ღიმი იმართება სალამოს. სთხოვენ. იპატიყებენ.

— ვეცდები გეწვით. გრძნობით წარმოთქმული სადღეგრძელო მირჩევნია მკერმეტყველთა აღფრთოვანებულ სიტყვებს, მაგრამ... არავითარი მაგრამ, სალამო საუცხოვო იქნება. ელიან.

— მაყვალა! კვლავ მადლობას გიძღვნი ყვავილებისთვის. რა ყვავილები? დილით ნავი. თქვენ არ იყავით? მამატიეთ ნეტავინ იყო?
დუმილი.

— მაყვალა!

— რად მეძახი ამ უცნაურ სახელს?

— მაყვალივით შავია ეგ თვალელები და უნაზესი მაყვალის ბუჩქში გაშლილ ყვავილზე. სთქვი რამე, რად მორცხობ, მთვარესავით ასე ლამაზად რომ იბურავ ღრუბლის მანდილს. გშვენის ღიმილი, თითქოს ატმის ყვავილები ფორიაქობს ნიავის ფრთებზე. რად მიიჩქარი.

იგი ჯერ თექვსმეტი წლისაც არ არის, დღეს პირველად გამოვიდა საზოგადოებაში. დედა გაუჯავრდება დავვიანებისთვის.

ჩაკიდა ხელი. გააყრყოლა. ვაყის მხურვალე სუნთქა ცეცხლს უკიდებს მიზნედილ თვალებს. მოუირიდებლათ უხსნის საკინძს. არავის ხელი არ შეხებია მის მკერდს და უსაზღვროა პირველი განცდა შეხების. სიგიჟე და სილაღე ორი არსების.

— წადი, იძინე ტკბილად. არ დაივიწყებ ამ ღამეს.

ისიც ყოველთვის ილოცებს მისთვის. ღმერთო, რა შიში განიცადა ერთხელ. უფსკრულის პირად მძინარს წაატყდა თავს. ზღვა ბორგავდა. მოვარდნილ ტალღების ნამსხვრევები ეცემოდა მის ტანს. ერთი ძლიერი მოზავება და დაიღუპებოდა. მაინც ვერ გაბედა გაღვიძება. მხოლოდ ლოცულობდა ხელ აპყრობით. და როდესაც გაიღვიძა, მიიმალა, შიში აღარ იყო დაღუბის. დაბრუნდი, აკი ნადიმზე ხარ მიწვეული.

— ოჰ მართლა. აღარც ახსოვდა. ღირს დაბრუნებათ?

— მშვიდობით! მე მოერთე შენი ნავი.

უკანასკნელი კოცნა და, ვით მოსხლეტილი ფიქრი, მიიმალა.

სიგიჟის ღმერთი ბრძანებლობს სუფრას. ტოლუმბაშის სადღეგრძელოში წამებაა ლოთი ფიქრების. კრძალვით უახლოვდება.

— მობრძანდი! რათ დაიგვიანეთ!

— არა უშავს! კიდევ მოასწრობს დათრობას.

იმ ასულის გვერდით მონახავს ბინას, რომელსაც თვალები წყინდება მის დანახვაზე.

— აუცილებლად უნდა სთქვათ, რათ დაიგვიანეთ.

— ხელ-უხლებ ფორთოხლებს სრესდა სიყვარულის ღმერთის სადი-
დებლად და შეაგვიანდა. ეხლა მოვიდა, რომ სიგიჟის ღმერთსაც
ამოს უანწების გადაკოცნით. ვინ არის თამადა?

— დიონოსი. იგი ნაფიც თამადათაა აღიარებული. სუფრის ღმერთს
ეძახიან.

ტოლუმბაში გადაუსვრის მოვერცხლილ თასს. ასული ღიმილით აუფ-
სებს.

— გმადლობთ. კიდევ ამივსეთ, რომ შევცვა სადღევრძელო თქვენი
წამწამების, უხილავ ისრებათ რომ მეტდობიან გულში. სახელი მი-
თხარ, მშვენიერო. არ მეტყვი? გაფიცებთ ღამის იღუმალებას.

მედია!

— ღმერთო ჩემო! პირველად მესმის ეს მითიური სახელი! რა კარგი
ხარ, მედია!

მოურიდებლად გააცურა ფეხი სუფრის ქვეშ. ბროწეულის ყვავილი-
ვით აწითლებული წამოიჭრა და სხვა ადგილი მონახა.

სვამს გატაცებით. დაითრო. ფეხზე ველარ მაგრდება. თევზების წკრია-
ლი. სიტყვის რიგი გედეოწხება.

— ბატონებო! ვაზი პირველად იქ აღმოცენდა, სადაც ტივრი და
ეფრატი უმღერდა ნანას კანის შურის ძიებას, სწორედ იმ ადგილს,
რომელსაც აბელის სისხლი დაეწვეთა, და სათუთად შემოეკედო იმ
კეტს, რომლითაც კანმა სიკვდილი ამცნო შემოქმედს, და ააფერადა
თვისი მტევნები, როდესაც კაეშანმა დაათოვა მთებს.

შემოდგომის ბნელ ღამეში მკვლელნი, უნუგეზონი, უნიადაგონი ღვი-
ნის სმით დასტირიან თვის საშინელ ხვედრს. სადღევრძელო იყოს
„მკვლელების“, სწყალობდეს ყველას სიგიჟის ღმერთი.

კვლავ მიუახლოვდა მედეას.

— აი ის ვაჟი, გაიოხს რომ ეძახიან, ისე გიცქერის, როგორც მწირი
მადონახ, რა იცის მან, რომ მედეას უფრო მოხიბლავს იაზონის თა-
მამი ქცევა? დავითვერ. ჩემს თვალებში უსირცხოდ იყურება სიმთვრა-
ლე. არა გასურთ ნავით გასეირნება? მძლავრად მოუსობ ნიჩბებს. დალ-
ლილი ჩავესვენები შენს კალთაში და...

— რად გქონდათ გუშინ ისეთი მეწამული სახე, ანდა ალვათა შორის
კვარცხლბეკზე.

— ახ, დამაყურეთ? კვლავ გაცურდა ფეხი სუფრის ქვეშ. მრისხანედ
შეჭკივლა: მომაცილეთ ეს უდიერი.

ეიოზი ესარჩლება უმწეო დედაკაცს. ეინ აპატიეებს მას სუფრაზე მანდილოსნის შეურაცყოფას. ხელი წამოავლო სურას. მიიწვეს. მასაც აქვს მძლავრი მკლავები მოპირდაპირის შესახვედრათ. საერთო მღელვარება. დაირღვა მყუდროობა. უნდა დაიშალონ.

— მედეა! გმადლობ დროს გატარებისთვის. მიიღე სახსოვრად. მიაწოდებს ნამწვავებით ავსილს პაპიროსის კოლოფს.

ხანგრძლივი წვიმები. ჩაიკეტა ოთახში. მოდუნდა. ათასგვარ ფიქრებით აწამებდა დღეებს. იშვიათად სკამდა, თითქმის შიშვლილობდა. ერთხელაც არ ეჩვენა დიასახლისის ქალს. ფიქრობდა მკრთალ უშიწარსო სიცოცხლზე. რად გაექცა ხალხს, ბრძოლას, იკვლევდა მიწებს მოღლილობისას, იგონებდა მედეას, ნამწვავებით ავსილ კოლოფს, ეკვროდა ბალიშის სიღრმეს, ემალებოდა მოგონებებს. ბოლოს ვერ გაუძლო ქერძაფის ყინით დამწვარ თრობის სურვილს, ჩამოიღო თაროდან არაყით სავსე ბოთლი, დასცალა უხმოდ, უსიტყვოდ და ბარბაკით გავიდა ქუჩაში თმა აბურძგნილი, მკერდ გაღვლილი.

თვალი მოკრა ეტლში მსხდომ მედეას და დიანოს. სასოწარკვეთილებით წაივლო თმაში ხელი.

აი ეს არის ეხლა აპირებდა დიანოსთან წასვლას, რათა მოციქულობა დაევალებია მედეას მშობლებთან, პირადათ მედეასთან. იმ ღამის შემდეგ გარედ არ გამოსულა. უსაზღვრო იყო მისი მწუხარება. ოჰ, ნუ იქნებიან უგულონი, აპატიონ.

— რა მოციქულობა უნდა გაეწია მის მშობლებთან?
— იქნებ მემინდის ადგილს მისცემდენ წისქვილში.
— ხა! ხა! ხა! ჩვენ წისქვილი არა გვაქვს.
— ღმერთო ჩემო, რად მომაგონებს თქვენი ღიმილი მწიფე ბროწეულს ორად გახლეჩილს.

— კიდევ დაიწყებთ?
— არა! არა! ოღონდ ნუ გაჯავრდებით. არც მწყემსი გპირდებით? ღმერთო! მაშ რა ვქნა.

— ნუ თუ ასეთი უცნაური იყავით ყოველთვის? გვიამბე რამ თქვენი წარსულიდან.

— ეხლა არა! სხვა დროს. ეხლა როდესაც ასე ახლო ვარ თქვენთან არ შემოძლია მოვიგონო წარსული, აღსავსე მწუხარებით. ჰო როგორ შეთამაშდა ეგ წამწამები. მზათ ვარ ავტირდე. ხომ არ იქნებით ცუდი წარმოდგენის ჩემზე? რად გაგაჯავრეთ იმ ღამეს.

— ატირდა. ძლივს დაამწვიდეს. შინ მიაცილეს. სწუხდა. ბორგავდა, ვიდრე არ ჩაეძინა.

დილა. ხალისიანი სიცელქე მწველი სხივების. ალერსიანი გადაკეცნილი ანატორ ყვავილების.

ზღვას მიაშურა. ტალღათა სივრცეში დიდხანს აქანავა, აცელქა ნავი. დაღლილი დაბრუნდა და წალკოტისკენ გაემართა დასასვენებლად.

— შვეო! მნათო უცნაურ მარადისობის, ძნელია ადამიანისთვის რწმენის გადატება.

ჩაფიქრდა. იგი არდადეგებზე დაბრუნდა შინ. აქ იგი ერთობა თმა შეთეთრებულ დიანოსით, ახალგაზრდა გაიოზით. და სრულებით არ ფიქრობდა თუ კიდევ მესამე დახვდებოდა ვინმე. გაივლის ზაფხული. დარჩება მოგონება. სასაცილო, სამხიარულო და ეს წაახალისებს მას სწავლის დროს. გაუთამამებს მომავალს.

ისწავლე. აწ ვერ შეგიგინებენ მშობლიურ ენას. ისწავლე და როდესაც შენს წინ გადაიფურცლის წარსულ დღეთა შავი სტრიქონები, განაწამებთა რიცხვში მეც მიგონებდე, მედღეა, მე, რომელიც ერთების ცახცახით მივექანები უფსკრულისაკენ.

ღუმელი.

ხალისიანი სიმღერა:

„პატარა ბიჭი დამეკარგა წითელ პერანგაო,
ან ავლილი, ან ჩავლილი ხომ არ გინახავთო“.

გააერჯოლა. პატარა ხარ სამშობლო ჩემო, მაგრამ ვაი მას, ვისაც დააშორიშორებს შენი ხლართი მთები. ვაი დამრგველს.

ფეხშიშველი, მოკლე კაბით, ყელ მოღერებით მოიმღერის მაყვალა. ნიავეი უქოჩრის ხუჭუჭ თმას. დაინახა. შეკრთა.

— ვისთვის დაკრიფე ეგ ყვავილები?

გაწითლდა. შვენის დარცხვენა.

— იმღერე რამე, შენი ხმა ღულუნია გოლვეთ დამწუხრებულ ნაკადისა. შეჭკივლა.

— რა იყო, ჩემო კარგო?

ბილიკზე მოსჩანს ამაყ გამომეტყველებით მედღეა. მიესალმა.

პასუხი არ არის.—სალამი! უპასუხოდ რჩება ძახილი.

მოზღვავებული ცრემლები აბრწყინებს მაყვალას თვალებს.

— რა მეშველება, დედას რომ უთხრან?

გაიქცა. გამოურკვეველი მდგომარეობა. რად დასტოვა სალამი უპასუხოდ? დაეწევა. პასუხს მოსთხოვს. ეტყვის: არ არის კარგი ასეთ ნაირად გავლა ორ არსებასთან ახლო, როდესაც ვნებით მთვრალი ბაგენი ეხება ერთი მეორეს, როგორათაც ქამანჩა სიმებს. ვერ დაეწია. გავიდა ნავთსადგურზე. მედღეა, დიანოსი და გაიოზი ერთად სეირნობენ. კვლავ მიესალმა. არ უპასუხეს—თითქოს ვერ შეამჩნიეს. ისევ ნავს

მიაშურა. ეხლა კი ეძახიან.—არ შეიძლება დამითმით ნავში ერთი კუთხე?

— მობრძანდით!

გათამამდა, გახალისდა, ჩაკიდა ხელი. ტალღები მზიარულად აედგვნა ნავს.

— რადა ხარტ ჩემზე გაჯავრებული? სამჯერ მოგესალმეთ და...

— არ შემინიშნავს?

— არც წალკოტზე?

მრისხანე ღუმილით შესცქერის თვალებში.

— იცით! მამა მართლა აპირებს წისქვირის მოწყობას.

— გაიოზი გამოადგება მემინდეთ.

მრისხანება აღიბეჭდა მედეას სახეზე.

— მოგწონთ დიასახლისის ქალი?

— ის ბავში მშვენიერია, როგორც თქვენი ფეხსაცმლის ბაფთა.

ჩაფიქრება. ნელი შრიალი. ხანტი მოსმა ნიჩბების.

შორია ნავი. ძლივს სჩანს ნაპირი.

— რად გიყვარს ზღვა?

— აქ შორია და უცნობი ბოროტი ხმა შურის ძიების.

სუსტია ძახილი დაწყველილ შეილთა. აი შენ ზიხარ ჩემს ახლო. რომ იცოდე რა კარგი ხარ ეხლა. ისე კარგი, ისე წმინდა! ახ! რად გიფარავს მკერდს „მარკიზეტი“. ნება დამრთე მოვშორდე ნიჩბებს და შენს კალთაზე დაყრდნობილმა უცქირო ვარსკვლავთ მოსხლტომას, ლამაზია წუთი ცის მნათობთა მოწთომის.

— მიაშბე რამე შენი წარსულიდან.

— ამაზრუნია იგი. აი თუნდაც ერთი ნაწყვეტი. არც ისე დიდი ხანია მას შემდეგ. ავადმყოფი დავბრუნდი შინ. ვიფიქრე დედის მზრუნველობა შემიმსუბუქებდა საშინელ წუთებს, მაგრამ ისიც სულთმობრძავი დამხვდა. უმწეოდ ებრძოდა სიკვდილს. ყველა დაგვერიდა. მოარულ სენს დააბრალებს ჩვენი უკეთურება და წყეულ ოჯახს ყველა გაურბოდა.

არავინ გვყავდა მომეღელი. დიდხანს ვეწამეთ. ბოლოს დედა მიიცვალა. მსურდა ყვირილი—ხმა არ შემწევდა. მსურდა სანთელი ამენტო, ადგომა ვერ შევიძელი. შემოიჭრა კატა ოთახში. ჯოჯოხეთი ენთო იმის თვალებში. დაუწყო კაწრა ცხედარს. კნაოდა. საზარლად. საშინლად. ჰო როგორ მინდოდა დამეფარა დედის სხეული. უკანასკნელი ღონე მოვიკრიბე. შეღონებული ვადავემხვე ცხედარს.

ღილით დარცხვენილი მეზობლები. ნათესავთა პირმოთნე მწუხარება.

კუბოში ჩასვენება დაკაწრულ ცხედრის. ოჰ ნუ სტირი, ნუ სტარობ ჩემო კეთილო.

— მეშინია!

— ნუ გეშინიან! ეს განმარტოებული თოლია ეძახის თავის სასურველს.

ნავთ სადგური. გემი მოაპობს ზღვის სხივებით ახალიჩებულ ზღვას. გედეონი ძლოკისებური ღუმლით ვაცქერის შორეულ სივრცეს. ფრთხილად ეკითხება მედეა.

— ამანათებს მოიტანს გემი. ვისგან გაგახარებდა წერილის მიღება.

— არავისგან! მინდა დავიწყებას მივცე ყველანი.

— შინაურებიც! შენი სოფელიც!

— ჩემი სოფელი? რა რიგ მიყვარდა. მათათა ჩუქურთმა. ნაცრის ფერ ნისლით დათალხული. მწყემსთა სალამურით აკენესებული. და რა დამრჩა იქ? მშობელთ სამარე უყურადღებოთ მიტოებული. ველურ ყვავილებით დატირებული.

— მამული?

— თემს გადავეცი. იწყეს დანაწილება. ნადავლის გარიგებამ ორი გლეხი იმსხვერპლა. მადლობის ნაცვლად უპატრონოდ დაშთენილ ოჯახთა წყევა-კრულვამ გამომაცილა.

ამ დროს ბარათები მოაქვს დიანოსს, რამოდენიმეს მედეას გადასცემს, ერთს კი გედეონს.

ჩამოართვა. კითხულობს კანკალით:

„დაბრუნდი, გედეონ! დაივიწყე წარსული. გთხოვენ ჩაიბარო ერთ ერთი მაზრა. გელოდებით. სავლე.“

— კვლავ მომიგონეს? მომნახეს? კარგია გიგონებდენ ისინი, ვინც მოგონებაც არ ვსურს, მაგრამ არას დროს. წამოდგა.

— მეგობრებო! შესაძლოა კვლავ გავყვე ბედის ნავს, რომელიც არას დროს აღარ მომიყვანს ამ ნაპირებზე. მე არ მიყვარს განცდათა განმეორება, და როდესაც დასავლეთისაკენ მიხმობენ, აღმოსავლეთით მიემართავ იალქნებს, მაგრამ გამამხიარულა ძველმა მეგობრის მოგონებამ. არ ვიცი კი, როგორ გაიგო ჩემი მისამართი. და ეამსა აღფრთოვანებისასა ვაგვიყუდუნდა ლოთი ღმერთივით. მხოლოდ ერთი დამავალეთ, ვინც ნახოთ ნაცნობნი ყველა მოიპატიყეთ. მე შევცურავ ზღვაში. მოვნახავ კუნძულს, რომელიც გამოდგება სანადიმოთ, მაშ ასე. რაც შეიძლება მეტი ხალხი მოიწვიეთ ნადიმზე.

მიაშურა ზღვას.

— ხომ არ ვაგიყდა?

აქანდა ნავი. სიხალისე აჩქეფდა ძარღვებში:

— მისმინე მარტოობავ! ამეტყველდა ბაგენი ჩემი. ჯვარს ვეცვი სიყმაწვილისთვის, ვიყავ წამებული ძლიერებისთვის და განვიცადე დამარცხება. მკოცნიდა სუნთქა სიკვდილის და მეკმია განახლებულ ცხოვრების სილაყვარდე. განვმარტოვდი— შემოიჭრენ მარტოობაში. როცა მონა ვიყავ— მალმერთებდენ. როცა ღმერთი ვიყავ— მყვედრიდენ. არ ვიცი რა ვიქნები. ან არ გამოგეხმაურები მათ მოწოდებას. ჩემთვის ყოველისთვის დაღუპულია.

დაღუპილა.

— სად მიმყავს ნავი? კუნძულზე? სად არის აქ კუნძული? დაიჯერეს. ეხლა მელოდებიან და მეც უნდა ვაუწყო. მეგობრებო, მოვნახე კუნძული, რომელიც ქნარს წააგავს მოხაზულობით, მაზედ მოლივლივე რუები— მოვერცხლილ სიმებს, რომელთა იღუმალი დღუდუნი მოგაგონებთ ძველ მუხამბაზების აქვითინებას. არ ირწმუნებენ? სიმშვიდე საკმაო გახდა ნახარველისათვის ძედ ღეთისად წოდებულყო.

ჩაფიქრდა.

ნახარველი. ამბობენ: ფეხით ვიდოდა მღელვარე ზღვაზე, მაგრამ როდესაც გააკრეს ჯვარზე, თომამაც აღარ ირწმუნა იგი.

გაიტაცეს ფიქრებში.

ნავი უაზროდ ქანაობს. მოსწყინდათ ლოდინი.

— ჰაუ! ჰააუუ!

გაატრყოლა.

— მოვდივარ!

გადაეშო ზღვაში. ლალატობს დაუნდობი ტალღები.

იძირება. ძლიერია სურვილი თავდაცვის.

— მიშველეთ! ვიღუბები.

გაიგონეს. მარდი მოსმა ნიჩბების.

— ნავი ჩქარა!

გადაარჩინეს. უგრძნოთ გდია ნაპირზე.

— ნუ ბუ დაიღუბა? კითხულობს მედეა და მორცხვი ცრემლი ეღველფება მისუსტებულ მკერდს.

ამოიგმინა.

— წამიყვანეთ!

თვალი გაახილა.

სასთუმალთან ზიან დიანოს, მედეა, გაიოზი.

— სადა ვარ ეხლა.

— შენს ოთახში.

— მიბაძვა იყო ქრისტესი. ვერ შზიდეს ტალღებმა. მე ვიხილე იგი და შევეკითხე: ხარ თუ არა შენ შემძლე, მიუწდომელი, რომელიცა გებს მსოფლიო გონებას.

დახუჭა თვალები. ქვითინით ჩაეკრა საურს.

ვინ, ვინ დაწყევლა ასე საშინლად. გამიგონეთ, მეგობრებო! გაქვთ წარმოდგენა ისეთ ცხოვრებაზე, როდესაც მეტეხის კედლებში დაიკარგება დროთა სვლის ანგარიში? და მთელი საშინელება მეტეხისა გადავიდნე სიყმაწვილის ფიცარზე. მქონდა მიზანი—დაეკარგე. ვიყავი ხალხში—განგმარტვილდი. მთხოვენ დავბრუნდე. გულს აღარ ათბობს სიყვარული ხალხისადმი და განა ისე ღირს დასდოს მწყემსმა თავი თვისი ცხოვართათვის? მეგობრებო! ძვირფასო მეგობრებო! რა ვქნა, მწუხრი შემოიპარა ჩემს სულში. სად არის აზრი ჩვენი წამების. ცხოვრების რომელ დარგშია იგი. იქნებ ვნებაში. მაგრამ მე ვერ დავწყურდი ისე, რომ იგი გამხდარიყო ძიების აზრი. ვსცადე მეცნიერება, მაგრამ ყოველი შემეცნებული მყისვე არ კარგავს ძიების სურვილს? ანდა მითხარი, დიანოს! აი, თქვენ, ექიმები, ასე რომ გამრავლდით, რა აზრი აქვს თქვენს მეცნიერებას. ექიმობა—ძველის ძველი ჯამბაზობაა, მაგრამ დღემდის ვერ ვასცილებიხართ სხეულის მკურნალობას, აბა დამისახელეთ ექიმი, რომელსაც შეეძლოს სულის ჭრილობების შეხვევა. ჩვენს საუკუნეში კი სული უფრო ადრე ზიანდება, ვიდრე სხეული. ანდა მითხარით: რა არის პოლიტიკა! ადვილი გახდა აგრივალება, აფორიაქება, თავდაყირება წლობით შექმნილ კანონისა, მაგრამ ცხოვრების ჭაობს ხავსი მაინც რომ არ სცილდება? ჩემო გაიოზ! შენ ხელოვნებაზე მეკითხები? რა განსხვავებაა ხელოვანსა და ხელოსანს შორის. მინახავს ჯადოსნური მონახაზები და მითქვამს: ათას ასეთ სახეს შევქმნი ოცნებაში, ტილოზე აქარგა სულში ახეტიალებულ ფიქრების კარგია, მაგრამ უაზრო ხელოსნობაა. მომისმენია მისტიური სიმფონიები, მზიბლავე ჰანგი ბუნების იღუმალ აშარიშურების, კარგია მისი დამუშავება ცივ სიმების ასამეტყველებლად, მაგრამ ესეც წარმოების ერთი დარგია მხოლოდ. პოეზია? ფიზიკაში არსებობს წერტი დუდილის. პოეზიამ უნდა გაშალოს, გააღებოს იგი. მკვეთრი აღმასი, ნაზი ლოტოსი—ასეთია სიტყვა პოეზიაში. ის, ვინც მღერის—მსმენელი მზიბლავე ჰანგით დაათროს, მეძვივით ეპყრობა თვის სათუთ გრძნობებს, ვინც წამებას განიცდის მხოლოდ იმიტომ, რომ პოეტის გვირგვინით დაიდაფნოს—ჯალათია პოეზიის. პოეზიის ყვავილები მხოლოდ პოეტის სულის უწითომ დუდილში იშლებიან, სტრიქონები მხოლოდ ფერფლია შინაგანი წვის, სულის გიზგიზის. კალმის წვერიდან გადმონაწვეთი ასოები ანაორ-

თქვია ამ წვის, ამ დუღილის. პოეტი ძუნწი უნდა იყოს სიტყვის ხმა-
რებაში, სტრიქონებისა და ასოების ასახვაში, რათა არ დაეშოს წერ-
ტი დუღილის.

— ჰე, გედეონ! შენ თუ წამებამ მოგვალა. იგივე გვიყო ჩვენ ბედ-
ნიერ წუთების სიჭარბემ. გავასათუთა ბედის ვარსკვლავმა. მე ისე-
თი მიმზიდველი ვერა ვპოვე, რომ ღირდეს მისთვის სიცოცხლის გა-
წამება. ამბობენ: სიცოცხლე წამებააო, ჩემთვის თამაშია იგი, მოსა-
წყენი თამაში, ყალბი სიამე. შენ ეძებ თავდავიწყებას? გინდა მწუხ-
რის ეამი გაასიზმარო—ეს შეიძლება მხოლოდ ვაზის ცრემლებში,
ყანწების ჩრდილში. ეჰ, სულის ქრილობები მთელდებიან მხოლოდ
ტარაბელ ქვეშ გაშლილ სუფრაზე. ადე, წავიდეთ! შენ ხომ უჩვეულო
ქეიფს ეპირებოდი.

მცირე ყოყმანის შემდეგ ტანთ ჩაიცვა. გაყვა.

სწვიმს.

კვლავ ატირებს მოგონებანი. წერილის შინაარსი. იგონებს მგზავრო-
ბას შორეულ ტაიგეტიდან. დარიალი. ლეგენდა შუშანაზე. ტაძრის
გაქურდა. საბრალო საველე, კვლავ გატაცებით განაგრძობს ძველი
გზით სიარულს. მას კი მოსწყინდა ყოველივე.

აიღო ფანქარი. დასწერა: აღსრულებულ არს. სამუდამოდ. საუკუნოდ.
ყველა სიმები დაწყვეტილია, ვადასკვნა არ შეიძლება. დავბრუნდე?
თქვენ იცით—ძნელია ჩემთვის ნაცად გზით სიარული. მეგობრებო!
ძვირფასო მეგობრებო! იყავით მხნედ, ჯანსაღათ. უკანასკნელად მი-
იღეთ სალამი განწირულ სულის აკვნესებისა.

გავიდა ოთახიდან. ერთხანს იხეციალა სასაფლაოზე. შემდეგ წა-
ვიდა საფორტო განყოფილებაში და იქედგან გზად გამოიარა მედეა-
სთან.

სიხალისე აციალდა მასპინძლის სახეზე.

— მოველი, რომ დავემლო მოწყონილობას. მარტო ხარ?

ჰო, როგორ მალავს მტირალ დღეებში ზანტი ზმორება. ვიყავი სა-
საფლაოზე. გული გამიწყალა ყვაეების ჩხაეილმა. სამრეკლოდან რომ
წინაპართ რწმენას.

— ეხლა ხომ კარგად გრძნობს თავს? რა პასუხი გასცა წერილზე?

უარყოფითი. განა ის ოდესმე შეურიგდება მათ, რომელნიც თეთრ
ხელთათმანებს მხოლოდ მუშათა უბნებში იცილებენ?

არა! მან გამოიწვია ხმალში მთელი ცხოვრება. მისი განაწამები სული
მუდამ დასტირის.

დასტირან მეგობრის დაღუპულ სიცოცხლეს. მაშენაც ერთერთ მას-

რის მმართველად იყო დანიშნული. იგი საგანგებოთ გაგზავნეს იქ მახრაში მოთარეშე ავაზაკთა გასანადგურებლად, დამარცხდა და მათი კეზმა შეიპყრეს. სიკვდილით დასჯიდნენ, რომ მეთაური არ გამოსარჩლებოდა. ამისთვის ღალატი დასწამეს მეთაურს. მაგრამ სასტიკი იყო მეთაური. თვისი ხელით გაგმირა ორი ავაზაკი თავხედობისთვის, დანარჩენი გაიქცენ. და როდესაც ნილაბი ჩამოვარდა სახიდან მეთაურს...
— შაქრო!

გადაეხვიენ. გადაკოცნენ.

— რას ამდგენებიხარ, რა გსურს გედგონ!

— შაქრო, განახლებულ ცხოვრებასაც ვერ შეეთვისე?

— სად არის, სად! ეს განახლებული ცხოვრება. ხორცშესხმა უმაღლეს იდეათა. ღალატი, შური, მტრობა—საუკეთესო ყვევილებია ამ განახლებულ ცხოვრების და სადაც ეს სამება მეფობს, იქ ავაზაკის სახელი ყველაზე რაინდული და პატიოსანია.

მანც დაითანხმა შაქრო შერიგებაზე. იარაღის დაყრაზე. აღძრა შუამდგომლობა სასჯელის პატიებაზე. არ შეიწყნარეს. შაქრო იძულებული გახდა კვლავ მთებში შეეფარებინა თავი. ერთი კვირის შემდეგ კი მის სამმართველოსთან მიათრევენ მის ყელ გამოჭრილ გვამს.

ვინ იცის მოკლა ვინმემ, თვით მოიკლა თავი? და ამის შემდეგ განა მას შეუძლია დათანხმდეს მათ წინადადებაზე? განა ამას ავალებს შაქროს განაწამები აჩრდილი?

თავი დახარა. ჩაფიქრდა. თვალი შეასწრო პაპიროსის კოლოფს.

— იგი სახსოვრად ინახავს ამ კოლოფს.

— ჩემი სულიც ამ კოლოფს წააგავს, ყოველი გრძნობა დამწვარი და დაფერფლილია. მშვიდობით.

ქუჩაში ვასელისთანავე გაიოხს მოკრა თვალი. მიესალმა. პასუხი არ მიუღია. ნავთ სადგურს მიაშურა. დათალხულია ზღვა. ღელავს, ბორგავს. უმწეოდ აქანავენს მიმბულ ნაევებს. სადღა წავეიდეს? ჩაფიქრდა.

— მას პაემანი ქონდა დანიშნული მედეასთან!

ამიტომ აარიდა თვალი. დამბაჩის ტუჩთან. უთოდ პირის პირ უნდა დადგენ დამბაჩის ტუჩთან. რათა, რისთვის? სხვა გზა არ არის.

გამობრუნდა აჩქარებით. დაუკითხავად შეალო ოთახის კარები. სახის უეცარი აწითლება.

— გაიოხი არ არის აქ?

— აქ არაეინ არ არის?

— მე კი ფფიქრობდი იგი აქ მოვიდა მეჯინიბის ადგილის სათხოვნელად. უკაცრავად, მხოლოდ ერთი გაფრთხილება, როდესაც ასე წამოწოლილი კითხულობთ წიგნს, კარებს ნუ დასტოვებ ჩაუკე-

ტელს, თორემ ხომ შესაძლოა ჩემსავით დაუკითხავად შემოიჭრეს ვინ-
მე და აი ასე აგიღეწოს სახე მხურვალე კოცნით.
ჩურჩული.

— ხომ არ გაგიყდი?

— დარჩეს მოსაგონებლად ეს თავხედი კოცნაც, ვით ნამწვავებით
სავსე კოლოფი.

მზიანი დღე. ფანჯარაზე მიყრდნობა და ხალისიანი ფიქრები. ნის-
ლიანი დღეები ნისლავს მის სულსაც. დღეს კი იგი მზესავეთ ხალი-
სიანია. სწორია. დედანთან სწორი.

შეტქრა მოგონებებში, რალაცამ მწვავედ უჩქმნითა.

ნუ თუ ასე უნდა დასრულდეს არსებობის დასამბრება.

ნუ თუ ამისთვის გამოიტანჯა მთელი სიყმაწვილე?

სად გაქრა აზრი, შინაარსი მყოობადობის?

მეტეხი. იქ, მის კედლებში და-იტირა თვისი კოდვები.

იქ იყო სინანული ჟამთა სიავის. და დღესაც იგი მდუმარედ დასცქე-
რის სიონს, დარცხვენით შეეყურებს ძველ ციხის ნანგრევთ. იქ, ჭაღარა
ტფილისი ახალგაზღურ ყინით რომ ოცნებობს თეთრ დარბაზში გა-
ნახლებულ საქართველოზე, ახალ სიონზე. რად სჭირია მას მფარვე-
ლად ძველი კედლები მეტეხისა, რად არიან მომწყვდეული მოშხამუ-
ლი ყვაილნი ამ ვეშაპის გვამში? ერთხელ ხომ განიპო მისი კრეტსამ-
ბელი, ერთხელ ხომ დაცარიელდა ამ ვეშაპის გვამი? და ჰეი თქვენ
დაკოყრილ ხელებზე თეთრი თათმანები რომ შემოისხით, რად დაგ-
ჭირდათ ისევ ამ საშინელების გაცხრაკლიტულება?

მეტერს მახვილში უნდა გაწვევა და არა გალიაში მომწყვდევა. არა
მრწამს, მეგობრებო, მე ეს ნაცადი ხერხი ბრძოლისა. მეგობრებო! არ
მიყვარს მე მეტეხი, ეს საშინელი ვეშაპი, რომელიც ისე ვერ სუნთ-
ქავს თუ არა ტუსაღის განაწამებ ფიქრით. დანგრეით მეტეხი. სხვა
გზა მონახეთ ბრძოლისა. სწორია, დედანთან სწორია, მაგრამ ეს ისევ
პოლიტიკაში შექრაა, იგი ხომ ჩამოსცილდა მას? და ეხლა აქ, ახალ
მეგობრებში, ნაცნობებში ათამამებს ჟამთა კრიალოსანს. ვინ არიან
ისინი?

დიანოს!— სული გაშლილი სუფრის, მისთვის თამაშია ცხოვრება. ჩვენ
დავმეგობრდით აქ როგორც ორი ხვადაგი უდაბნოში ძუ ვეფხის სა-
ძიებლად. და მეგობრობა ხანმოკლეა ისე, ვით ძიება სასუროველის.
სწორია დედანთან. გაიოზ—არ ვიცი რად მსურდა დამბაჩის ტუჩთან
გაწვევა ამ უცნაურ ადამიანის, რომელიც სცხოვრობს გულჩათხრობით
და სალამის მიცემაც კი ეზარება სხვისთვის. იგი საშვალო საუკუნის

რაინდი — რამანტიკოსია და სასაცილოა ჩვენს საუკუნეში ასეთ დიგ-
ვიანებულ ყალიბის ხალხის არსებობა. გზა მშვიდობისა, ძმობისა,
მე არას გერჩი, მედეას კი გაუფრთხილდი.

მედეა! — მწუხრის საბედისწერო მირაჯი. სიყმაწვილის ხალხისიანი ზღა-
პარი მტანჯავ ზმანებათ გადაქცეული. უყვარს ჩაფერვლილ კერასთან
თამაში, ღმერთი ფარვიდეს, ჩამქრალ ნალვერდალში მეშინია თითი
არ დაიწვას.

მაყვალა! — წყურვილი მოღლილი მგზავრის, ყნოსვა გარიყრაჟზე ფურ-
ჩქნელ ზამბახის, ტკბილი ზმანება დახუჭულ წამწამების. სული წმიდა
რომ კვლავ მოისურვებდეს ზეციდან გარდმოვლენას, ქვეყნად იგი ვერ
იბოვიდა ქალწულს მასზე უბიწოს. სწორია.

მაგრამ რა აქვს საერთო ამ ხალხთან, რომელნიც არსებობის ჩვეუ-
ლებრივ დენას ვერას დროს ჟერ გასცილდებიან. რა აქვს საერთო
მათთან, რომელნიც ცხოვრების მეტოქეობას მხოლოდ ოხვრით უპა-
სუხებენ. რომელი მათგანი გასწირავს თავს მერმისისათვის! რომელი
მათგანი მიიტანს სამსხვერპლოს უცნობ ღმერთის საკურთხეველზე?
მას კი სუნთქვა არ შეუძლია ჩვეულებრივ ჰაერით, არ შეუძლია აწ-
მყოს გაუწოდოს მეგობრული ხელი. გასცილდი გედეონ! გასცილდი
აქაურობას, მხოლოდ მგორავ ქვას არ მოედება ხავსი. გასწი ახალ
გზით. ისედაც ხანმოკლეა სიცოცხლის დღენი და ბოროტებას სჩა-
დის ის, ვინც განაგრძობს ნაცად გზით სიარულს. სწორია.

— რა არის სწორი?

— მაყვალა, მოხვია ხელი.

— ჰო, როგორ მიყვარხარ, გედეონ.

— რათა! რისთვის?

— ჰკითხე გულს, რომელიც პირველად შენმა დანახვამ ათართოლა.

— მყინვარის ქედზე უარეს დაღარულია სახე ჩემი, რძის საწურზე
უმეტეს დატრეცილია სული ჩემი. შენი სახე სათუთია — მისში ათქვი-
რული ვაზის ყლორტი. შენი სული — კრავია უმანკო ისააკის მაგიერ
სამსხვერპლოდ განაწირი, ჩემი სული სიბავა ჯოჯოხეთის. მითხარი
რა გასურს ჩემგან.

— მე მსურს ჩემი სახის კანი იყოს ქალამნები შენი მგზავრობის. მე
მსურს ვუსმენდე თოლიების ფრთებით აქოჩრილს ტალღათა ლივლივს
და ვლოცულობდე, რომ ბედნიერება იყოს თანამგზავრი შენი სიცო-
ცხლის.

დუმილი.

— შენ სდუმხარ, მაყვალა, და ამ დუმილში ისე მოუსვენრად გაისმის
მგ გულის ძგერა, ვით საათის ხმაური მიძინებულ ოთახში. მეძინება.

მიმღერე რამე, მიმღერე, როგორ დაეცა დაჭრილი გედი აღქაფებულ
ტალღების მკერდზე, ან და ლეგენდა ტერეზას კოშკზე.

აკანკალდა ნაზი ხმა:

ამაყი იყო თავადის ქალი ტერეზა.

მრავალ წარჩინებულ ვაჟთა ვენებიანი თვალები დატეხილა მის კოშ-
კის ცქერით. და არავინ იცოდა თუ ყოველ შებინდებისას მისი ვენე-
ბით აცახცახებული მკერდი იფენთებოდა მწუხარე მწყემსის მკლა-
ვებში, მაგრამ დიდხანს ხომ არ გასტანდა ნეტარება?

იყო ღამე, გაბრძოლება განწირულ ქარის, გუშავება ნამგალა მთვა-
რის, მოუსვენრობა ხეთა ლანდების. ყელ-გამოჭრილი-იპოვა ტერეზამ
მწყემსის გვამი ბნელ ხეივანში...

ჩაეძინა. მოსხლეტით შესწყვიტა სიმღერა. ფეხაკრებით გავიდა ოთა-
ხიდან.

სძანავს ტანთ-გაუხდელს.

მწუხარე ღიმილი დათამაშებს მძინარე ბაგეთ. უმწეოდ დაუქდია ხე-
ლები გულზე.

კარების შეშფოთება.

— შეიძლება?

გამოუღვიძა. შეშფოთდა. მოიკრუნჩხა.

— მობრძანდით! თვალს არ უჯერის, თრთის სტუმარი. ფერი ეკარ-
გვის მასპინძელს.

— მედეა! მედეა!

სტუმარს სურს რაღაც სთქვას, მაგრამ მწველი კოცნა არ აძლევს სა-
შუალებას. მთვრალი ნეტარებით, მოთენთილ აღფრთოვანებით კარ-
გავს გრძნობას, ოდნავი ჩურჩული, ვით ვარდის ფოთლების აშრია-
ლება.

— დამნატრდი! გნახე!

— მედეა! შენს თვალთა გუგას ვნების ზოლების დასამშვენებლად
ობობას ქსელად შემოვლებდა წამწამნი, ჩემი გული დაცრეცილია წიგ-
ნის ფურცელში მივიწყებულ ვარდის ფოთოლივით, მაგრამ ვინ გაუ-
ძლებს იმ ეშხს, წითლად რომ ღვივის სახის ნაკვთებში და მომეცი
ნება დავიღუპო შენს მკერდზე, რომლის ბორცვები მწიფე კრძმით
გამოიყურებიან თხელ მარმამის ქვეშ.

თავდავიწყება.

— კიდევ! კიდევ მითხარი რამე.

— ზღაპარია, ზღაპარი. თავდავიწყებამ დაგვათრო. გამოეფხიზლდე-
ბით და...

დარცხვენა. სიამაყით და მწუხარებით შეზავებული ხმა:— მიყვარხარ!
— მედეა! ჩააცქერდება თვალებში. ხელს დაუჭერს. სულში აფიქსირდება
ბულ ცეცხლის ნაპერწკალი შენ უკვე მოიტაცე. მეტ წვას ვერ მი-
იღებს ჩემგნით შენი სხეული. თუ სხვა რასმე გამოელი ჩემგნით, მი-
სამართი შეგწლია. კარები ღიაა. შეგიძლია მიბრძანდეთ.
სახის მრისხანე აელვარება. უნებურად ათამაშდება წამწამებზე ცრე-
მლთა მძივები. სუნთქვა შეგუბებული ვასწევს კარებისაქენ.
გადაელობება წინ.

— წაიღე, წაიღე თუ რაიმე გრძნობას გამონახავ დაცრეცილ სულის
ხვეულებში, სიზმარო განაწამებ ძილისა.

უცრივ მედეას ხელის თითები გაიელვებს მის სახეზე.
დაიკვნესებს. შეტორტმანდება. ვით გავაზი აელვარებულ თვლებით
გადახედავს ტკივილით ამწვარ სახეს გედეონისას და საჩქაროდ გავა-
ოთახიდან.

გაიჭრა მთებში. უაზროდ დაეხეტება უღრან ტყეებში. გამხიარულდა.
სიმღერით აკრთობს ტყის იღუმალებას. შებინდდება. მწუხრი დაე-
უფლის სულს. იგრძნობს მოწყენას. მოუსვენრობას. თვალ ღია ძილი.
ფიქრებით განაწამების წინ წამოიჭრება სახე იაღონასი. თითქოს
ეხვევა თავდავიწყებით, თითქოს ჭრილობიდან ამონახეთქი სისხლი
დანამავს მის ბავთ.

— რად ჩამოშორდი იმ გზას, რომელსაც მე ასე თავგანწირვით ვე-
მსხვერპლე!

— იმიტომ რომ ამ გზას შენი სახე აღარ მინათებს, სასურველო.

— მართლა? რას გიშვრება სახე? კიდევ გეწვის?

დაიკვნესა. გამოელვიდა.

— იაღონა! იაღონა! შემოფოთებულ ტყის დუმილს ჩაეკვრება მისი ძა-
ხილი.

— საყვედურო! ასე ძლიერი, საშინელი. მედეა! არარაობის სამყაროც
გამოეხმაურა შენს მოქმედებას. ღმერთი იჭკნულებსა იქაც აშფო-
თებს დაფერფლილ გრძნობათა მყუდროებას.

სურს წამოდგეს. ძალა არ შესწევს. იბრძვის, თავს ძალას ატანს.

— დედა! დედა! გაწამდა სული. არ დასცხრა მისი აზვირთება. მწუხ-
რი არ სცილდება სულს. ვერ შეურიგდი ბედს. ოჰ ნუ მიჩვენებ შენს
მკერდს კატის კლანჭებით დაკაწრულს. ნუ თუ სამარემაც ვერ წაშა-
ლა ეგ საზარი ნიშნები. დედა! დედა!

წამოდგება. მთვარეულივით გაიყურება სივრცეში.

იტანჯა. გატანჯა ღამე. თვალ ღიას უსწრებს აისი. დილის აგლო-
ბება. იღუმალი ფსალმუნი.

— წმიდა წმიდა არს! ზეცავ! იგრძენ როგორ ვიტანჯი. მწუხრით და-
ინისლა სული ჩემი. მიმძიმს. ოპ წყეული იყავ სიმშვიდეც, რომელიც
ვერსადა გპოვე.

წავიდა შინისკენ. კარებში ბარათი დახვდა გაჩხირული. „სადა ხარ!
ამ საღამოს ვიწვრთ ჯვარს. გვეწვიეთ. მედეა. დიანოს. მინაწერი.
გედეონ! ცხოვრება თამაშია. ნუ გაგიკვირდება“.

დაიღუპენ! სამუდამოთ! და ამიტომ ამატირა მთებში სიზმრებმა. სა-
ბრალონი! სულთათანა აღსრულებულ არს. მედეა! დიანოს! შესაძლოა
ასეც უნდა? შესაძლოა მტანჯავ ფიქრებიდან ხსნა ქორწინებაში იყოს?
ქალი, რომელსაც არდადეგები გაუთავდა და სასწავლებლად უნდა
მიემგზავრებოდეს, საყდრისკენ მიყვება საქმროს ჯვარ დასაწერად.
ხა! ხა! ხა! განმრავლდით, ვითარცა აბრაამ და სარა, რებეკა და ია-
კობ. ხა! ხა! ხა!

ცრემლებმა დაულტო წამწამნი.

უნდა პანაშვიდი გადაახდევინოს, უნდა ააკვნესოს სამგლოვიარო ზა-
რი, რომ ცივმა ლითონმა მაინც დაიტყროს დაღუპული სიყმაწვილე.

გაიოზ! აქამდე რად არ მოაგონდა? უთუოდ იტანჯება. ორი დაიღუ-
პა, მესამეს მივეშველოთ.

— ჩქარა მეეტლევ! მიველით კიდევ?

— ძმაო გაიოზ! მიღიხარ ქორწილში? რა თქმა უნდა არა! მაგრამ
განა ღირს ასეთი საღამოს დაკარგვა ოთახის ფიქრებზე? წავიდეთ,
იჩქარის მეეტლე. მოუთმენელი არიან მეეტლენი ლოდინში და ზან-
ტი—მგზავრობაში. წავიდეთ. გველის სირაჯხანა უამრავ ბუზებით და
თვის ნაღვლიან სიბნელით.

— ღვინო! დაინგრა ცხოვრების ნაწილი. გამხიარულდი გაიოზ! ყო-
ველივე წარმავალია. ჩვენ ისევ ლაღნი და თავისუფალნი ვართ. ისი-
ნი კი დაიღუპენ სამუდამოთ. ვახსოვს? ერთხელ უკმაყოფილება შე-
ვახვედრეთ ერთმანეთს მედეას გამო. ერთხელ დამბაჩის ტუჩთანაც
კი მოვიწადინე შენი გაწვევა. ხა! ხა! ხა! გაუმარჯოს სიგივეს. სი-
რაჯხანაში ლოთ-ფიქრების ატირებას. გადაჰკარ! ნუ ხარ დაღვრემი-
ლი. საღვებრძელო იყოს ახლად ჯვარ-დაწერილთა. კედელს მიანარ-
ცხებს სასმისს. გადაჰკარ! მედეა?! ჩუმაღ გეტყვი. საჭიროა მეტი სი-
თავეხდე მის დასამორჩილებლად. დაიხსომე, გამოგადგება ეს დარი-
გება. რაც შეიძლება მეტი სითავეხდე.

მთელი ღამე გაატარეს სმაში. და ისინი, რომელნიც დამბაჩის ტუჩ-
თან ლამობდნენ ერთმანეთის ანგარიშის გასწორებას, თავდავიწყებით
კოცნიდნენ ერთურთს ლოთ ფიქრებით დაქარბებულნი. ჯერ კიდევ
მზე არ იყო ამოსული. მთვრალი მიბარბაცებდნენ შინისაკენ.

ნისლი.

ზღვის გარინდება. უდაოა საშინელ ქარიშხალის ამღერება. ტალღათა
აბორგება. უმწეოდ გაჰკივიან თოლიები. ვერცერთი მეთევზე ვერ ბე-
დავს სანადიროთ წასვლას. იკუბრება ზღვა.

„მენავეთა, მოგზაურთა, სნეულთა, მშრომელთა, ტყვეთა ხსნისა და
ცხოვრებისა მათისათვის უფლისა მიმართ ვილოცოთ“.

ღაღადებს მოხუცი მოძღვარი ტაძარში.

ღმერთო ფარვიდე მოგზაურთ.

ისმის ჩუმი ლოცვა დედაკაცების.

გაფითრებული, პარკით ხელში მიეშურება ზღვისაკენ გედგონი. მის
ნავის ახლო ჩაფიქრებით ზიან მედეა და დიანოსი.

უსიამოვნოდ აიჩეჩა მხრები. დააპირა უკან გაბრუნება. გადაიფიქრა.
ახსნა ნავი და მიესალმა.

— რა სიგიჟეა ასეთ დროს ზღვაზე სეირნობა.

მწუხარედ ჩაიცინა.

— და მით უფრო შორს გამგზავრება, არა?

— როგორა სცხოვრობთ. როგორ ატარებთ თავლის თევს?

— ვიღუბებით, გედგონ! სრული სიცარიელე და სიცივე ვიგრძენით
ბედნიერების სარეცელზე. სიცივე აკანკალდა ჩვენ დაწყვეტილ ნების
ყოფაში.

— მიცქირეთ! მიმქრალი ხმით ამბობს მედეა. ამოიღებს უბიდან პა-
პიროსის კოლოფს და ზღვაში გადაისვრის.

— მშვიდობით! ცუდათ ნუ მომიგონებთ.

მოუსო ნიჩბებს.

მწუხარედ გადმოხედა დანისლულ ნაპირს, დანალვლიანებულ სახეს
დიანოსისას, ფიქრებში წასულ თვალებს მედეასას და შესცურა ზღვის
სიღრმეში.

თვით არ იცოდა სად მიდიოდა. მხოლოდ იყო მტკიცე გადაწყვეტი-
ლება სამუდამოთ გასცილებოდა ნაცნობ სახეებს.

თოლიათა კივილი, და მედეას მიერ გადასროლილი ნამწვავებით საე-
სე კოლოფი, იყო მისი გამცილებელი.

1921 წ.

დემნა ზენგელაძე

ქალაქის დედა

(დრამა)

მომკმედნი პირნი:

პირიშვი	}	დედი.
ცისანა		
ნუნა		
თუნა		
ზია		
ილი		
თინათინ		
რთინ		

საჭურისი სულეიშან

იისფერი ღამე...

სიწყნარე სამარისებური...

ძველებური ციხის ოთახი...

რამდენიმე მაღალი და ვიწრო სარკმელი...

ყველაფერი მისტიურ ღუმელით არის მოკული...

წმ. ნინოს ხატი, ხატის წინ წმიდა სანთელი.

მთვარის სხივები თოვლივით მოიღვრებიან აღმაცერ სვეტებად სარკმ-
ლებში.

წაქცეული თორმეტი ოქროს სვეტი...

უკან დაშვებული მაღალი იისფერი ფარდები...

ექვსი ასული: ზოგი სარკმელთან, ზოგი სვეტებზე, ზოგი ხალიჩაზე
წამოწოლილი.

პირიმზეს სძინავს თეთრ სამოსელში.

საჭურისი სულეიშან ფეხებ მორთხმული ზის სცენის სიღრმეში მოფუ-
ყულ ყვავივით...

ციხანა მე მეშინია ნუგზარ-ბატონის, მეშინია!.. მას ისე აქვს სახე დაღარული ხმლის კრილობებით, რომ მის დანახვაზე მოწონა მიტანს... თითქოს მის სახის ნაოჭებში საშინელი, ავი ქარიშხალი ჰბუღობს დაწეწილი სულით!.. ამდენ ხანს ვერ შევეჩვიე უცქირო მას გულგრილად!..

ნენე მე არც ვიცი რა ხდება ამ ოთახს იქით!.. საშინელებაა ასე ჯდომა. რა უნდა იმ ბორბტს, რისთვის ყვევართ აქ!..

იო სანამ უნდა ვიყოთ ასე ტყვეობაში, სანამ!.. მომწყინდა ეს ოთახი, მომწყინდა ყველაფერი!.. მე არ მინდა აქ ყოფნა, არ მინდა!.. არაფერი მახსოვს გარდა ამ ციხისა, თითქოს აქ დავიბადე და აქვე უნდა დავლიო სული; მე კი ისე მინდა აქედან გადაფრენა, ძლიერ მინდა!..

შია აქ მუდამ მოღუშული დღეები იცის. მზე და მთვარე ხანდახან თუ გაგვაბედნიერებს. შეხედეთ რა კარგი ღამეა და ჩემი მთვარე როგორ გათეთრდა ცის სილაყვარდით და ცა ისე ღრმაა, ისე ღრმაა, რომ მე თითქოს ანგელოსებსაც კი ვხედავ.

თეონა ეს საჭურისიც რომ არ გვეზორდება!.. ზის ავადმყოფ ყოვანივით და თავს დაგვჩხავის!..

იო ის როკაპი გადიაც გასაქანს რომ არ გვაძლევს. მას ჰგონია რომ ჩვენ გვძინავს.

შია მას ჰგონია, რომ ჩვენ გვძინავს. მე კი ვერ დავიძინებ ასეთ ღამეში. მე არ შემიძლია ასეთ ღამის წინ თვალები დავხუჭო. ჩემთან მთვარე ისე ძვირად მოდის, რომ მე ვერ დავიძინებ.

თინათინ მე მძაგს იგი, მეჯავრება!.. ზის კოშკის თაფზე მუდამ და ჰქსოვს და ჰქსოვს!.. მე არ მინდა მისი მოქსოვილი სამოსელი. მე მალჩობს იგი!.. (დაიძახებს იგი გამწარებული და სამოსი უნდა შემოიხიოს, მაგრამ ვერ ერევა და დაღლილი სარკმელს მიეყრდნობა).

იო მე მეშინია მისი, მეშინია!.. გუშინ საშინელი ზღაპარი მიაშობო და მას მერე არ მეძინება, მინდა დავიძინო და არ მეძინება!..

თინათინ საშინელია და ძნელი მისი ზღაპარი!..

ციხანა როგორ სთქვა?.. (იგონებს). ჰო: ასულები ელოდნენ მეფეს, ასულები ელოდნენ მეფეს და მოლოდინში დალიეს სული!.. მოვიდა მეფე ანთებული ჟინელილივით და მას მხოლოდ მკვდარი ასულნი დახვდნენ სასახლეში!.. მას სიკვდილი შეეგება მასპინძლად!.. ეტკინა მეფეს და აქვითინდა. მღუღარე ცრემლებით გაათბო მათი გაცივებული გვამები!..

შია ნუ იმეორებ, ცისანავ, ნუ, თორემ ვერ ავიტან!..

თეონა ხედავთ მთვარე ისევე გამოჩნდა ღრუბლებში ვარდის ფერი, მთვარე გამოჩნდა შროშანივით მოღვრებული, არა იგი გადახეთქილ ფორთოხალივით მოირხვევა ცის ლაქვარდში!..

თინათინ მთვარე გამოჩნდა ღრუბლებში გამხმარ ქალასავით ცივი, რომელიც თეთრ ყვავილებში გადუგდია ვილაც საშინელის ხელს!.. მე არ მახარებს იგი!..

იო აგერ ტყეც გაანათა, ტყეც დაითოვლა ქარვის სვეტებით და საშინელია ტყე, ბნელი, გულჩათხრობილი. მე მეშინია, მეშინია!.. იქ საშინელი ქაჯები დაბორგავენ სისხლით დამთვრალნი!.. კვიმატი ჭინკები და საშინელი ოჩი-კოჩები დადიან!..

შია მე მეშინია იო, მეშინია!.. აგერ თითქოს ვილაც გამოჩნდა ტყეში!.. ღმერთო!..

თეონა აგერ: რა გრძელი ჩრდილი გადუშვა ჩვენმა კოშკმა და სათოფურები უზარმაზარი ვეშაპის კბილებ ჩაჭმულ ყბასავით გადაწვა ბალახებში!..

თეონა ღმერთო, რა კარგი ღამეა!.. მე არ მახსოვს ასეთი ღამე!.. აქ მუდამ გოროზი ღამეები არის!..

თინათინ კოშკის თხრილი კი საესეა წყლით, მდორე, მწვანე წყლით და შიგ ქვეწარმავალნი ჰბუღობენ!.. მწვანეა წყალი და იღუმალი!..

იო ღმერთო ჩემო, რამდენი ზარნაშოები გამოფრინდნენ ჩენი კოშკის კედლებიდან და მათი თვალეები იასპივით ელვარებენ სიბნელეში!..

ცისანა ხედავთ კოშკის თავზე, რა საშინლად მოსჩანან მარგილებზე აცმული ჩენი საქმაროების თავები, და მთვარის სხივებზე ისინი კიდევ უფრო საშინელი არიან. ხედავთ ხუმარამ დააფრთხო ყვავები, სასახლის ხუმარამ და ირევიან ძილდამფრთხალი ყვავები!.. რა საშინლად დატუხტუხსობს იგი ზარდამცემ აჩრდილივით ამ თავებშშორის თავისი ყენის მაღალი ქუდით და წკრიალობს ქუდზე ექვანი!..

შია მე მეშინია, მეშინია!.. იგი სულ იცინის, იცინის გაყინულად და გავალვიძოთ პირიმზე, გავალვიძოთ, თორემ რალაც არასასიკეთოს მიქადის გული!..

ცისანა (მიიჭრება მძინარესთან და აღვიძებს): პირიმზევე, პირიმზევე!.. ღმერთო ჩემო, რომ არ იღვიძებს!.. (სასოწარკვეთილი ხელებს იმტვრევს).

თინათინ ღამე მოვიდა შავი, და თალხული და პირიმზემ უნდა იძინოს!..

საჭურისი ხულიმან არ ვარგა ძილი, არ ვარგა ძილი, თორემ შენ
ში ბედნიერება ისე გაიპარება, როგორც სიზმარი!..
(ყველა ყურთასმენას მიაპყრობს).

მია (შიირბენს საჭურის სულიმანთან და მის წინ ჩაიკეცება), რა
სთქვი სულიმან?..

საჭურისი სულიმან მე ვთქვი, რომ ძილში ბედნიერება სიზმარივით
გაიპარება მეთქი!..

მია მართალს ამბობ, საჭურისო, მართალი ხარ?.. გააღვიძე ცისა-
ნავ, გააღვიძე!..

ცისანა (აღვიძებს): პირიმზევე!.. პირიმზევე!.. (ვერ აღვიძებს და სასო-
წარკვეთილი ჰშორდება).

მია რა უყავ, სულიმან, წვერები?.. შენ გრძელი თეთრი წვერები
გექნებოდა და მე აგიჩეჩავდი ამ წვერებს!.. ნუგზარ-ბატონს
გრძელი, ძლიერ გრძელი უღვაშები აქვს და შენ კი!.. შემხედე,
სულიმან, შემხედე!.. უუ, რა უსიცოცხლო თვალები გაქვს შენ,
ისინი გველის სოროებს ჰგვანან, გველის სოროებს ბნელსა და
გულჩათხრობილს! შენი ტუჩები დაცრეცილია, შენი ტუჩები
გველის კანსა ჰგავს, გაზაფხულზე რომ ჯაგებში დასტოვებს
ხოლმე!.. ვინა ხარ შენ, სულიმან?.. რა უყავ შენი ადამიანობა,
ვინ წაგართვა იგი?.. ვინ წაგართვა!.. შენი სხეული ცივ კუბოს
ჰგავს, კუბოს, რომელშიც მკვდარი ასვენია!.. შეხედე ჩემს მკლავ-
ებს, განა იგი მომჯადოებელი არ არის?.. შეხედე ჩემს თვა-
ლებს და შიგ შენ თავს დაინახავ, ისე გამსჭვირვალეა იგი!..
სულიმან!.. სულიმან!.. უუ, რა ცივი ხარ შენ, ცივი, ცივი!..
შენი ტანი ცივია და მწვანე, დაწურული ვნებისაგან!.. შენი
სხეული მწვანეა ქაობის ლორწოსავით!.. მე მძაგხარ შენ, სუ-
ლიმან, მძაგხარ!... (მოსწყდება).

იო ხედავთ: როგორი იისფერი ლამე მოვიდა, ლამე დათოვლილი
ციხტერ სიზმრებით!..

პირიმზე (ძილში) მე არ მინდა სიზმარი... მომწყინდა... მე მინდა
დაეტოვო სიზმარი...

იო ხედავთ მთვარეს, იგი ქარვის თასს მოაგავს, ვერცხლის ბადიას!..
იგი სავსეა ქარვის მტევნებით, არა, იგი ანგელოსის თავსა
ჰგავს, პატარა თოვლისფერ ანგელოსის, ჩვენი კარის ეკლესიის
კანკელზე რომ არის ამოხატული!..

თინათინ ლამე მოვიდა მთვრალი დედოფალივით, უპე ამოღურჯე-
ბულ თვალებით და დაეცა ჩემს სულში, ლამე დაეცა ჩემ სულ-

ში!.. ხედავთ რა მომხიბლავია მისი ნაცემ ქალივით იისფერმა
სხეული!..

ცისანა (ცაში აპყრობილ თვალებით, მთვარეულივით) ასულები ელო-
დნენ მეფეს, ასულები ელოდნენ მეფეს და მოლოდინში დალი-
ეს სული!..

ნენე ნუ გეშინია, იო, მთვარე წავა ტყეში და დაღალული მკლავზე
დაიძინებს: იგი მოვა და პირიმზე გაიღვიძებს... მოვა ჩვენი სუ-
ლის არწივი კინკლილივით ანთებული.

მია იგი, მოვა ანთებული მაცხოვარივით, მოვა ნახი, აღგზნებული
თვალებით, მოვა თეთრად ანთებული და მისი გიშრის სიზმა-
რივით შავი კულულები შავ ღვინოსავით ჩამოიღვრება სპილოს
ძვალევიტ თეთრ შუბლზე!.. მისი ღვინისფერი თმები ჩამოიღვ-
რება თეთრ შუბლზე!..

ნენე მე დამესიზმრა იგი სულ თეთრი, ვერცხლისფერ ვარსკვლავე-
ბით აყვავებული და მოვა უეჭველად!.. ჩემ სულს სწყურია იგი
და მოვა, თონა, მოვა!.. და პირიმზე ჩვენი გამოფხიზლდება
ბროწეულის ყვავილივით განთიადისას და მისი წელი და პა-
ტარა ფეხები დამშვენდება ვერცხლის სარტყელითა და ოქროს
ქოშებით.

იო ჩუმათ, ნენე, ჩუმათ!.. გესმის?.. გესმის?.. გადია ხანსა ჰქსოვს,
ჰხედავ, როგორ ხმაურობს ჯარა?..

საჭურისი სულეიმან. ოცნებები ჰლუპავს ადამიანს, ოცნებები ჰლუ-
პავს ადამიანს!..

ნენე რას სჩხავი, ბებერო ყორანო?..

საჭურისი სულეიმან მე ვამბობ, რომ ოცნებები ადამიანს ჰლუპავს-
მეთქი!..

მია. საჭურისო, საჭურისო!.. მითხარი: შენ არავინ გყვარებია?..

საჭურისი სულეიმან მე არ ვიცი რას ჰნიშნავს ეგ სიტყვა!..

მია სულეიმან, სულეიმან!.. შენ არ გყავს დები?.. შეჰხედე ჩემს დებს,
ხომ კარგია ისინი, ხომ კარგია?..

საჭურისი სულეიმან მე მარტო ვარ!..

მია უუ, საძაგელი ხარ, საძაგელი!.. შენ მართლა საჭურისი ხარ,
სულთ საჭურისი!.. მე მძაგხარ შენ, სულეიმან!.. (სიძულვილით
გააყრუოლებს) მძაგხარ!..

საჭურისი სულეიმან მე არ მესმის რას ამბობ შენ!..

მია მე მძაგხარ შენ, მე მძაგხარ!.. (მოსწყდება).

თინათინ ღამე შავია, ღამე შავია ქვრივ დედოფალივით!..

ცისანა ჩემო პირიმზეც, ჩემო დაიავე!.. აღდეგ ჩემო დაიავე, აღდეგ!..

ცისანა, მოგელის შენ ქლიავის ფერი სამოსით, მოგელის შენ სისხლისფრად აყვავებულს!..

იო ჩუმაღ, ცისანავ, წყნარად!.. გადია გაიგონებს!.. ოო, საშინელია გადია, საშინელი!.. სულ ჰქსოვს და ჰქსოვს!.. არ თავდება მისი საქსოვი!.. დრო კი ისე მირბის!.. დრო მირბის, ცისანავ, დრო მირბის!.. შეაჩერეთ იგი, შეაჩერეთ, თორემ დაგვიანდება და მერე არ მოვა იგი თეთრი, ოცნებრივი, არ მოვა!..

თეონა ნუ, იო, ნუ ამბობ!.. იგი მოვა და ჩვენ ყველანი შევეგებებით და გაფთრინდებით თავისუფალნი ლალად!.. მე უკვე მესმის ცაში ვერცხლის ეფენების ნაზი წყრიალი!.. ყური უგდე, ყური უგდე, რა ლამაზად წყრიალობენ ეფენები, რა ლამაზად!.. და მისი ოქროს უნაგირი დააფრთხობს ღამეს, ოქროს უნაგირი აფარდება და გაიფანტება ღამის ღანდები და შენ იმეჯლისებ, ცისანავ, იზეიმებ, მია, და პირიმზე განემზადება მოსაწყვეტ შროშანივით. შეხედე პირიმზე: იგი სისხლში დაცემულ პატარა ანგელოსსა ჰვავს ალისფერ საბნის პირზე!.. იგი ანგელოსია და ანგელოსი გაიღვიძებს, გაიღვიძებს და აღდგება თორმეტი სვეტი, აღდგება ოქროს სვეტები და ზედ მიყრდნობილნი დავტკებებით პირიმზის ბედნიერებით.

მია ჩუ!..

(ზარდაცემულ თვალებით გაექანება, აცახცახებულნი იოს გულზე მიეხუტება და ყურს უგდებს).

(გაისმის ფეხის ხმა და აბჯრის ხმაური).

ნუგზარ ბატონის ხმა გუშუაგოო!..

1-ლი ხმა ააუ!..

2-რე ხმა აააუ!..

3-ე ხმა ააუუ!..

(გაისმის თანდათან შორს გამოძახილებივით და სადღაც შორს ჩაკვდება უკანასკნელი გამოძახილი).

(ასულნი ზარდაცემული თვალებით ყურს უგდებენ.)

ხაჭურისი ხულები მან ნუგზარ-ბატონი გუშაგებს უხმობს!..

(მცირე ხნის შემდეგ):

თეონა გაიგონეთ!.. ნუგზარ-ბატონს არ სძინავს, ღამის გუშაგებს უხმობს!.. ისიც ჰგრძნობს და მზად არის, მზად არის ნუგზარ-ბატონი!..

მია შეხედეთ რა საზარლად ჰკიდია მარგილებზე ჩვენი საქმარობის თავები!.. თითქოს პირველად ვხედავ!..

იო ისინი ღამის საშინელ ნაყოფსა ჰვანან, მწიფე ნაყოფს ციდან

კოშკის თავზე გადმოკიდებული და ზევით კი მთვარე იწვის თეთრად, მთვარე ღნება თეთრ ლოცვასავით. იგი პატარა მწიფე ნარინჯივით ჰკიდია ცაში!..

მია მე მთვარე მინდა ღებო, მომიწყვიტეთ მთვარე და მაჩუქეთ!.. მე პატარა ვარ და ვერ მივწვდები!.. ეს თავები კი, ეს საშინელი დამტკნარი თავები, რომელთა შიშით მე მთელი ღამეები არ მძინავს ნუგზარ-ბიტონს ჰქონდეს!.. მე არ მინდა იმათ უცქირო!.. არც ეს საჭურისი მინდა!.. ჩემი ქმარი მთვარეა!.. (ხელებს ალაპყრობს) ჩემო ქმარო, ჩემო ვაჟო, ჩამოცურდი კოშკის თავზე, ჩამოცურდი და მე ფეხშიშველი ამოვალ შენთან, ფეხშიშველი და ისე ნახად მიგეკრობი მკერდში, ჩაგეხუტები ისე ნახად, რომ სულს დავლეგ, სულს დავლეგ!..

თეონა მია, გაანებე თავი მთვარეს, იგი მიუწოდომელია, ის გატყუებს შენ, გატყუებს!..

ნენე იგი მოვა სულ თეთრი, თეთრ ცხენზე აფრენილი, გაფრიალებულ ყაბალახით, იგი მოვა და შემოანგრევს კოშკს, დაამსხვრევს თუჯის ალაყაფის კარებს და შემოფრინდება თეთრი და პირიმზე შეეგებება მას, თორმეტი ოქროს სვეტი ამართება ღამაზად და დაამშვენებს ჩვენს ბედნიერებას და მაშინ მია, მთვარე სულ ახლო იქნება შენთან!..

თეონა ნუ უცქერი მთვარეს მია, იგი მაცდურია, მე მეშინია შენი მია, მეშინია!..

იო იგი მოვა-სულ მთლად თეთრი ფაფარ აყრილ რაშით და მოიტანს საჩუქრად ოქროს ქოშს და პირიმზე გაივლის ოქროს ქოშებით ოქროს სვეტებში და იგი ბედნიერი თავს ჩამალავს მის ქულაჯაში.

თეონა ღებო, ავწიოთ ოქროს სვეტები, ვაყენოთ და მაშინ იგი მალე მოვა.

ნენე ნუ თეონა, ნუ!.. ჩვენ ვერ ავწევთ მას ჩვენი სუსტი მკლავებით!.. განა შენს იასფერ თითებს შეუძლია მათი ზიდვა.

თეონა მაშ რომ არ მოდის, რომ არ მოდის!.. მე უკვე ძილი მერევა!..

მია მე არ მეძინება, მე მთვარე მიყვარს!..

იო მე უკვე რული მეპარება!..

ციხანა მეც!..

საჭურისი სულღიმიან არ ვარგა ძილი, არ ვარგა ძილი, თორემ ძილში ბედნიერება ისე გაიპარება, როგორც სიზმარი!..

მია რა სთქვი სულღიმიან?..

საკუთრის სულეიშან მე ვთქვი, რომ ძილში ბედნიერება ვით გაიპარება-მეთქი.

მია მართალს ამბობ შენ საკუთრისო, მართალს ამბობ!.. ძილში ბედნიერება სიზმარივით გაიპარება!.. ძილში მთვარე გაიპარება!..

თინათინ მე მეშინია მისი მოსვლის, მეშინია!.. ნუგზარ-ბატონი დამარცხებს მას, იგი მეტად ნაზია, რომ ნუგზარ-ბატონს შეებრძოლოს!.. მე მეშინია, რომ მისი ლამაზი თავით კოშკის თავი არ დამშვენდეს!..

ნენე ნუ ამბობ თინათინ, ნუ!..

თინათინ მე მეშინია, რომ მისი ლამაზი თვალები არ გახდნენ ყორნების საკორტნი!.. ჩემ საქმაროსაც ასე დაემართა!.. მე არც მყავდა იგი სიცხადეში ნახული!.. მას მერე ლამეს ვატარებ სულში, მას მერე ლამეა ჩემი ქმარი, შავი ლამე, ძაძით მოსილი ლამე დაეუფლა ჩემ სულს და პირიმზის ბედნიერება ვერ გამინათებს ამ ლამეს!.. მე მეშინია, მეშინია, რომ რამე უბედურება არ მოხდეს!..

მია არა თინათინ, იგი მოვა და ძღვნად მთვარეს მომიტანს, პატარა ოქროს კიდობანივით რომ მიცურავს ცის დასალიერში. მეცა მწყურია, თინათინ იისფერი ცა!.. იგი ვარსკვლავებს დამიკრფეს და იის თაიგულივით შეკრულს მომიძღვნის ძვირფას ნობათად და თაიგულში დაძირული იქნება ვერცხლისფერი, სისხლნაკლები მთვარე!.. იგი მე მთვარეს მაჩუქებს!

ნენე (წამოწოლილი ოცნებრივად) მე კი იისფერ სიზმრებს მომიძღვნის საჩუქრად, სიზმრებს მომიყვანს, პატარა ფეხშიშველა სიზმრებს და ჩემი ქალიშვილური უმანკო მკერდი მიიკრავს მათ ნაზ ძილისპირის გალობით და გავეფრინდები წყნარად თავისუფალი, ლალი და დავდნები სათუთ სიზმრებში, ჩემი თვალები დაიტვირთება იისფერ სიზმრებით!..

მია მე იგი იისფერ ფარშავანგებს მაჩუქებს, იისფერ ფარშავანგებს, რომელთა ყივილზე ვარსკვლავები მოსწყდებიან ზეთის ხილივით ტოტებს და ძირს დასცვივიან ოქროს ეყენებით და როდესაც ისინი ბოლოს გაშლიან ძვირფას მარაოებივით მთვარე თავს დაანებებს ცის ლაქვარდს და მათს გაშლილს ბოლოებში აცურდება ოქროს საყურესავით!..

თინათინ მე იგი ძელის ყუთს მაჩუქებს, ძელის ყუთს ბროლის სარკით, რომელიც მკვდარ სირინოზის თვალის გუგასა ჰგავს და, როცა შიგ ჩაიხედავ, შავ სიკვდილის ლანდს დავინახავ და სიციცხლე ჩემი დაჰკარგავს შინაარსს და მოვეკვდები სარკეში, ჩემი ლანდი

სასიკვდილოდ განგმირული დატორტმანდება სარკეში და მოკვდება იგი!..

ცისანა მე კი ლამაზ თოლიებს მომიყვანს იგი, ვერცხლით დაფერილ თოლიებს და მათს ბებუთივით აელვარებაზე მთვარეს მარმარა ფრთებით სხივები შეაწყდება და ძვირფას ოქსინოს ფარდებივით დაწვებიან დედამიწაზე და დედამიწა დაემსგავსება მეფის ასულის უმანკო სიხმარს და მე ვივლი ამ სიხმრებში ფეხშიშველი პატარა ფეხებით და ისე დაუზოგავად დავსრეს, როგორც მოზეიმე დედოფალი სრესს ხოლმე მის ფეხრთით განართხულ ყვავილებს!..

იო შეხედეთ რა გოროზია ტყე, რა შავბნელი და ღამის ლანდები გზა დაბნეულ ლოთებივით დაბორგავენ. წრომი კი იძახის წყნარად და იდუმალობას ფრთას ასხამს. ღამის შავი მოზვრები ლანდებად დადიან, წიფლები და მუხები კი მახინჯ, ბოროტ მდევებივით დგანან და სდარაჯობენ ჩვენს ციხეს, სდარაჯობენ!..

თეონა იგი მოფრინდება, მოფრინდება ლალი არწივი, გაჰფანტავს შავს ლანდებს და უშნო კუზიანი ხუმრა ნაცემ ძაღლივით ძუნძულით გაიქცევა!..

იო ხედავთ ხუმრას, კუზიან ხუმრას, ყეინის ქუდით, როგორ შავად საშინლად არის ცაში აზიდული კოშკის თავზე მარგილებზე აცმულ საქმროთა დამკვანარ თავებს შორის და იცინის ხუმარა, იცინის და მისი სიცილი, თითქოს კიდევ უფრო გესლიანად ცივდება მთვარის სხივთაგან.

ხაჭურისი ხულიმან მწარეა ზოგი სიცილი, ლენცოფასავით მომწამლაგი!..

მია რა სთქვი, ხაჭურისო?

ხაჭურისი ხულიმან მე ვთქვი რომ მწარეა ზოგი სიცილი მეთქი.

მია (შეშინებულს შეაყრუოლებს, თითქოს ახლა იგრძნო მთელი საშინელება, ამ სიცილისათ). მე მეშინია, მეშინია ამ სიცილის!.. იგი სულს მიყინავს!.. (აქვითინდება).

იო ნუ, მია, ნუ სტირი!.. იგი მოფრინდება, მოფრინდება ლალი არწივი და გააგდებს ხუმარას საშინელ ლანდს, გააგდებს ჩვენ რომ მუდამ დაგვცინის!..

თეონა შეხედეთ: შავი ღრუბლები აიმართნენ და ცივი სიოც უბერავს, ცივი სიო უბერავს!.. ო, მე მეშინია, დებო, მეშინია!.. აგერ ელვა დაიმალა შავ ღრუბლებში!..

(გაისმის საშინელი ქუხილი, ელვა შემოიქრება ოთახში და იისფრად ბნელდება ყველაფერი).

მია (შეწუხებული, უსაზღვრო ნალელით). მთვარე ბნელდება!.. მე ვკვრივდები!.. მთვარე ბნელდება და ჩემს სულში ღამე ნალდება, თინათინ, ქვრივი ღამე!.. მე გული მტკივა, დებო, გული!..

ოია ღამე შავია, შავი და მოჭმუხენილი!.. ელვა ცეცხლის გველივით იგრიბება ცაზე!..

თინათინ ბობოქრობს ღამე!.. ღამე იმუქრება და ემზადება!..
(საშინელი ღამე...
უკუნეთი...
ელვა, ქუხილი..)

საქურისი სულიმან ბნელია ღამე და მოჭმუხენილი, ვით ბნელი საშო!.. ასეთ ღამეში საშინელი ამბები იბადებიან!.. ასეთ ღამეში შეიძლება ქვეყანა შეტრიალდეს!.. ღამე მშობიარესავით არის გამწარებული და ამაღამ დიდი ამბავი დაიბადება!..

მია გაიგონეთ, რას ამბობს საქურისი, ასეთ ღამეში ქვეყანა შეტრიალდება!.. ნუ ამბობ, ბოროტო საქურისო, ნუ!.. მე მეშინია!..

ოია მე მაკანკალებს, მია, მაკანკალებს... შეხედე როგორ თრთიან ჩემი იისფერი თითები!..

ნენე მეც მეშინია!..

თეონა ღმერთო გვიშველე!.. ღმერთო შეგვეწიე!..

საქურისი სულიმან ასეთ ღამეში დიდი ამბები იბადებიან!.. ასეთ ღამეში!..
(პაუზა)

(უეცრად ოთახის სამარისებურ დუმილში ყრუდ, თითქოს ქვესკნელიდან მოისმის როინის ხმა):

როინის ხმა პირიმზევ!.. პირიმზევ!..

პირიმზე (შეკრთება, წამოიწევს. თვალებს იფშენეტს.)

(კოშკის თავზე გაისმის უეცრად ნალარის ხმა და ბუკის კივილი. ნაბათი.

ხმაურობა.)

როინის ხმა პირიმზევ, პირიმზევ ჩემო!..

პირიმზე (ელვის სისწრაფით წამოიჭრება და სარკმელთან მიფრინდება. შიშით აცხცახებული ასულნი პირიმზეს თვალყურს ადევნებენ.)

მია (ვერ მოითმენს და ოდნავ გასაგონად, მიბნედილი ხმით, თითქოს მუდართ) პირიმზევ!.. ნუ იხამ პირიმზევ, ნუ!..

პირიმზე აქა ვარ, აქ ჩემო ახალგაზრდა არწივო, ჩემო საყვარელო და დამიხსენ ტყვეობისაგან!.. მე შენ მოგელი, ჩემო ანთებული სიყვარულო!..

მია (გაექანება და ფეხქვეშ ჩაუვარდება პირმზეს) ნუ, ჩემო დანია, ნუ ჩემო პირიმზევე, ნუ ეძახი!.. მე მეშინია, მეშინია!.. შეხედე, რა ბოროტი ღამეა!.. ნუ ეძახი, თორემ მე ვერ ავიტან, ვერ ავიტან, პირიმზევე!.. ნუგზარ-ბატონი ავია, ბოროტი და სისხლი დაიღვრება... მე მეშინია სისხლის, მეშინია, ჩემო პირიმზევე!..

ექვსივე დები ევადრებიან: ნუ ეძახი, პირიმზევე, ნუ ეძახი!..

მია ისე კარგი იყო, ისე კარგი შენ რომ გეძინა!.. მთვარე ყურძნის მტევანით ეკიდა ცაში!.. ნუ ეძახი, ნუ!..

პირიმზე (ყურადღებას არ აქცევს, სარკმელში მოუთმენლად იცქირება, ალტაცებითა მოდის იგი, მოფრინავს ოქროს ნალებით დაქედლილ რაშით, მოფრინავს და მოაფრიალებს მხარზე გადაკიდებულ თივთიკის ყაბალახს!.. მოდის ჩემი ქმარი, მოფრინავს, ხედავთ: როგორ ელავს მისი შუბი, როგორ ანთია მისი ოქროს უნაგირი... მოდი ჩემო ქმარო, მოდი, მოგელი გამარჯვებულს!.. დალეწე ყველაფერი, რაც გზაში გადაგელობოს!.. დაამსხვრიე!.. ჩემი სახელით დაანგრიე ყველაფერი!..

(პაუზა)

(ასულნი ზარდაცემულ თვალებით.

საშინელი ავდარი...)

ქარი და თქეში.

კოშკის თავზე მრისხანე გადაძახება.

ელვა სარკმელში იჭრება და ზედ მიყრდნობილ პირიმზეს ზღაპრულად ანათებს...)

ხმლებისა და აბჯრების ხმაური.

(ცხენების ხეხინი.)

ოო, რა საშინელი ღამეა, რა უბედური ქარიშხალი!.. ნუგზარ-ბატონი ემზადება საომრად, ნუგზარ-ბატონი ემზადება!.. (დაიჩოქებს ხატის წინაშე და სასოებით ლოცულობს) წმ. ნინო! შენ შეეწაე ჩემ სულის არწივს, შენ გაუმარჯვე მის მარჯვენას!.. ნუ გასწირავ ჩემ სულის წყურვილს!.. ნუ, წამართმევ ამდენ ნალოდინევ და ნალოლიავებ ბედნიერებას!.. ნუ წამართმევ!.. წმ. ნინო! წმ. ნინო!..

(დამხობილია...)

შემდეგ წამოიჭრება და ისევ სარკმელში იხედება: მეტად ჰლეღავს.

ქარიშხალი თანდათან ძლიერდება...)

ალტაცებით).

იგი მოფრინავს, მოფრინავს!.. აგერ, აგერ გამოჩნდა იგი, შავ

ღრუბლებში. თეთრად აფრენილი!.. მოფრინავს რაში და მის
ნალებ ქვეშ ნაპერწკლები სცვივა!.. მოფრინავს იგი დამსხლი
ოქროს უნაგარი აფრთხობს შავს ღრუბლებს და საწინდოდ
ოქროს ქოშს მომიტანს და სიყვარულით ჩამაცვამს ფეხზე .. აი
კოშკს მოუახლოვდა!.. მიიჭრა ალაყაფის კარებთან!.. ღმერთო
ჩემო, ნიღვარივით იღვრება სისხლი, ციხის მცველები იმუსრე-
ბიან, იმუსრებიან, აგერ მარჯაფა ჯარი შეეგება და ყველანი
შავად არიან გარუჯულნი, ჰაერში გაქნეული ისრები გველები-
ვით სისინებენ, ღმერთო, ღმერთო ნუგზარ ბატონი გაქანდა
მისკენ, შეიბნენ... ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, ნუგზარ ბა-
ტონი ვადიხარა ცხენზე, ვადიხნიქა და მოწყვეტილი ციხის
თხრილში გადავარდა და ირჩევა, დამყაყებულ წყალში, ირჩე-
ვა, იგი კი უწებელია, უწებელი!.. ღეთის მშობელი, ღეთის
მშობელი!..

ასულნი (ზარდაცემული ლოცულობენ)

პაუზა.

ყიჟინა მიწყდება...

დაჭრილთა კენესა ოდნავ ისმის...

თენება უკვე დაწყებულია...

უეტრად გაისმის საშინელი მსხვრევის ხმა:

პირიმზე ალაყაფის კარი შემოანგრია შუშის დარტყმით!.. რა მავა-
რია, რა მავარია!.. მე ვერ გაუძლებ მის სიყვარულს!.. იგი ფო-
ლადივით მტკიცეა და ნაზი გარეგნულად!.. აი ციხის ეზოში
შემოფრინდა... შენ გენაცვალე!.. შენ გენაცვალე!..

როინის ხმა — პირიმზევე, ჩემო პირიმზევე!..

პირიმზე აქა ვარ, აქ ჩემო თვალის სინათლევ!..

(სვეტები დგებიან

ყველაფერი განათდება.

როინ შემოიჭრება ცალი ხელით ზევით ატყორცნილი ამაყი
და სიყვარულს მოწყურებული, პირიმზე გაექანება და კისერზე
ჩამოეკიდება.) შენი სახელი ჩემო, შენი სახელი?.. მითხარ შენი
სახელი, მითხარ!.. მე შენ სახელს შემოვევლე, მითხარ სახელი!..

როინ მე როინი მქვიან!..

პირიმზე (მოშორდება ოდნავ, ჩაუიქრდება) მაშ როინ!.. მაშ ეს ძვირ-
ფასი სახელია ის სახელი, რომელსაც მე ამდენ ხანს ველოდი!..
ჩემო როინ!.. (კისერზე ჩამოეკიდება) მე შენ მოგელოდი ჩემო
ძვირფასო!.. ჩემს ქალწულობას შენთვის ეძინა და შენ მოგე-
ლოდა, რომ შენს ძახილს გაეღვიძებინა იგი!.. მე მეძინა, არ

მინდოდა სიფხიზლე, მე მინდოდა შენთვის გამოფეხიზლებულიყავ... ჩემი სხეული ყურძნის მტვევანივით მწიფდებოდა, იესებოდა ვნებით და შენდამი სიყვარულით... მე შენ მოგელოდი სულის კანკალით, და ჩემი სული აღივსო ვნებით, ჩემს ძარღვებში ვნება აღის ფერ ღვინოსავით შეიპარა და აჰა მოხველ შენ და მე კისერზე ჩამოგეკიდე ვენახის ღერწვივით... მე დავიზადე და ვიცოდი, რომ დავიზადე შენთვის...

როინ პირიმზეე!.. ჩემო პირიმზეე!..

პირიმზეე მიმიკარ მკერდში შენი ფოლადივით მკლავებით, მიმიკარ!..
 ოო, რა ბედნიერი ვარ, როინ რა ბედნიერი!..

როინ პირიმზეე ჩემო!..

პირიმზეე მიმიკარ კიდევ უფრო მაგრა, როინ, ოო, რა მაგარი მკლავები გაქვს შენ, რა მაგარი მკლავები!.. (სხდებიან, ალერსი... მკირე ხანს შემდეგ როინ ოქროს ქოშებს იღებს ყაბალახიდან. პირიმზეე ალტაცებული). ჩემი ქოშები, ჩემი ოქროს ქოშები!.. შენ ჩამაცვი, შენ ჩემო ძვირფასო, ჩემო სასოებავ!.. შენ ჩამაცვი!.. შენი ხელებით ჩამაცვი იგი, შენი ხელებით!.. (როინ აცმევს. პირიმზეე კიდევ უფრო მაგრა მიეკრობა მკერდში) ოო, რა ბედნიერი ვარ, რა ბედნიერი!.. (უეცრად ზარდაცემული დაიწვიღებს, მოსწყვეტს ხელს და ზედ დაიხედავს) რა არის ეს როინ, შენ სისხლში ხარ დასერილი!.. (პაუზა) მე ვკოცნი შენს ქრილობას, მე ვკოცნი ამ ძვირფას ქრილობას, რომელიც შენ ჩემთვის მიიღე!.. მე თვით შეგიხვევ ამ ქრილობას, მე დავიშუშებ ჩემი სიყვარულით მაგ იარას!.. მე დავიშუშებ!.. (იგლეჯს მანდილს და უხვევს).

როინ ოო, რა ბედნიერი ვარ, ჩემო პირიმზეე, რა ბედნიერი!..

პირიმზეე თორმეტი ოქროს სვეტი კი დგას ამაყად, თორმეტი ოქროს სვეტი!.. ჩვენი თორმეტი იმედი!..

როინ (უეცრად დაინახავს ზარდაცემულ ასულებს, წარმოიჭრება), ვინა ხართ თქვენ ასულებო, იზეიმეთ ასულებო, თქვენ თავისუფალნი ხართ!.. თუჯის ალაყაფის კარები დამსხვრეულია!.. განთიადი მოვიდა!.. ციხე შემუსრულია და თქვენ თავისუფალნი ხართ!.. შეხედეთ ზეკას, როგორ ალუბლის ფრად ინათა!..

თინათინ (აცახცახებული) ჩემი ქმარი ღამეა, მე არ მინდა განთიადი!.. მე მეშინია დღის სინათლის, თვალებს მთხრის. მე არ მინდებიარ შენ!.. შენ მეტად თეთრი ხარ და თვალებს ვერ გისწორებ.

როინ (ამოიკვნესებს, დატოვრტმანდება და სვეტს მიეყრდნობა).

- ი. მე მეშინია, მე ვერ წავალ იქ, მე ხომ არასოდეს არ ვაქვარ ვარ იქ, მე არ მინდა იქ, მე აქ მინდა.
- როინ** (თანდათან სუსტდება, პირიშზე შიშით ენაჩავარდნილი თვალებში შესტკერის როინს).
- ნენე** ჩემი ფეხები სუსტია, რომ მიწაზე იაროს, მე არ შემძლია სისხლით დასვრილ მიწაზე სიარული.
- თელა** ჩემი ფეხები მხოლოდ ნოხებზე როინობდნენ, ჩემი ხელები მხოლოდ იების საკრეფად არიან შექმნილნი. იქ, გარეთ ეკლებია და ვიწრო ბილიკები.
- მია** ჩემი ქმარი მთვარეა, ვერცხლისფერი მთვარე. მე არ მინდა ალუბლის ფერი განთიადი. შეხედე ჩემს ხელებს, შეხედე ჩემს ფეხებს, განა ისინი ამისთვის არიან გაჩენილნი: იქ ვიწრო ბილიკებია ცაში ატყორცნილი და მე არ შემძლია იქ სიარული. თავბრუ მეხვევა. ჩამოჰკიდე ისევ ალაყაფის კარები, ააშენე ისევ ციხე. მე ციხეში მირჩევნია. მე არ მინდა განთიადი. მე მთვარე მინდა, მომეცი მთვარე, როინ, მაჩუქე მთვარე.
- როინ** ღმერთო, ღმერთო, მე ხომ ზედმეტი ვარ აქ, მე ხომ არავის უნდვიარ აქ, რისთვის გამომგზავნენ მე, ნუ თუ იმიტომ, რომ მოსვლისთანავე მოგმკვდარიყავი (წამოიძახებს იგი უსახლვრო ნალვლით, დატორტმანდება და მომაკვდავი ეცემა) ჩემო პირიშზე! ოო, რა ძნელია ასე სიკვდილი, ჩემო პირიშზე... (კვდება).
- პირიშზე** რა გემართება, როინ, რა გემართება! როინ, შემომხედე თვალებში, როინ! მე მოგელოდი შენ, მე მოგელოდი. მე არ მეშინია შენთან სიარულის, შენ ცივდები, როინ, შენ ცივდები! (წივილით მოსწყდება, მერე ალერსით უახლოვდება) ნუ დამტოვებ, როინ, ნუ დამტოვებ! შეხედე რა ბოროტი ღამეა! ჯერ არ გათენებულა, მხოლოდ ცისკიდურია შეგლებილი ალუბლის ფრად, როინ, ალუბლის ფრად! მე მიყვარს შენი თქმა, როინ, მიყვარს, ალუბლის ფრად არის ცისკიდური, ცა კი ისევ ღრუბლებით არის დაყურსული. შეხედე, როინ, შეხედე შავი ტყე გარბის, დამფრთხალი ტყე გარბის და ილეწებიან ასწლოვანი ცოდვილი მუხები, იმსხვრევიან! მე მეშინია უშენოდ, როინ, მეშინია! მე შენით ვიყავ ლალი და თამამი და შენ კი მტოვებ! შენ მტოვებ, როცა ყველაფერი ინგრევა! გაახილე თვალები, გაახილე შენი ღამური თვალები, მე მწყურია შენი თვალები, მე მწყურია! შენი თვალები ორი მოკიდაფე ვარსკვლავია, არა, შენი თვალები ორი აყვავებული დობილი ღამეა და შიგ თითო-თითო მოკიდაფე ვარსკვლავი კიანთობს. შენი თვალები ჩემი სუ-

ლის ყვავილებია და ნუ დამიქნობ ამ ყვავილებს, ნუ დამი-
ქნობ! მე შენთვის დავიბადე, შენთვის შევიქმენ! მე შენთვის
დავმწიფდი ყურძნის მტევანივით და შენ მტოვებ! მაშ რის-
თვის გავჩნდი, თუ ხილვისთანავე სიზმარივით ხელიდგან გამო-
მეცლებოდი! თუ პირველ შეხებისთანავე ჩაიშუშნებოდი. აღ-
დექ, როინ, აღდექ, აღდექ, მე ვარ შენთან... შენ ხომ მხო-
ლოდ ჩემთვის მოდი, მე ხომ მიგიღე მთელი სულით, მე ხომ
მიგიღე, მაშ რას მერჩი, რა დაგიშავე! მე დავტოვებ დებს და
შენთან წამოვალ, ფეხშიშველი გსდევ მათხოვარივით, რომ მო-
აღერსე ღიმი გამოგტყოვო!.. არ მოგშორდები!.. მე მინდა გა-
კოცო, როინ, და შენი ტუჩები იისფრად არიან გალურჯებული,
მე მინდა გაკოცო და შენი ტუჩები ცივია, და მეშინია!.. შე-
ხედე, როინ, რა ნაზი ვარ, შეხედე რა ნაზი მკლავები მაქვს,
შეხედე რა სათუთი ფეხები მაქვს და განა ასეთ ფეხებს შეუძ-
ლია ასეთ რღვევაში მარტო სიარული?.. როინ, მე მიყვარხარ
შენ და უნდა აღდგე, როინ, მე მიყვარხარ შენ!.. მე მარტო
ვარ, როინ, მე მარტო ვარ!.. შენ აადულე ჩემი სული და ნუ
დამტოვებ!.. შენ იყავ ჩემი სასოება, რომელსაც ჩემი ქალწუ-
ლობა მთელ თავის ხანმოკლე სიცოცხლეში ალოლიავებდა!..
შენ იყავ ჩემი იმედი, რომელიც მყაყე ქაობში ჰყვავდა და მე
მტოვებ ამ ქაობში!.. როინ, საშინელია ეს ქაობი და ნუ დამ-
ტოვებ!.. გაახილე ეგ თვალები, ასწიე ეგ ქუთუთოები, მძიმე
იებივით რომ ჩამოჰფარებია შენს ღამაზ თვალებს!.. მე ვკოც-
ნი შენს გაცივებულ ბაგეებს!.. მე ვკოცნი შენს დახუჭულ თვა-
ლებს და შენ აღდგები!.. მე შენს სახელს ელოცულობდი და
შენ კი ასე უცებ გამომეცალე ხელში!.. შენს მერე მე უნდა
მოვკვდე, როინ!.. მე არ მინდა სიკვდილი როინ, როცა ბედნიე-
რება ასე ახლოა, მე არ მინდა სიკვდილი, როცა შენ ასე ახ-
ლო ხარ. მე მინდა შენს ზღვა თვალებში ჩავიხედო, როინ, და
შენ არ მაძლევ ამის ნებას!.. მე კი მინდა, როინ, გესმის, მე
მინდა!..

როინ, მე მინდა და შენ აღდგები!..

როინ, მე მინდა და შენ აღდგები!..

როინ, მე მინდა და შენ აღდგები!..

დაბადების დღე

1922 წ.

ივ. გომართელი

საქართველო და კლასიკა

აღარ მახსოვს, რომელი პოეტი იყო, აქილესი რომ ინახულა ელინთა საიქიოს.

გმირთა გმირმა ოხვრით განუცხადა:

— უმჯობესია, დედამიწაზე დღიური მუშა იყო, ვიდრე აქ მეფეო. დიახაც უმჯობესია!

ბუნება უდიდესი საიდუმლოებაა. სიცოცხლე კი უდიდესი ნეტარება, რადგანაც მხოლოდ ის გვაძლევს საშუალებას, ოდნავ მაინც ავხადოთ ფარდა ამ საიდუმლოებას.

სიცოცხლის ნეტარება იმდენად უსაზღვროა, რომ ადამიანი ვერ შერიგებია მის უარყოფას.

მას შეუქმნია სარწმუნოება, ღმერთი, უკვდავი სული.

რა თქმა უნდა, ყოველივე ეს მხოლოდ ლამაზი ოცნებაა.

სიცოცხლე ნივთიერი მოვლენაა და ადამიანის გონება და აზროვნება ნივთიერია.

ისპობა ნივთი—ისპობა გონებაც, აზროვნებაც.

გონება და აზროვნება მჭიდროდ არიან შეკავშირებული ნივთიერ არსთან—ტვინთან.

იშლება ტვინი—ისპობა მისი თანაარსი: გონება და აზროვნება.

ტვინის გარეშე მომქმედი გონება და აზროვნება მეცნიერებამ არ იცის.

ტვინსა აქვს ერთი გასაოცარი თვისება: შთაბეჭდილებათა მიღება გარეშე ბუნებიდან და მათი შენახვა, დაგროვება.

აი ეს შთაბეჭდილებანი საფუძველია ადამიანის აზროვნებისა.

შთაბეჭდილებანი დედაა, საიდანაც წარმოიშვის აზროვნება.

რადგანაც საზოგადოებრივი ცხოვრება ცვალებადია, ამიტომ ცვალებადია შთაბეჭდილებანიც. აქედან თავისთავად ამჟარაა, რომ ცვალებადია აზროვნებაც.

ყოველ დროს არიან დიდი მოაზროვნენი და ჩვეულებრივი ადამიანები, მაგრამ ეს ვერ შეცვლის საერთო წესს აზროვნებისას, ისე როგორც მთა-გორები და ქალა-ხევები დედამიწის სირგვალეს ვერა სცვლიან: ყოველ ხანას ახასიათებს თავისი აზროვნება.

ხელოვნებაში განსაკუთრებით არის გამოკვეთილი გონიერება და აზრი.

ამიტომ ხელოვნება განსაკუთრებით არის ნაყოფი ცხოვრებისა. ყოველ ხანას თავისი ხელოვნება ახასიათებს.

ეგრეთ წოდებული „წმინდა“ ხელოვნება არ არსებობს.

ხელოვნება, ათასი წმინდა იყოს, უსათუოდ გამოჰხატავს მთელი ერის ან მისი რომელიმე ნაწილის ცხოვრებას, აზრს, მისწრაფებას.

რაც უფრო სრულად არის ხელნეწებაში ჩამოსხმული მთელი ერის სულისკვეთება, მით უფრო დიდებულია ის.

ამრიგად, ხელოვნების სათავე თუმცა ცხოვრებაა, მაგრამ ის არ არის ცხოვრების მონა.

სადაც მონობაა, იქ ხელოვნებას ალაგი არა აქვს.

ხელოვნება იბადება ცხოვრებიდან, რომ გარდაქმნას ცხოვრება, გარდაქმნას ადამიანი.

აქედან იბადება მიზანი ხელოვნებისა.

უმიზნო, უიდეალო ხელოვნება ჩემთვის მიუღებელია

ვისაც ჰგონია, ხელოვნების მიზანი და მისი თავისუფლება ერთმანეთს არ ეგუებაო, მისი აზროვნება ფრიალ შემცდარია.

სხვა და სხვა დროს, სხვა და სხვა მიზანი ახასიათებს.

ამიტომ შეუძლებელია, საერთოდ, ხელოვნებას რაიმე საერთო მიზანი დაუსახოთ.

ჩემთვის ერთი რამ არის უდაო: ხელოვნება უმთავრესად ეროვნულია. და თუ სრულად გამოჰხატავს ერის სულს განსაზღვრულ ხანაში, ის უკვე საკაცობრივაც არის.

როგორი უნდა იყოს მიზანი თანამედროვე ქართული ხელოვნებისა და კერძოდ პოეზიისა?

ამისათვის საჭიროა ჯერ ცხოვრების წიგნის წაკითხვა.

რა ახასიათებს ერის ცხოვრებას? კლასთა ბრძოლაო, გვესმის დიდი ხანია.

სრული ჭეშმარიტებაა.

მაგრამ როდესაც ჩვენ გვეუბნებიან: მხოლოდ და მხოლოდ კლასთა ბრძოლაო, ამას ცხოვრების სინამდვილე არ ეთანხმება.

კლასთა ბრძოლასთან ერთად არსებობს ეროვნული ბრძოლა.

ცხოველთა სამეფოს ახასიათებს ორი უმთავრესი საჭიროება: საზრდოობა და გამრავლება.

რომელია მათში უფრო ძლიერი?

ორივე ძლიერია.

ადამიანი წევრია ცხოველთა სამეფოსი და მასშიაც ეს ორი მიეღობა
კილება მეტად მძლავრია.

ეროვნულ ბრძოლასაც სწორეთ ეს უდევს საჩუღად.

ამ ბრძოლის უმთავრესი მიზანი არის მიწა-წყალის—ტერიტორიის მო-
პოება, რადგანაც ტერიტორია აუცილებელია როგორც საზრდოობი-
სათვის, ისე გამრავლებისათვის.

რაც უფრო დიდი ტერიტორია აქვს ერს, მით უფრო მრავლდება ის,
მით უკეთესად საზრდოობს.

წარსული მრავლად გვაძლევს ამგვარ მაგალითს: როდესაც ერთი ერი
მეორეს შეესეოდა, გამარჯვებულები მამაკაცებს შეუბრალებლად
ჰყლეტდენ.

რით აიხსნება ეს?

მარტო მხეცობით, ველურობით, უკულტურობით?
ეს ხომ ახსნა არ არის.

ასეთ ყლეტას საჩუღათა ჰქონდა ტერიტორიის განთავისუფლება
საკუთარი შთამომავლობისათვის.

როდესაც ერი ჰკარგავს ტერიტორიას, ის ისპობა ეროვნულად.

ამიტომ ის ცდილობს ან დანაკარგის—დაბრუნებას, ან ახალი ტერი-
ტორიის შეძენას.

უძველეს დროს ქართველი ტომები მცირე აზიაში ცხოვრობდენ.
ძლიერ მეტოქესთან—ასურელებთან და სხვებთან—შეჯახებაში მათ
დაჰკარგეს საკუთარი მიწა-წყალი და მოაწვენ უფრო სუსტ მოწინა-
აღმდეგეს, რომელიც მაშინ საქართველოში ბინადრობდა.

ქართველობამ ნელა-ნელა იჩოჩა ჩრდილოეთისაკენ და მიაბჯინა ფე-
ხი კავკასიონის ქედს.

ქართველობას გასაქანი აღარა აქვს: უსიერ უღელტეხილს ვერ გადა-
ვახტებით და კიდევ რომ გადავახტეთ, არაფერი გამოვა, რადგანაც
იქით ჩვენზე ძლიერი ერია და ჩვენ ის არას დაგვითმობს.

ამავე დროს ქართველ ერს ყოველი მხრიდან აწვეებიან ისეთი ერები,
რომლებსაც ტერიტორია არა თუ ესაჭიროებათ, სწყყურიათ...

ამიერ-კავკასია არის ასპარეზი ეროვნული ბრძოლისა...

ეს ბრძოლა აუცილებელი შედეგია ერის არსებობისა და ზრდისა...

ამისათვის აუცილებელია, სხვათა შორის, ერთი სულიერი თვისება—
პატრიოტიზმი, რაც უკანასკნელ დრომდე ჩვენში სამარცხვინოთ იყო
აღიარებული.

რევოლუციამ გამოაშკარავა, რომ ჩვენ ბევრი რამ გვკლებია და გან-
საკუთრებით—პატრიოტიზმი, ეს ერთ-ერთი ძლიერი იარაღი ყოვე-
ლი ერისათვის არსებობისათვის ბრძოლაში.

ისტორიას არ ახსოვს ასეთი კუროზი, რომ ერი მონობის ბორკი-
ლებს ამსხვრევდეს, დამოუკიდებლობას აცხადებდეს და ამავე დროს
ქალაქებს: — იძულებული ვარ დამოუკიდებლობა გამოვაცხადო, ეს
ჩემი გამარჯვება კი არა, დამარცხებააო.

ასეთ საარაკო და ერთად ერთ გმირებად მარტო ჩვენ დავრჩებით
ისტორიაში, — სხვა აქ არავინ შეგვეცილება.

პატრიოტიზმი, სხვათა შორის, აღზრდის საქმეა და ჩვენს ხალხს აღ-
ზრდა ესაჭიროება.

მე მრწამს, რომ ჭეშმარიტ პოეზიას დიდი აღმზრდელითი მნიშვე-
ნილობა აქვს.

ყოველი ერის მიზანი უკვდავებისაკენ გაქანებაა ჩირალდნებით ხელში.
და ამ ჩირალდნებში ყველაზე უფრო სპეტაკი პოეზიას უნდა ეკუთვ-
ნოდეს.

ჯანსაღი ერი არ კვდება, ისე, როგორც ჯანსაღი ადამიანი.

ს.

მთავალაქის დღიური

I.

წარღვნა და კიდობანი.—არიან თუ არა მემკვიდრეები?—აზრი და განცდა.—პირადი განცდა, როგორც ხელოვნების საგანი. აზრი და უაზრობა ხელოვნებაში.—თვისება და რაოდენობა.—შაბლონი და „გაბედული სიტყვა“.—ქებათა ქება და „სხვანაირობა“.—„ბორკილის მსხვრევა“ და „მარადისობასთან საზიარებელი“ გზა.—უსაზღვრო თავისუფლების საზღვარი ხელოვნებაში, სახეები და „ლანდები“.

* *

ხშირათ მომაგონდება ხოლმე ბიბლიური ამბავი წარღვნისა და კიდობნის შესახებ. მუდამ ახალია ეს ძველი ამბავი, და საუკეთესოთ შეეფერება დღევანდელ დღეს. კულტურული წარღვნის დროს კაცობრიობა, ერი თრთოლვა-ცახცახით ეტანება სულიერ კიდობანს, რომელიც მშვიდობიანათ გადაატარებს იმის სასიცოცხლო ძალას საშინელ ტალღებზე და გადაარჩენს წალეკვისაგან.

აქვს თუ არა ჩვენ ერს ასეთი კიდობანი, შეუძლია თუ არა იპოვნოს დასაყრდნობი წერტილი თავის სულიერი ძალებისთვის, კერძოთ, მიმდინარე მხატვრულ მწერლობაში?

კულტურულ წარღვნას განიცდიდა საქართველო მთელი მე-19-ე საუკუნის განმავლობაში. მაგრამ ქართველ ერს მაშინ ქონდა დიდი მხატვრული მწერლობა, რომელმაც შექმნა უკვდავი ღირებულებები, რომელიც „სწავადა აწმყოს“ და „შობდა მომავალს“. საქართველოს ჰყავდა მაშინ ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ა. ყაზბეგი, ვაჟა-ფშაველა, ნინოშვილი. ამათში ისმოდა მაჯის ცემა ჩვენი ერის. აქ ეტყობოდა საქართველოს, რომ ის „არ მომკვდარა, მხოლოდ სძინავს“...

ჰყავს თუ არა მემკვიდრე მე-19-ე საუკუნეს, ჰყავთ თუ არა იმ დიად მწერლებს მემკვიდრეები, შეუძლია თუ არა ვინმეს სთქვას დღეს თავის წინაპრებზე, რაც ჰუშკინმა სთქვა დერჟავინზე:

Старик Державин нас заметил

И в гроб сходя благословил!

სანამ მიუგებდეთ ამ კითხვებზე, გარკვევით უნდა ვიცოდეთ, რას ვეძებთ ჩვენ მხატვრულ მწერლობაში, რას მოვითხოვთ იმისგან?

სერგეი კლდიაშვილი „ბახტრიონის“ მე-12 ნომერში არჩევს სანდრო ცირეკიძის წიგნს და ამბობს: „ლომისეული კრიტიკოსები ვერ დაიწყებენ საზოგადოებრივ საკითხების ანარეკლის ძებნას. მათთვის ცირეკიძე გაუგებარო იქნება, ხოლო პოეტებისთვის ყოველთვის ახალი და ძვირფასიო“...

ამ სტრიქონებში არის ძველი თეორეტიული დავა, რომლის ისტორიაც იწყება საერთოთ მხატვრული მწერლობის ისტორიასთან. სერ. კლდიაშვილი უარპყოფს საზოგადოებრივ აზრს ხელოვნებაში. ის უნდა უარპყოფდეს მაშასადამე მთელი მე-19-ე საუკუნის მწერლობასაც. ერთი წუთითაც არ გადაუხვევიათ საზოგადოებრივი აზრისთვის ჩვენი დიდი წარსულის მწერლებს. და ნუ თუ ამ ჯგუფს, რომელსაც „ბახტრიონის“ თანამშრომელი ეკუთნის, შეუძლია გულწრფელათ გვითხრას, რომ ილია, აკაკი, ვაჟა-ფშაველა, ყაზბეგი, ნინოშვილი არ არის ნამდვილი ხელოვნება?

თავისთავათ საზოგადოებრივი აზრი, რა თქმა უნდა, არ არის საკმაო, რომ შეიქმნას ესა თუ ის მხატვრული ღირებულება. თავი და თავი საქმნა, როგორ არის გატარებული ეს საზოგადოებრივი აზრი. ილია ჭავჭავაძეც ატარებდა საზოგადოებრივ აზრებს თავის პოემებში და ჩვენი სანდრო ეულიც ატარებს. მაგრამ აქ დიდი განსხვავებაა. ილია ჭავჭავაძის „დედა-შვილი“, „აჩრდილი“, „დიმიტრი თავ-დადებული“. არასოდეს არ დაგვაფიწყდება, სულაც რომ არ ვიზიარებდეთ იქ გატარებულ აზრს. სანდრო ეულის „პოემა“, არ დაგვამახსოვრდება, თუმცა იქ გატარებული აზრი ჩვენი აზრიც არის, სხვისი არ ვიცი და მე მაშინვე დამავიწყდა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ილია ჭავჭავაძე საზოგადოებრივი აზრებისგან აშენებს ნამდვილი ხელოვნების სასახლეს, სანდრო ეული კი სახლობიას თამაშობს

ავიღებ მეორე მაგალითს. საზოგადოებრივი აზრები გაჰყავს თავის იუმორისტულ ლექსებში დემიან ბედნის და ასეთივე სარჩული უდევს ჩვენ ს. თორდრიას „იუმორს“. მაგრამ დიდი განსხვავებაა აქაც.

.

ვიმეორებ, მხატვრული ნაწარმოები არ ფასდება საზოგადოებრივი აზრის მიხედვით. საქმე ის კი არ არის, ვინ რას სწერს, საქმე იმაშია ვინ როგორ სწერს. აზრი სხვა და სხვანაირია, და მარტო საზოგადოებრივი აზრით, რასაკვირველია არ განისაზღვრება ხელოვნების შინაარსი. ნ. ბარათაშვილის „მერანი“ არ გავს შინაარსით ილია ქავჭავაძის, ვსთქვათ, „დედა და შვილს“. არც ავაკის „ქართველ დედას“. ნ. ბარათაშვილის ლექსი პირდაპირ უშუალოთ არ ემსახურება საზოგადოებრივ აზრს. იქ თავიდან ბოლომდის პიროვნული განცდაა. განცდა ისეთივე, როგორც მაგალითად ლერმონტოვის ლექსში — „Желание“. ქართველი პოეტი მიეჭანება „უფხო უკვლოთ“ გაფრენილ მერანით, უნდა გადაიაროს უნახავი კლდენი და ღრენი. რუსეთის პოეტს სწყურია, რომ ფიცრის პატარა ნავით შევიდეს ავარდნილ ზღვაში და უანგარიშოთ მიეცეს ზღვის ტალღებს.

უაზროა ეს განცდა ორივე შემთხვევაში თუ განცალკევებულათ ავიღებთ ამ განცდას. მაგრამ ნ. ბარათაშვილის — ლერმონტოვის პიროვნულ მისწრაფებას ფესვები აქვს იმ დროინდელი კაცობრიობის ყრუ მისწრაფებაში. სინამდვილე თავის დადებული საზღვრებით არ აკმაყოფილებდა ადამიანს. სურვილი ამ საზღვრებზე გადაცილების, უფხო-უკვლო, უანგარიშო ძიება შეადგენდა რაღაც შეუფხვებელ, გამოურკვეველ მოთხოვნილებას. ეს გაიხადეს დიდმა პოეტებმა ყველგან — არა მარტო ნ. ბარათაშვილმა და ლერმონტოვმა თავის პირად განცდათ.

უმადლეს საკაცობრიო წერტილზეა ასული ეს განცდა შოთა რუსთაველის შემოქმედებაში. „ვეფხის ტყაოსნის“ დამწერი არ ფიქრობდა საზოგადოებრივი აზრების ჩამოსხმას თავის კალამ ქვეშ. აქ არის ცოცხალ სახეთ გადაქცეული მშვენიერების ძიება, და ეს ძიებაა თავის თავათ იმავე დროს საზოგადოებრივი აზრი საუკუნეებიდან საუკუნეებამდის.

პირადი განცდა — მისწრაფება, ახლოს იქნება თუ შორიდან, უნდა უერთდებოდეს საზოგადოებრივ — საკაცობრიო განცდა-მისწრაფებას, მაშინ შეიძლება გადაიქცეს ის ხელოვნების საგნათ. სხვისი გულის ნადები საყურადღებოა ჩემთვის, თუ ის ჩემ გულსაც ხვდება, თუ ჩემში ის იწვევს გამოძახილს.

ამას ვეძებთ ჩვენ მხატვრულ მწერლობაში, ამას მოვითხოვთ იმისგან.

* *

ჩვენ არ გვწამს ის ხელოვნება, რომელიც აზრს ექვემდებარება, მაგრამ არ გვწამს არც უაზრო ხელოვნება. აზრი ყოველთვის ვერ გადაიქცევა ნამდვილ ხელოვნებათ, ნამდვილი ხელოვნება კი თითონ არის

განხორციელებული აზრი. უაზრო ყველაფერი გაუგებარია, და ვერასოდეს ვერ დავეთანხმებით ხელოვნების იმ თეორეტიკოსებს, ვინც გაუგებარში ეძებენ მშვენიერებას. მხატვარმა, როგორც სერ. კლდია-შვილი ამბობს, უნდა დაგვანახოს „სამყარო ჯერ არავისგან ნახული“. უნდა გვიჩვენოს ცხოვრება, საგნები, ნივთები, დანახული საკუთარი თვალით; „სამყაროში“ შედის, რა თქმა უნდა, საზოგადოებრივი აზრიც, ესეც ცხოვრებაა და ცხოვრების საგანი. არ არსებობს ხელოვნება ყოველივე ამის გარეშე, და თუ ასეა, ნიადაგი ეკარგება იმ დიდი ხნის დავას, რომელზედაც ზემოთ ვლაპარაკობდით.

მხატვარს შეუძლია აირჩიოს თავის შემოქმედების საგანი, სადაც უნდა და როგორც უნდა; შეუძლებელია მხოლოდ უსაგნო შემოქმედება. თუ საგანი არ არის, მაში არც აზრია, არც შინაარსია. მხატვრის თავისუფლება არ ნიშნავს შინაარსისგან განთავისუფლებას. მხატვარი უნდა ხედავდეს ყველაფერს ისე, როგორც ვერავინ სხვა ვერ ხედავს, მაგრამ, როცა ის ვერაფერს ხედავს და საგნის—შინაარსის მაგივრათ გვაწვდის ცარიელი სიტყვების ან ხაზების გროვას, მაშინ ის მხატვარი არ არის.

არ არის ცარიელი სიტყვების გროვა, მაგალითათ, „ბახტრიონში“ მოთავსებული:

— ვინ დაითვალოს იმედები ჩვენ რომ დავკარგეთ;
ბევრი ვარსკვლავი ალბათ დაჰქრა ჩვენ ხეტიალში;
და დატვირთული იძირება გემი ფოლადის.
ყველა ვადები დაილევინან,
ჯვარზე გაკრული, დაობებული
დასცვივა ფერფლათ სხეული მჩატე, დაბერებული.
არ ინახება დაკარგული კუბო თამარის;
და მაჰხოლებით გადასერილ გელათის კედლებს
დარაჯათ უდვას იმერეთი გადაცვეთილი,
გადაკეტილი სურამის ქედით.
ეგებ არა ღირს გაგრძელება ამ მცირე ამბის;
ეგებ ტირილიც გადაგვარდეს, და დარჩენ ობლათ:
ჩვენი ცრემლები, სისხლიანი ჩვენი ძარღვები“...

აქ ჩვენ ვგრძნობთ განცდის თავისებურობას, სილამაზეს. ლამაზია იმავე ავტორის „ოცნება საქართველოზე“:

დავიწყებული ძველი ფონები;
შავი კედლები დიდ ციხეების;
ჩვენი დიდება მოსაგონები;
შედიხარ ჩუმიად, გრილი ტაძარი...

მოთვალისფერო სახე მამების.
 და საცეცხლურში ცოტა ნაცარი:
 და შავი ხატი წმინდა სამების.
 ნიშანი ბედის—კარზე ნალები.
 სახურავები დახავსებული.
 და ღვთის მშობელის მოგრძო თვალები
 უმანკო სევდით ამოვსებული“...

მაგრამ სილამაზის ნიშანწყალსაც ვერ ვგრძნობთ და უშინაარსო-
 უსაგნო სიტყვების გროვით გვეჩვენება:

ცეცხლის გრიგალი აღიმართა ნაშალი თმებით,
 ოდეს დაეცა მუხლებზე აზია ლავად...
 აიქარგება ლეგენდა ახალ რითმებით,
 რათა მიერთვას არმაზის ვაზი ალავად“...

ჩვენ არ ვიცით, რომელ „სამყაროს“ ხედავს აქ ავტორი. თუ ხედავს
 რამეს, ხედავს ისე „სხვანაირათ“, გადმოგვეცემს ისე „თავისებურათ“,
 რომ ჩვენთვის გაუგებარი რჩება ეს „დანახულ-გადმოცემული“.
 მხატვარს თავის განცდით, ფიქრ-გრძნობებით კავშირი აქვს ჩვენ-
 თან. როცა მისი განცდა, მისი ფიქრ-გრძნობა განიავებულია მეტის
 შეტი „სხვანაირობით“ და „თავისებურობით“, მაშინ წყდება კავში-
 რი, მაშინ გამართლება აღარ აქვს მის ნაკალმევს. არ ვიცით მაშინ,
 რატომ იკარგება დრო და ქალაქი ამისთანა ნაკალმევისთვის.

* *

„Числом побольше, ценой подешевле“.— გრიბოედოვის ერთი
 გმირის არ იყოს... აუარებელია დღეს ჩვენი მგოსნები, მაგრამ თვი-
 სება არ შეეფერება რაოდენობას. დ. პისარევი ამტკიცებდა ერთხელ
 რუსულ კრიტიკაში: მგოსნობა ყველას შეუძლია, ვინც კი გულს მიუ-
 დებს და მოინდომებსო. ალბათ ასე ფიქრობენ ის ახალ-ახალი სახე-
 ლები, რომლებსაც ვხვდებით მხატვრული პრესის ფურცლებზე. ძალი-
 ან იშვიათად შეამჩნევთ ამათში „ღვთის თვალს“. როგორც კ. აბა-
 შიძე შენიშნავს, — „მათი სიტყვა გულის სიღრმეს ვერ სწვდება, მათი
 გრძნობა კი აღსავსეა ყალბი პათოსით“. სავსებით ვეთანხმები თი-
 თონ ამ კრიტიკოსს, — „არასოდეს ჩვენი ქვეყანა ისე არ საქირობ-
 და ვაბედულ სიტყვას, ღრმა აზრს და კიდევ უფრო ღრმა განცდებს,
 როგორც დღეს“...

მიმართულება სულ ერთია ამ მხრივ, რომელიც იქნება. მიმართულე-
 ბის სხვადასხვაობა მე მწამს უფრო პოლიტიკაში, ვიდრე მხატვრულ
 მწერლობაში. აქ კარგია ის მიმართულება, რომელიც მოსაწყენი არ
 არის, რომელიც ქაოსიდან იწვევს ცოცხალ, ხორცმცხენმულ და სულ-

ჩადგმულ სახეებს, რომელიც გულს გვეთრთოლებს, გვიტაცებს. გზა ამ მიზნის მისაღწევი მხატვრის პირადი საქმეა. სიმბოლისტი-რეალისტი და სხვა ერთნაირათ მისაღებია თუ ის ამ მიზანს წვდება. არ შემძლია დავეთანხმო კ. აბაშიძეს, როცა ის სხვადასხვანაირ მიმართულებას ხედავს შემდეგში:—თუ პირველნი მთელი თავისი არსებით, მთელი თავის ტემპერამენტით მიიღტვიან უხილავ ქვეყნისაკენ. გაცილებულნი არიან სიცოცხლის უცნაურ მხარეთა საიდუმლოებით და ეძიებენ გზებს მარადისობასთან საზიარებლად, უკანასკნელნი ისევ მიწის ქირ-ვარამს დასტრიალებენ თავს და ათასჯერ ნაცად გზით უნდათ მიზნის მიღწევა“.

თითქო აქ რალაც გარდუვალი უფსკრულია, თითქო „უხილავ ქვეყნისაკენ ლტოლვა“ არ ნიშნავს ხილული ქვეყნის „ქირ-ვარამისაგან“ თავის ხსნას, თითქო „ბორკილების მსხვრევით“ არ იწყება „მარადისობასთან საზიარებელი“ გზის ძიება. არა, პატივცემული კრიტიკოსისთვის ამ შემთხვევაში უღალატნია „ღრმა აზრს“, რომელსაც ჩვენი ქვეყანა არასოდეს არ საჭიროებდა ისე, როგორც დღეს“. ალბათ ეს კრიტიკოსიც გაუტაცნია „სხვანაირობის“ სურვილს, რომ აღარ მიუღის გული „ათასჯერ ნაცად“ გზაზე. „ბორკილების მსხვრევა“ ვეღარ იზიდავს მის გულს, ის უარყოფს ამ „დახვესებულ ტრადიციას“ და ვერც კი ამჩნევს, რომ ეს უარყოფაც იგივე „ბორკილების მსხვრევა“.

უხილავ ქვეყნისკენ სვლას არ აქვს დასასრული და ყოველივე მიღწევა ამ სვლაში დასაწყისი იქნება ახალი ძიების. აქ დამთავრებული სიტყვა იქცევა ბორკილათ და მისი დამსხვრევა აუცილებელია ახალი—გაბედული სიტყვის სათქმელათ. „ბორკილების მსხვრევა“ და „ღეგუნდარული რაშის ქროლვა“ ერთი მეორეზე გადასკვნილი ძაფია მხატვრული შემოქმედების პროცესში.

* * *

რას ნიშნავს ახალი ძიება მხატვრული მწერლობისთვის? მოპასანის მხატვარი ამბობს, ყველაფერი, რასაც მე ვეძებ, უკვე ნახულია, ჩემი შემოქმედებისთვის აღარა არის—რა საძიებელიო.*) ეს არის დაწლუნგებული, ძალა-დაკარგული მხატვრის ამონაკენესი. სიცოცხლით, ძალებით სავსე მხატვარს კი არასოდეს არ ამოეწურება შემოქმედების წყარო. მხატვარს შეუძლია „ხუთი პურით ხუთი ათასი კაცი“ დააკმაყოფილოს... ათასჯერ ნახული საგანიც შეუძლია ახალ სანა-

*) „Сильна как смерть“.

ხაობათ გავვიხადოს. ზემოთაც ვსთქვი, საქმე ის არ არის რა საგანს ეხება მხატვარი, საქმე ის არის, როგორ ეხება. თითოეული თავისებურათ აშუქებს და ქმნის, სამყაროს. ხელოვნებაში ერთი და იგივე საგანი იქმნება სხვა და სხვა საგნათ. ერთი და იგივეა სამყარო პუშკინის, ბაირონის, გიოტესი, შოთა რუსთაველის, მაგრამ თავის თავის სახე აქვს ამ სამყაროს თითოეული მხატვრის შემოქმედებაში. აქ უსაზღვროა შემოქმედების თავისუფლება.

ერთი საზღვარი აქვს მარტო ამ თავისუფლებას. მხატვარი ვერაფერს ვერ შექმნის სამყაროს სინამდვილის გარეშე. ხელოვნება არ არსებობს დროსა და სივრცის იქითა ნაპირზე. სახეების თუ პირადი განცდის საშუალებით მხატვარი უნა გვახედებდეს სინამდვილეში. ხშირათ სინამდვილე ისე გულ-დახურულია, რომ მხატვრული თვალის ვერ სწვდება იმის სიღრმემდის. მაშინ სახეების მაგივრათ ის ხედავს „ლანდებს“ და ვერაფერს „ლანდების“ მეტს. მაგრამ „სისხლით თვალ დაბინდული ლანდებითაც“, „უბედურ ლანდთან“ საუბარითაც მხატვარს შეუძლია მოგვცეს გაუგებარი, ღამის წყვილით მოცული სინამდვილის სურათი. გამოურკვეველია განცდა „ლანდებთან მოსაუბრე“ მგოსნების, ისე, როგორც თითონ სინამდვილე ხარიტონ ვარდოშვილის, ობოლი მუშის განცდას-გრძნობას უკანასკნელ ლექსებში არ აქვს ისეთი გამჭვირვალობა, როგორიც სჩანს. მაგალითად რუსი პოეტის ალ. ბლოკის შემდეგ სტრიქონებში:

Поэт в изгнании и в сомнении
На перепутьи двух дорог,
Ночные гаснут впечатления,
Восход и бледен и далек.
Все нет в прошедшем указанія,
Чего желать, куда идти!
И он в сомнѣнии и в изгнании
Остановился на пути.
Но уж в очах горят надежды
Едва доступные уму,
Что день проснется, вскроет восток
И даль привиднется ему“...

ეს ჩვენი მგოსნები, რომლებიც სხვათაშორის მე მიმაჩნია წარსულის და მომავლის შემაერთებელ ხიდათ, ვერ გრძნობენ იმედს, გონებისათვის მიუწვდომელს, და ვერ ხედავენბილიკებს სიშორისკენ. თითქო

ელიან გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავს. იმის მაგივრად, რომ თითონ იყონ ეს ვარსკვლავი. მაგრამ ამით, რაც უნდა იყოს, კავშირი აქვთ ორი გზის ჯვარედინზე შემდგარ საქართველოს სინამდვილესთან. უსაგნობას, უშინაარსობას ვერ შევწამებთ ამით. მართალია, ზოგიერთ ამათგანსაც შორს იტაცებს ხანდახან ახალი ფორმის ძიება, მაგრამ ესენი მაინც არ გვანან იმ მძიებლებს, რომლებიც ფორმას ხედავენ მარტო სიტყვაში, რომლებიც სიტყვებს აქცევენ სულსა და გულთან მიუკარებელ კენჭებათ და სადღაც, „სამყარო“-სინამდვილის გარეშე აჩხრიალებენ ამ კენჭებს.

ოპოლი მუზა

ქოლა ლომთათიძე

... ..ეს სტრიქონები დასწერა კაცმა, რომელმაც ველური ლამე გაატარა. გათენებამდე იმას არ დაუხუჭავს თვალი, ფანჯარს კი სცემდა და ეხეთქებოდა ავსულებით აღსავსე შემოდგომის ლამე, ქარი კვენსოდა და ქვითინით დაძრწოდა, წვიმა ბოროტი სისინით სცემდა; ამათრახებდა ვილაკას, ხოლო ბებერი უკბილო კუდიანი ჩამომჯდარიყო ტელეგრაფის ბოძებზე და თავისი ძვალ-ტყავა თითებით ამლერებდა ტელეგრაფის მავთულებს რალაც საშინელ სიმღერას. და მთელი ლამის განმავლობაში ესმოდა ეს სიმღერა იმ კაცს, რომელმაც დასწერა ეს სტრიქონები. ის ციხის ოთხ კედელში იყო გამომწყვდეული და საშინელ სევდას გრძნობდა, საშინელ წუთებს განიცდიდა...

3. ლომთათიძე.

ეს სტრიქონები დასწერა კაცმა, რომელიც იყო ჭეშმარიტი პოეტი და ჩვენი ერის უბედო ბედმა ის მოაქცია პოლიტიკურ მოღვაწეთა წრეში, სადაც უმთავრესად იზრიტებოდა მისი ენერგია და გმირული ბრძოლის ცეცხლით ანთებული სულის გაქანება.

ქოლა ლომთათიძეს უფრო იცნობენ ჩვენში, როგორც პარტიულ პროპაგანდისტს და სახელმწიფო სათათბიროს კატორღა-მისჯილ სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის წევრს, ვიდრე სრულიად თავისებურ ბელეტრისტს და პოეტს. და ეს იმიტომ, რომ მისი ნაწერები იბეჭდებოდა სრულიად შემთხვევით, ნაგლეჯ-ნაგლეჯათ და მკითხველთა უმრავლესობას არ ჰქონდა საშუალება სავსებით გაცნობოდა მის შემოქმედებას. ხოლო ქოლას ნაწერების კრებული, ჩვენდა სამარცხვინოდ, ჯერაც არ არის გამოცემული.

თუ ეგნატე ნინოშვილმა გახსნა საქართველოში მესამე დასის მოღვაწეობა, ქოლა ლომთათიძე არის პირველი რევოლიუციის უბადლო მომღერალი და რომანტიკოსი.

არავის ისე არ განუცდია ჩვენში რევოლიუციის ქარიშხლიანი დღე-

ბი და არ ამღერებულა ისეთის ტემპერამენტით, როგორც ჭოლა ლომთათიძე.

და ისე სწრაფათ გაზეფებულ რეაქციის ხანაში არავინ ისე არ დამწვარა უმძიმეს სევდის ცეცხლით, როგორც ჭოლა ლომთათიძე.

ჭოლას პოეტური შემოქმედება უმთავრესად იწყება საკატორლო ციხეებში და იქვე სწვავს ის თავის ხანმოკლე სიცოცხლის წამებით აღსავსე დღეებს.

მე ვფიქრობ, იშვიათად მოიპოვება მწერალი, რომელსაც ისე განეცადოს საპატიმროთა საშინელებანი და ეს განცდა ისე გადმოეცეს თავის ნაწარმოებში, როგორც ეს ჭოლას უნახეს ლირიზმით ამღერებულ მოთხრობებშია.

როდესაც ჭოლას ნაწერებს ჰკითხულობ, თვალ-წინ გიდგას ადამიანი, რომელიც მთელ ქვეყანას გადმოჰყურებს საპატიმროს რკინით დახლართულ თანჯრიდან და, როგორც შეყვარებული, გაცეცხული შესცქერის მზის სხივებს, ქალაქის მოძრაობას და შორეულ მინდვრებსა და მთებს...

და უკვირს მას: როგორ შეიძლება, რომ ადამიანი ასე ეწამოს, უყვარდეს სიცოცხლე, უყვარდეს ბუნება, უყვარდეს ადამიანები და მას კი ვასაქანს არ აძლევდეს მძიმე ბორკილები...

და ის შეიყვარებს თავის წამებას...

მელანქოლიური თრთოლვით გაეხვევა პოეზიის იდუმალ ბურსში და, მოწყვეტილი მთელ ქვეყანას, მოშორებული მეგობრებს, აკენესებულ სულის ძლიერი გაქანებით სწერს თავის მოთხრობებს...

პოეზიის შხამიანი ყვავილები იფურჩქნება მის სულში და, როგორც ეს ხშირად ხდება, დაუნდობელი ქლექის ბაცილები იპყრობს მის სხეულს.

და აჰა მზათ არის გოლგოთა და წამების ჯვარი: საპატიმროს ველური ცხოვრების პირობები და ქლექი!

და ჭოლაც რწმუნდება, რომ ის ციხიდან ცოცხალი ვერ გამოვა...

და სწერს თავის ჯერ გამოუქვეყნებელ დღიურში:

„ორი დღე კიდევ და გათენდება შობა! ეჰ, რა მხიარულათ გავატარე შარშან შობა-ახალი წელი! ალბათ გამოსათხოვარი იყო. ყველაფერი გათავდა... წერაც კი არ შემიძლია ისე მტკივა გვერდები, მწვავს რალაც... სიკვდილი, სიკვდილი! ამასაც მალე ვნახავ!..“

მავრამ ჭოლა მარტო ეხლა არ დარწმუნებულა, რომ ის წამებში და-

ლევდა სულს. ამას ის წინეთაც გრძნობდა, როგორც გულთმისანა და იმავე დღიურში აი, რას სწერს:

„დღეს არ ვიცი რათ, უცებ თავში შემიძვრა ფიქრი, უცებ დაგრწმუნდი, რომ მე სახრჩობელაზე გავათავებ სი-
ცოცხლეს. არაოდეს არაფერში არ ვყოფილვარ ასე დარ-
წმუნებული, როგორც ამ აზრში. ეს მეორეჯერ შემარ-
თება. პირველად ასეთი ფიქრი მომივიდა 1905 წ. ოქტომ-
ბრის წინეთ... აშკარათ, ნათლად ვხედავდი ჩემს წინ სახ-
რჩობელას, ჯალათს, პროკურორს და ჭოლას, უკან ხელებ-
შეკრულს, რომელიც თავს უყრიდა ბაწარში... განზე გა-
ვიხედე, იქაც იგივე სურათი დამიდგა თვალწინ. მივადგი
სკამი ფანჯარასთან, შეგდექი ზედ და გადვიხედე ქვევით,
სადაც სასეირნოთ გასული ამხანაგები ჰყიროდენ და თა-
მაშობდენ და იქაც ელექტრონის ბოძი სახრჩობელად მო-
მეჩვენა!“..

ჭოლამ იგრძნო, რომ თანამედროვე ცხოვრება დაახრჩობდა მას, რომ
ის გერი იყო არსებული სინამდვილის, მაგრამ მას ჰქონდა რწმენა
და სიყვარული შორეულის, და ეს რწმენა ათრობდა მას ბრძოლის
ხალისით. ამიტომ იყო ის ისეთი გატაცებული, ისეთი დაუდევარი.
წმინდა წყლის პოლიტიკური მოღვაწენი მას ხშირად უწოდებდენ
წოლმე ანარქისტს, ვინაიდან ჭოლა ხშირად ვერ თავსდებოდა ყო-
ველდღიურ საქმიანობის ვიწრო ფარგლებში. ამაში გვარწმუნებს ჩვენ
იგივე გამოუქვეყნებელი ჭოლას დღიური.

მან პოეტის თვალთ გადახედა ქვეყანას და საგნებმაც სულ სხვა სა-
ხე მიიღო. და მათთვის, ვინც დღიურობის რკალის გარეშე ვერ იხე-
დება, ეს გაუგებარი დარჩა...

მას იპყრობს შორეულის მოალერსე თვალეები, ახალი ქვეყნის მზიანი
ნაპირები, მაგრამ ის იღუმლად გრძნობდა, რომ საჭირო იყო ამ
იდეალისათვის გოლგოთაზე წამების ჯვართი ასვლა...

და აი ეს არის ის სახრჩობელა, რომელიც მას იმთავითვე ელანდებ-
ოდა...

მუდამ უამს მიუღებელი სინამდვილე და შორეულის მოალერსე თვა-
ლები; გაუთავებელი წამება დღიურობაში და უხილავ მომავლის რწმე-
ნა და სიყვარული, — აი ის შუქი, რომელსაც გვეფენს ჩვენ ჭოლას შე-
მოქმედება და ცხოვრება.

„ყველა სინათლეს დავაქრობ ჩემს უკან და მხოლოდ
წინ, მხოლოდ მომავლისკენ დავიწყებ ცქერას.
მხოლოდ წინ! მხოლოდ წინ!“..

ქოლას სულში ელავს ცეცხლი ღვთიური, რომელიც არის ანარეკლი შორეულ, უხილავ ქვეყნის ცის გუმბათზე ანთებულ მზის სხივთა ციალისა... ის მთვარეულივით დასტოვებს ხოლმე საპატიმროს საშინელებით აღსავსე საკანს და სულის უნაზეს თრთოლოვით გადაფრინდება შორს, მოალერსე ბინდებით მოსილ მწვერვალებზე და ელის სასწაულს, რომელმაც ქვეყნად უნდა მოიტანოს უდიდესი ბედნიერება და უკვდაობა...

მაგრამ დაუნდობელი და სასტიკია სინამდვილე... და ხშირად, ძლიერ ხშირად გამოაფხიზლებს მას საპატიმროს საკანში მომწყვდეული ზმანებანი საშინელებისა და, როგორც „ბებერი, უკბილო კუდიანი“ დასცინის მის ოცნებას, მის აღმაფრენას.

და აკვნესდება ის. აუტანელ ტანჯვის მწუხრით დაითალხება ფიქრები მისი. ამ დროს გაეხვევა ის პოეზიის მხამიან ბურუსში და ტკბილის წამებით სწერს თავის სულის მისტერიებს... მოდიან ბრძოლაში დაღუპულ მებრძოლთა აჩრდილები და ამ აჩრდილებთან საუბრობს ის. საუბრობს. თუ როგორ აღმართეს დროშა ძვირფასი როგორის გატაცებით ვადავარდენ ბრძოლის აღში და მიდიოდენ წინ, სულ წინ!.. და იყო შეწირვა მსხვერპლის, წმინდა მსხვერპლის... და არ კვდებოდა იმედი, ისევ ფრთებს შლიდა ოცნება ლალი... და ეხლა რას დასცინის მას ეს „ბებერი, უკბილო კუდიანი“? ნუ თუ ჰგონია, რომ ყველაფერი გათავდა! არა, სული ისევ სავსეა შორეულის სხივთა ციმციმით და ტკბილია ეს ტანჯვა, ტკბილია წამება... და ისევ ელის ქოლა სასწაულს... ის დამთვრალია სიყვარულით და თავის მოთხრობებში აქანდაკებს უცხო ასულის მზიურ სახეს, რომელიც მას ისე უყვარს და ისე მოუთმენლად მოელის... მან იცის, რომ ის არასოდეს არ მოვა, მაგრამ მაინც მოელის, მას არ შეუძლია არ ელოდეს მისი გატაცებული ოცნებით ქაოსიდან გამოწვეულ უცხო ასულის მზიურ სახეს.

და სწერს ის:

„გელოდები შენ!

მოდი, მოდი, ჩემო მეგობარო, მოდი, მნახე!

გელოდები—მოდი!

და ვიცი კი, რომ არაოდეს, არაოდეს ეს არ შეიძლება მოხდეს.

და მაინც გელოდები.

როგორც სატუსალოში, ჩემო მეგობარო!

და ამიტომ მიჰქირს და ესწუხვარ მე, როგორც სატუსალოში, როგორც ცხრაკლიტულში...

და ვიცი კი, რომ შენ ვერ მოხვალ ჩემთან.

ვიცი და მაინც გელოდები!“...

უცნაურია ქოლას მოლოდინი. მაგრამ პოეტია ის და არ შეუძლია არ ელოდეს.

მან, როგორც დანტეს ჯოჯოხეთის საფეხურები, მოიარა რუსეთის და საქართველოს ყველა საპატიმროები და, უღიდეს ტანჯვა-წამებით განწმენდილმა, უფრო მეტის აღზნებით იხილა შორეულის მოალერსე თვალები, დათვრა მისი წმინდა სიყვარულით და ქაოსიდან გა-
მოწვეულ უცხო ასულის სახეს უგალობა ქებათა-ქება.

კაეშნიან სტრიქონებში ამღერდა მისი სული და ლამაზი ოცნებით დაიტვირთა მისი პოეზია...

და კიდევ ერთი შესანიშნავი ხაზი.

ის საოცრად გრძნობს და განიცდის მშობელი ერის მუდამ უკვდავე-
ბისათვის მებრძოლ სულს. ის ხედავს ერთ „ვილაცას“, რომელსაც ძა-
ლა და უფლება აქვს ჩვენება ჩამოართვას ყველა სულდგმულს...

... „და აი მის წინაშე წარსდგენ სხვა და სხვა ერები და ქართველიც წარსდგა მის წინაშე.

— შენი სახელი? გაისმა მისი კითხვა ქართველისადმი.

— ქართველი. იყო პასუხი.

— წლოვანობა?

— ორი ათასზე მეტი წლისა ვარ.

— რას აკეთებდი ამდენ ხანს ქვეყნად?

— თავს ვიცავდი.

— სულ მუდამ?

— დიახ, სულ მუდამ. ქრისტეს დაბადებამდე და ქრისტეს დაბადების შემდეგაც თავს ვიცავდი მე. თავს ვიცავდი მაკედონელის ლაშქრისაგან, ვებრძოდი მურვან ყრუს, ვებრძოდი ოსმალოს, სპარსეთს, ვებრძოდი ლეკებსა და კიდევ სხვებს— ურიცხვია სახელი ჩემი მტრების. ჩინგის ხანს ვებრძოდი, ალა მაჰმად ხანს, შაჰაბაზს და ლანგ თეგზურს ვებრძოდი, რომ თავი დამეცო...

— ეხლა რაღას შობი შენ?

— მე ეხლაც თავს ვიცავ. მტერი ეხლაც ბევრი მახვევია გარს, მოდიან ჩემზე ხმლითაც და მოჭარგული ენითაც... და მე ვებრძვი მათ, თავს ვიცავ.

— დაილაღე?

— დალაღვა ჩემი სიკვდილს ნიშნავს ჩემსას. არა, არ დავღლილვარ, სიცოცხლე მწყურია მე...

— არც გაბოროტდი ამდენი ბრძოლით, გრძნობები არ დაგიჩლუნგდა, სისხლი არ გიყვარს?

— არა, არ ვავბოროტებულვარ, ვინც თავს იცავს და იმისთვის იბრძვის—შენ იცი თვითონ—ის არ გაბოროტდება...

— ვძულს შენი მტერი?

— მე თავისთავი მიყვარს და ვიცოცხლო მსურს მე... მე თავს ვიცავ, იმიტომ რომ თავი მიყვარს, რა ვიცი მძულს თუ არა ჩემი მტერი!

— და ელი გამარჯვებას?

— რათ უნდა დავმარცხდე, მე თავს ვიცავ...

და წამოდგა ფეხზე ის, ვინც იჯდა, გაშალა მკლავი და გადაეხვია ქართველს და გადააკონა ის... და მისცა მას ხმალი ხელში და უთხრა:

— წადი, განაგრძე და კურთხეულ იყოს გზა შენი ფრიად მძიმე და ფრიად სახარბიელო! წადი განაგრძე!..“

ასე განიცდის ჭოლა საქართველოს უკვდავ სულს, რომელიც მუდამ თავს იცავს და აუარებელ მტრებს გმირულის ბრძოლით იგერიებს... მას ვერ გაიტაცებს ახალი ქვეყნის შორეული ნაპირები ისე, თუ იქ მშობლიური დროშაც არ ეგულება.

და ის უტყობ ასული, რომელიც მისმა ტანჯვა-წამებაში სფეთქებულმა ოცნებამ მზიური ფერებით დახატა, სხვა რა არის, თუ არა მშობელი ერის უკვდავ სულით შარავანდედ-მოსული ლამაზი ზმანება...

რუსეთის საკატორღო საპატიმროები.

ციმბირის სუსხიანი ველები.

მეტეხის ციხე.

აი, სად იფერფლებოდნენ აუტანელ წამებაში ქართველი ერის საუკეთესო მებრძოლი შვილები. ლამაზი იყო მათი ბრძოლის ალში გადავარდნა და კიდევ უფრო ლამაზი—მათი ამაყი სიმტკიცე და მძიმე ბორკილების უსინანულოთ ტარება...

და ჭოლა ლომთათიძე, რომელმაც ისეთი ქრისტესებური წამებით გამოიარა ყველა ეს გზები, თავის პოეზიით მუდამ დარჩება მათი ლამაზი ცხოვრების და ბრძოლის უმაღლეს ძეგლად.

და ამ ძეგლს კიდევ უფრო შეიყვარებს ქართველი ერი, როცა ის უფრო ახლო გაიცნობს ჭოლას ღვთიურის ცეცხლით ანთებულ შემოქმედებას...

პ ი ბ ლ ი მ ბ რ ა უ შ ი ა

იასამანი. წიგნი ლექსების. ტომი I. გამოცემა „სთმალდის“ № 1, 1922 წ. ცეცილისა.

იასამანი საკმაოდ გამორკვეული და საკუთარი გზის პოეტია. ასეთი სახით მოდის იგი თავიდანვე და როგორც რევოლიუციის პოეტი არ სწერს ისე, როგორც ზოგიერთი მისი თანა-მოკალმე ევლო-შვილის შემდეგ.

რევოლიუციონურ მოტივებით ხასიათდება უმთავრესად მისი პოეზია. ხსენებულ წიგნში მოთავსებულ ლექსების უმრავლესობა ამღერებულია სწორედ ამ ჰანგებით, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ თანდათან განვითარების საფეხურებს იასამანის პოეზიისას—გვრძობთ, რომ პოეტის უკანასკნელი ლექსები უხვევენ ამ გზას და გადადიან ახალი ძიების რკალში.

ამ ლექსებს ატყვია მეტი სიმდიდრე ფანტაზიის. ბევრი მათგანი დაბურულია ლურჯი მელანქოლიის ნისლებით. პოეტური ინტუიციის სიმძაფრეც უფრო საგრძობი ხდება. არის სტრიქონები ლამაზი და ქეშმარიტი. შემჩნეული მჩატე ტრაფარეტი იმალება განცდილ სახეებით

„დაჰკრას საათმა, ამოტივტივდეს
დილის მედროშე პირ სხივოსანი“.

იკვლება:

„მე ტანჯვა მრჩება აქ საუკუნო
აქ საფლავისთვის კლდეა საბარი“.— თ.

პოეტმა განვლო გრძელი მანძილი და შინაგანი შთაგონებით შედგა ახალ გზაზე. ამის საწინდარია ის ბუნებრივი მსვლელობა, რაიც იხატება იასამანის წიგნით. ეს ახალი გზა თანამედროვე პოეზიის შვილია, იგი აერთებს პოეზიის ცეცხლით აღგზნებულ ყველა რაინდს და ითხოვს დიდ მსხვერპლს. მის სიახლოვეს მისვლაც კი არ შეუძლია: „ენა ბრგვილსა და უსუსურს“. აქ რჩეულთა ხმა ისმის მხოლოდ. იასამანი შესდგა ამ გზაზე და მიიტანა ქეშმარიტი პოეტური სული ღარიბ მორთულობით, მის სამკაულში მხოლოდ თითზე

ჩამოსათვლელი მარგალიტები გამოიყურებიან. აქ იგი სდგას და ელის ახალ ზიარებას, ელის და ამბობს:

„ერთხელაც არის გიპოვის თვალი
მარად დალილი შენის ხსენებით“.

ეს მიღწევა იქნება მისი ახალი შობა. განათება ძვირფას ნათელით. უნდა იშვას იგი, იასამანი როგორც ფორმათა სისუსტე, როგორც დაუძლეველი პრიმიტივი უნდა გადავიდეს სიახლეში. ასეთი სვლა ემჩნევა მას უკანასკნელ ლექსებამდე.

და როდესაც მისი მდიდარი პოეტური ინტუიცია იპოვის შესაფერ ფორმებს მისი ლექსებიც მიიღებენ მეტ სიმდიდრეს და ეს აუცილებელია მისთვის.

„კრებული“ ნ. ლორთქიფანიძის რედაქციით გამოცემის სელთაქმის პუბლიკა კავშირის გამტყუპა. 1921 წ.

უთუოდ მადლობის ღირსია ბ-ნი ნ. ლორთქიფანიძე, რომელმაც დღევანდელს პირობებში მოახერხა 340 გვერდიანი კრებულის გამოცემა ქუთაისში. ქართული წიგნით დამშეული საზოგადოებისათვის ეს კრებული მოულოდნელი საჩუქარია. წიგნში მოთავსებულია მხოლოდ ბელეტრისტული ნაწარმოებები და წერილები. მშვენიერია ნ. ლორთქიფანიძის „სოფლის აშვიკი“ თავისი საოცარი სიფაქიზით და ძალდაუტანებელი სისადავით. ჰკითხულობ და შენს წინ იშლება ქართული სოფლის ცოცხალი სურათები სინამდვილის რეალობით ახაზული და ამავე დროს უზენაეს ხელოვნებაში გადასული. უბრალო სადა სიტყვით, ორიოდ მარტივი ხაზის მოსმით ავტორი აღწევს განსაკვირვებელ სისრულეს სურათისას და რამდენიმე ფერადით იძლევა სრულს განათებას. ეს შესახარბი თვისება ნ. ლორთქიფანიძის შემოქმედებისა ანიჭებს ყოველს მისს ნაწარმოებს განსაკუთრებულს გულწრფელობას, რომელიც ინტიმიური გრძნობით ათბობს მკითხველის გულს.

სიყვარულის ძველი და ყოველთვის ახალი თილისმით არის დატვირთული დია ჩიანელის „ფერმკრთალი ზღაპარი“. ძლიერია და შეუდარებელი ადამიანი მხოლოდ სიყვარულის რკალში, მაგრამ ხშირად ისე წარმტაცია ღვთიური გრძნობის ელვარება, რომ ადამიანი ბრმაედება და ვერ ითვისებს ციდან დაშვებულ შუქის სიფაქიზეს. საჭიროა ანგელოზს შეეხარბოს ადამიანის გულში გაშლილი ყვავილის სილამაზე, რომ იგრძნო სიყვარულის ღვთაებრივობა.

კარგათ იწყება ილია ჭყონიას „არკაცი“ მაგრამ მოთხრობა არ

არის დამთავრებული. კრებულში გაწყვეტილი მოთხრობის მოთავსება უხერხულად უნდა ჩაეთვალოს რედაქციას. ეს ხომ პერიოდული გამოცემა არ იყო, რომ მოთხრობის მეორე ნახევარი შემდეგ წიგნში დაბეჭდილიყო. ზაგარძელებას რამდენ წელს უნდა ელოდოს მკითხველი, ან სად მოიკითხოს?

აქვე მოთავსებულია: ჯ. ჯორჯიკის „შინიდან გაპარული ზღაპრები“ (მეტად უცნაური სათაურია) — ზღაპრები ისე მოკლეა, რომ საშიშოა — წიგნიდანაც არ გაიპარონ, და თეოფილე ხუსკივაძის ორი პატარა ესკიზი.

კრებულის კრიტიკულ ნაწილში აღსანიშნავია მ. კელენჯერიძის ვრცელი ნაშრომი „ვეფხისტყაოსანის ტიპები“, სადაც იშვიათის გულმოდგინებით და შრომის მოყვარეობით არიან განხილულნი და შესწავლილნი შოთას პოემის გმირები. არის საინტერესო პარალელები „ვეფხისტყაოსნის“ გმირებსა და ჰომეროსის პოემებში მომქმედ პირთა შორის, საინტერესოა აგრეთვე ცდა ფატმანის პიროვნების რეაბილიტაციისა. (უნდა ითქვას, რომ პირველად ფატმანის გამართლება თავს იღო პოეტმა ტიციან ტაბიძემ ერთ თავის ლექსში). ტიპების დახასიათება მეტად დეტალურია და ძალზე გაჭიანურებული, რაც აქარწყლებს შთაბეჭდილებას. თვით პოემის ტექსტის განმარტება ხშირად კომიკურ ხასიათს იღებს ისეთი სასაცილო ენით არის გადმოცემული სრულიად ზედმეტი კომენტარიები. ამოვწერ რამდენიმე ნიმუშს:

მისსა ხმასა თანა ხმაცა ბულბულისა ჰგვანდინს ბუსა...
 ამ სტრიქონს ამგვარ განმარტებას უკეთებს ავტორი: „ავთანდილი იშვიათი მომღერალია, იშვიათი ხმის პატრონია... მღერასთან ავთანდილმა საკრავზე დაკვრაც საუცხოვო იცის, ის მუზიკანტია, მეჩანგე, მუტრიბია, მებარბითე და მენასე“:

მეორე ადგილზე იმავე ავთანდილზე:
 „ავთანდილი დიდი დიპლომატია! ავთანდილი თვით სიბრძნეა! ავთანდილი ენის თაიგულია! ავთანდილი გულის თილისშაა; ავთანდილი ჭკუის კოლოფია! მაგრამ არა მარტო ჭკუისა, იგი გრძნობის კოლოფიცაა!!“

როცა ავთანდილმა ასმათთან ძალით ვერა გააწყო რა და ქალს საიდუმლო ვერ ათმქვეინა, სხვა ხერხს მიმართა: დაჯდა და ტირილი დაიწყო. ამ დროს ბ-ნი კელენჯერიძის აზოიით ასმათი უთუოდ ასე ბჰობდა გუნებაში:

„ვინ ოხერია! საიდან მოთარეულა? რა უნდა ჩემგან? ერთი ტირია მიჭირვებდა საქმეს და ახლა მეორეც ამიტირდა! რა ვუყო ამ ტირიას?“

ხეტავო, რა ატირებს ამას მაინცა? საბრალო კია, ვილაცაა, მაგრამ, რომ არ ვიცი, ვინაა, ან რა უჭირს?*

როცა ავთანდილმა ბოდიში მოიხადა და გააგებინა ასმათს, რომ იგიც მიჯნური იყო, ასმათს გაუფიქრია:

„ესეც მეორე მიჯნური! ეს მაკლდა კიდევ! ერთიც გულს მიწყალეზბდა და ახლა ზედ მეორეც დაერთო! ვააჭირა საქმე ამდენმა მიჯნურმა! რა უნდათ ჩემგან? რით ვაეაჩუმო ამდენი ტირია ხალხი?..“

„ნესტანის სულში ტრაგედიაა, ჯოჯოხეთია, მაგრამ მაინც მას არ წაუგდია ენა და არ ელაპარაკება ყველას, თუ რაშია საქმე!..“

„ნესტანი უბრძანებს ტარიელს სასიძოს მოკვლას... და ურჩევს—რაც შეეძლოს ჩემს მოხუცებულ მამას მაგრად წაუჭირე ხელი ყრონჭშიო“.

მართ გარდაწყვეტით იცოდი, გეტყვი მართალსა პირასა...
სიკვდილი მახლავს, დამეხსენ, ხანსა-ლა დავეყო მცირასა;
რომ ცოცხალ ვიყო რას მაქნევ, რა დავრჩე, ხელსა მხდი რასა!
დამშლიან ჩემნი კავშირნი, შერთვიან სულთა სირასა.

ამ ტაგვს ასეთი განმარტება მოსდევს:

„მე თავი არ ვიცოცხლო; შენ რა გინდაო?—ეუბნება ტარიელი ავთანდილს.—რა ვირი დაგკარგვია, რომ ჩამცივებხარო! სულ გიყი ხომ არ გგონივარ, ცოცხლად რომ დავრჩეო? ჩემი აზრი და ჭკუა სიკვდილშია და არა სიცოცხლეშიო! ამავე დროს ტარიელი პანტეისტია, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. მე რომ მოვკვდები, მსოფლიოში ვპოვებ „საუკუნო განსასვენსა ალაგსა“—ო, „დამშლიან ჩემნი კავშირნი“ და შერთვიან სულთა სირასა“—ო. ე. ი. ჩემი მძორი გაიხრწნება ნივთიერ ელემენტებად, მერე, ჩემო, მოხდება საკვირველი მეტამორფოზა, შევეურთდები „სულთა სირასა“, ჩიტების სულს შევერვევი, ჩიტად ვიქცევი, სამოთხის ჩიტად, და მეტი რალა მინდა?—ნესტანთან მივფრინდები და უბეში, სულში ჩაუძვრებო!“

წერილი ბევრს მოიგებდა, რომ ასეთი ბალასტით არ იყოს დატვირთული. დიდის სიყვარულით და დაკვირვებით არის დაწერილი ილ. ფერაძის წერილები: „ეგნატე ნინოშვილის მოწაფეობის გარშემო“ და „ქართველი გლეხი“ და დ. ჭონჭაძის „სურამის ციხე“. ყურადღებას იპყრობს ი. ფანცხავას მონოგრაფია: „ნიკოლოზ მელიტონის ძე ბარათაშვილი“.

საინტერესოა თემა კაპანელის წერილის: „ქალი და სიყვარული ქართულ ლიტერატურაში“.

ვ. გორგაძე თავის „ფოლადის მესია“—ში არკვევს რევოლიუციის პოეზიის გენეზისს. ავტორი ამტკიცებს, რომ სოციალურ რევოლიუციას

აქვს არა მარტო კლასობრივი, არამედ ზოგადი უნივერსალური ხასიათი. „მასების სტიქიური ამოძრავება და ცეცხლის ზეგავრცელება გორც მოვარდნილი გრიგალი, აპოკალიპსის ჩვენებით ანთებული, არის აზროვნების ძირეული ტეხა“. რევოლიუცია არის როგორც ინდივიდის, აგრედვე მთელი ქვეყნის კოსმიურ სულთან დაკავშირება. ასეთი „აზროვნების ძირეული ტეხა“ უსათუოდ გამოიწვევს პოეტურ შემოქმედებაში შესაფერ გამოძახილს. ეს ასეც ხდებოდა მუდამ. „დღემდის ასეიყო, —ამბობს ავტორი, —ისტორიაში არ მომხდარა არც ერთი პოლიტიკური რევოლიუცია, რომლის პრელიუდიაც არ გახმაურებულყო პირველად პოეზიაში... თავისი მხრით რევოლიუციასაც ჰქონდა გავლენა პოეზიაზე“. მასასადამე, ავტორის აზრით, ყოველი დიდი რევოლიუცია იწვევს „აზროვნების ძირეულ ტეხა“-ს და შესაფერ გამოხმაურებას პოულობს პოეზიაში. ეს ერთი დებულება. მეორე მხრით რუსეთში მოხდა დიდი სოციალური რევოლიუცია. „პოლიტიკაში ახალი მსოფლიოს იდეოლოგიად გამოდის საბჭოთა რუსეთი კომუნისტური რევოლიუციით. რუსეთი, რომლის თოვლიანი ველებიც უხვად შეილება პროლეტარიატის სისხლით, დღემდის რჩება რევოლიუციის დროშად მსოფლიოში“. ამ ორ დებულებიდან მხოლოდ ერთი დასკვნის გამოტანა შეიძლება: რუსეთში რევოლიუციის წინა დღით და შემდეგ თვით რევოლიუციის პროცესში უნდა ახმაურებულყო მსოფლიო მასშტაბით აგრუხუნებული გადატეხის პოეზია, დიდი რევოლიუციის პოეზია. მაგრამ ავტორი სულ სხვა შედეგს წააწყდა. „აქვს თუ არა საბჭოთა რუსეთს, —ჰკითხულობს იგი, —პროლეტარული პოეზია, რომელიც ახალ მნატურულ ფორმაში ნივთების და მოვლენების ახალი ათვისებით ასახავს პროლეტარიატის ინტიმურ განცდას, და მისთან ისეთი, რომელიც თავის არსში იტევს თესლს ახალი ხელოვნებისა და კულტურისას?“ და გადაჭრით მიუგებს: „ასეთი პოეზია რუსეთს არა აქვს“. „მასების სულიერი ტეხა, —განაგრძობს ავტორი, —ჯერ არ მკლავნებულა რუსეთის პროლეტარული პოეტების შემოქმედებაში. არის პრეტენზია ახალი პოეზიისა და მსოფლიო კულტურის, მაგრამ არ მოსჩანს ცდა ახალი ხელოვნების დაწყების“.

რაშია საქმე? რა მოუვიდა რუსეთის დიდ რევოლიუციას, რომელიც „დღემდის რჩება რევოლიუციის დროშად მსოფლიოში“, რომ ვერ შესძლო პოეზიაში ახმაურება? წერილის ავტორის აზრით რუსეთში რევოლიუციის პოეზიის დაქვეითების მიზეზი არის „პოეტების უკულტურობა, ჩამორჩენილობა“. ეს ახსნა მეტად ნაძალადევია. როგორ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ უკულტურო ქვეყანამ მოახდინა მსოფლიო

მასშტაბით ისტორიისთვის უცნობი გიგანტური გადატეხა აზროვნებასა და სოციალურ-პოლიტიკური ურთიერთობაში? და თუ ქვეყანა უკულტურო არ იყო, რაღა პოეტები აღმოჩნდნენ მაინც და მაინც უკულტურონი და ჩამორჩენილნი ამ ქვეყანაში. ორში ერთი: ან შესაძლებელია დიდი რევოლიუცია უპოეზიოდ, ყოველს შემთხვევაში ინტენსიური დუდილის დროს, ან რუსეთში არ ყოფილა დიდი რევოლიუცია და ამიტომაც არ დანთებულა შესაფერი პოეზიის კონკონი. აქამდის თუ არ ამღერდა პოეზიაში რუსეთის რევოლიუცია, სჩანს აუცილებელი არ ყოფილა რევოლიუციონური ქარტეხილის პოეზიაში გადავარდნა. როგორც ერთმა რუსულმა ყურნალმა აღნიშნა „რევოლიუციის ტემპერატურა უკვე შესამჩნევად დაეცა“ და ამის შემდგომ იწყება აღმშენებლობითი ხანა, როცა „პატარა საქმეები“ იპყრობს მთელს ენერჯისა.

საქართველოს შესახებ ავტორი ამბობს: „საქართველოში პროლეტარული რევოლიუცია არ ყოფილა ისე საგრძნობი, როგორც ეს იყო რუსეთში“. ეს თუ სწორია, მართალია ავტორი, როცა ამბობს: „არც ერთ რევოლიუციას არ მოუცია ჩვენში რევოლიუციის არც ერთი ახალი ლექსი“-ო. თუ რევოლიუცია ნაგრძნობი არ იყო, რევოლიუციის პოეზია საიდან მოვიდოდა? მაგრამ რუსეთში ხომ რევოლიუცია საკმაოდ „ნაგრძნობი“-ა, მაშ რატომ არის იქ ასე დაკნინებული პოეზია? გამოდის, რომ რევოლიუცია თავისთვის მიდის, პოეზია კიდევ თავისთვის. ან იქნება რუსეთში არ ყოფილა „აპოკალიპსის ჩვენებით ანთებული“ გრიგალის მოვარდნა, რომელსაც უნდა გამოეწვია „აზროვნების ძირეული ტეხა“ და ქვეყანა დაეკავშირებინა „კოსმიურ სულთან“? იქნება მოხდა უბრალო ამბავი: სამასი წლის მონობაში დაგუბებული თვითმპყრობელობა დალპა და თავისით წაიქცა, ამას არ გამოუწვევია მსოფლიო მასშტაბით არავითარი ენტუზიაზმი, ვინაიდან რუსული მონარქიაში იყო ანაქრონიზმი და იდეოლოგიურად დიდი ხანია რუსეთშიაც მომწიფებული იყო მისი დაცემის აუცილებლობა. ხოლო მას შემდგომ, რაც მონარქია განადგურდა—რუსეთი საშინელი ბრძოლით გზას იკაფავს თანამედროვე კულტურისაკენ და ხდება ქვეყნის თანდათან ევროპეიზაცია. ვერც ეს პროცესი გამოიწვევდა დიდს აღტაცებას, რადგანაც იდეოლოგიურად ევროპის ცივილიზაციაც საკმაოდ ხანშესულად არის უკვე გამოცხადებული. თუ ამ შეხედულებას მივიღებთ, მაშინ ცხადი იქნება, თუ რატომ არ აყვავდა რუსეთში რევოლიუციის პოეზია. წინააღმდეგ შემთხვევაში უნდა ვიფიქროთ, რომ ვ. გორგაძე რუსეთის ახალი პოეზიის გარჩევის დროს ხელმძღვანელობდა მეტად „სასტიკი საზომით“.

დასასრულ არ შეგვიძლია უშენიშვნოდ დავტოვოთ ბ-ნ სილოე. ხუნდაძის წერილი „ვაჟა-ფშაველას პოეზია“. ბ-ნი ხუნდაძე ხელმოწერით უარყოფს ვაჟა-ფშაველას პოეზიის მაღალ ღირებულებას და უბრალო ხალხურ მოშიარედ მიაჩნია იგი. პირდაპირ გასაკვირია, როგორ შეიძლება თანამედროვე ქართველ მწერალს შეუშინეველი დარჩეს ვაჟა-ფშაველას პოეზიის განუმეორებელი მშვენიერება, რომელიც სრულიად არ საჭიროებს იმ იაფ-ფასიან სამკაულებს, რომლის სიღარიბეს ასე აყვედრის ბ-ნი ხუნდაძე მას. ვაჟას პოეტური ნიჭი ჰგავს მიწიდან ამოთხრილ ოქროს ზოდს, რომელსაც ალაგ-ალაგ მიწა და ქვიშა აცხია. თუ კრიტიკოსი თავის გამანადგურებელ მიკროსკოპს მიაჩერებს სწორედ იმ ადგილს, სადაც ოქრო მიწით არის გასვრილი, რა თქმა უნდა მას მხოლოდ ტალახთან ექნება საქმე და ის ვერასოდეს ჩასწვდება ოქროს კეთილშობილებას. ბ-ნი ს. ხუნდაძე რითმებს უწუნებს ვაჟას, მე სანიმუშოდ ამოვწერ მის მიერ დაწუნებულ ზოგ რითმას: **წიქასა—იმასა; მიწაზე—იმაზე; თურქთანა—მუღამა; იზამენ—ხევისა მენ.** ეს რითმები, ცხადია, მოკლებულია სისრულეს, მაგრამ მასში არის დაცული მთავარი მოთხოვნილება მუსიკალობისა: ხმოვან ბგერათა დაქტილური შეწყობა. ეს ქმნის დაფარულს, მაგრამ მუსიკალურად სრულიად დამაკმაყოფილებელ შთაბეჭდილებას. ეს თვისება რითმისა ძალიან კარგად ესმოდა ვაჟა-ფშაველას და ამიტომ მისი რითმები, გარეგნულად ასე ლარიბი, ყოველთვის რეკავს სამ-ეჟენიან ინსტრუმენტად, რაც ასე იშვიათია ვაჟას თანადროულ პოეტების ლექსებში. ბ-ნ სილ. ხუნდაძეს ვაჟას ერთი ლექსის გასაკილავად მოჰყავს გრ. ორბელიანის ლექსი, რომელიც მას მიაჩნია „საოცნებო ცისკრის ცისკროვან საგალობელად“: აი, ამ ლექსიდან ამოღებული რამდენიმე რითმა: **ღრუბელნი—მხილველნი; მაგრილებელი—ფოთოლთ შრიალი; კიღობანისა—ერევნისა; ცისკრისა—ჯარისა; მხედრისა—კაცისა.** ზედმეტია მტკიცება, რომ ამ რითმების მუსიკალობა ოდნავაც ვერ უახლოვდება ვაჟას თუნდაც იმ „დაწუნებულ“ რითმებს, რომელიც ჩვენ აქ ამოვწერეთ.

ბ-ნი ხუნდაძისათვის ვაჟა-ფშაველას პოეზია მიუღებელია მხატვრული თვალსაზრისით, ვინაიდან მისი ესთეტიზმი სულ სხვა პსიქოლოგიურ ათვისებაზეა აგებული. როგორც ნიმუში ვაჟას „უსიამოვნო, ესთეტიზმის წინააღმდეგი შედარები“-სა ბ-ნ ხუნდაძეს მოჰყავს შემდეგი ტაეპი:

„თუნდ მზე დაადგეთ გულ-მკერდზე,
 ზეგვი სდიოდეთ ქეჩითა,—
 ახველდებიან ხევები,
 ვით ავადმყოფნი ჭლეკითა“.

ხაზგასმული სტრიქონები ბ-ნ ხუნდაძეს მიაჩნია უსიამოვნო, არა ეს-
თეტიურ სახედ. ჩვენ ვიცით, რომ ბ-ნი ხუნდაძე გულწრფელად ჰფი-
ქრობს ასე, მაგრამ ჩვენ ასევე გულწრფელად გვებრალებდა კაცი, რომ-
ლის თვალებსა და სმენას ასცდა ის წარმტაცი სურათები და მუსიკა,
რომლითაც ასე ბარაქიანად არის საესე ვაჟა-ფშაველას გოლიათუ-
რი პოეზია.

„ილიონი“ №. № 1 და 2. პირველი ნომერი გამოვიდა ა. წ. აგვისტო-
ში, მეორე — სექტემბერში. ჟურნალში თანამშრომლობენ უმთავრესად
ის მწერლები, რომელნიც წინად „სახალხო გაზეთი“-ს გარშემო იყ-
რიდნენ თავს. ჟურნალს განსაზღვრული ლიტერატურული მიმართულე-
ბა არა აქვს, ვინაიდან თანამშრომლები უფრო პერსონალური სიმ-
პატიებით არიან დაკავშირებულნი, ვინემ ლიტერატურული სკოლის
პრინციპებით. პირველ ნომერს ხსნის კ. გამსახურდიასი ლექსი: Maria
Stella. ლექსში უთუოდ არის კულტურა, რომელიც ახალი თემით და
ახალი სიტყვებით შემოდის უკანასკნელი ათეული წლების ქართულს
პოეზიაში. მაგრამ არის გადაჭარბებული სიუხვე სალექსიკონო სიტ-
ყვებისა, თუმცა შეიძლება ეს თანამედროვე ქართული ენის სიღარიბით
აიხსნებოდეს. ლექსში ისმის კათოლიკური ლოცვის დაგვიანებული მე-
ლოდია. იმავე ავტორის მეორე პატარა ლექსში: „ფრიდრიჰ ნიცშეს“
არის ერთი სტრიქონი, რომელიც მთელ ლექსად ღირს:

„ შენ ამ სამყაროს უღუფლოდ ვერ შეეთვისე“

ი. გრიშაშვილს სამი ლექსი აქვს ამ ნომერში. მესამე ლექსია: „იღბა-
ლი დისონანსებით“. რითმები აგებულია დისონანსებზე, მაგრამ ყვე-
ლაზე მეტი დისონანსია ლექსის ბოლოს წარწერა: „მარიჯანის სო-
ფელი“. შეიძლება ეს ავტორისათვის საინტერესო იყოს, მაგრამ მკი-
თხველისათვის სულ ერთია, ვის სოფელში დაიწერა ლექსი. მეო-
რე ლექსი: „ქალს უღვაშებით, კეპით და ჯოხით“ დაწერილია იმ
მანერით, რომლითაც ცნობილია გრიშაშვილის შემოქმედება, ხოლო
პირველი ლექსი: „ჩემი ლოცვა“ ახალი მოტივია გრიშაშვილის პოე-
ზიაში. ამავე ახალ მოტივზე არის აშენებული გრიშაშვილის ლექსი
„ილიონი“-ს მეორე ნომერში „ბებუთი მაგიდაზე“! საქმე იმაში კი არ
არის, რომ ამ ლექსებში დარხებულია პატრიოტული ჰანგი, საინტე-
რესოა თვით ცდა ახალი გზის ძებნისა. გრიშაშვილის შემოქმედება
დღემდის მომწვედელი იყო ერთ ვიწრო რკალში. მართალია ამ რკალ-
ში მან დიდი ნიჭი გამოიჩინა, მაგრამ იგი მაინც ჰკავდა იმ ფარვანას,
რომელიც დაუსრულებლად ტრიალებს ერთ და იმავე ნათელი წერ-
ტილის ირგვლივ. ახლა გრიშაშვილი ცდილობს გაარღვიოს ეს რკა-
ლი და უნდა ითქვას, რომ მისი „ბებუთი მაგიდაზე“ ამ მხრივ უკვე
ერთგვარ მიღწევად უნდა ჩაითვალოს. სტრიქონებში:

„რა ექნა! ანდერძი წინაპართა ვერ დავაფასე.

უმოქმედობა შემომეგლო, როგორც ღრუბელი“,—

ნაგრძნობია დღევანდელი ქართველის დაავადებული ნებისყოფა. და პირდაპირ ტრალიკულია ავადმყოფი ნებისყოფის საბოლოოდ დაუძლეურების სურათი:

„ვიბრძოლო? ბებუთს აღარა სურს მტერი ვარკოს,
და მაგიდაზე ასვენია წიგნის საჭრელად“...

ლექსი ბევრს მოიგებდა, რომ არ იყოს სრულიად ზედმეტი მესამე ტაეპი, სადაც მოულოდნელად შემოდიან (არავინ იცის რისთვის!) ანტონიოსი და კლეოპატრა.

მშვენიერია ს. ფაშალიშვილის ლექსი: „ჩემი გვარის მოსაგონად“, სადაც მოცემულია გრძელი გენეალოგია ეფრატიდან გადმოსულ „ჯი-შიან წინაპრების“ შთამომავლობისა. საუკუნოებში გაწოლილი ჯაჭვი ბევრგან არის გაწყვეტილი, მაგრამ იმედიანად ისმის:

„არაფერია! ბედმა იცის სამაგიერო“!

და ელის პოეტი, რომ

„ძვირფასი ლექსი სულს დიდებას კვლავ დაუბრუნებს“...

გარდელის „გაზაფხულის ცულლუტობა“-ში (სათაური არ არის შესაფერი) რომანი ძალიან მოხერხებულად გადადის ეროტიულ კომმარში. კრიტიკის განუობილებაში მოთავსებულია კ. გამსახურდიას: „გოეთე თუ (?) მისტიკოსი“ და გრ. რცხილადის: „აცდენილი ტიპები“. კ. გამსახურდიას აქვს ლიტერატურული ერუდიცია, ნიჭი, ტემპერამენტი და ენერჯია, და შეუძლია ჩვენს იდეებით ღარიბ მწერლობას დიდი სამსახური გაუწიოს ევროპის ლიტერატურულ იდეებთან გაცნობით. ამ მხრით არის ასანიშნავი მისი ვრცელი წერილი გოეთეს შესახებ.

მეტად სწინტერესოა გრ. რცხილადის „აცდენილი ტიპები“, სადაც დიდის ხელოვნებით და დაკვირვებით არის გაკეთებული ანალიზი ქართულის ტიპის პსიქოლოგიური ვითარებისა. ამ წერილში ამოწურულია ქართველი ადამიანის პიროვნების მთელი შინაარსი და ნაჩვენებია მთავარი ხაზი ამ პიროვნების განვითარების მიმართულებისა. „საგარეო ასპარეზზე დამარცხებული ქართველი ხალხი, — ამბობს ავტორი — მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულიდან დაუძლეველ კრიზისს ებრძვის უკვე მხოლოდ ფიზიკურ არსებობის შერჩენის ნათლად გამოხატულ ნიშნის ქვეშ. ფიზიკური არსებობისთვის ქართველს ადამიანს პრინციპიალურად უკვე გაწირული აქვს ამ დროიდან ყოველგვარი ღირებულება, როგორც ნაციონალური და პოლიტიკური, აგრედვე მორალური და სოციალური“. „მეთვრამეტე საუკუნის მეორე

ნახევრიდან ქართველი ადამიანის საერთო ტიპი ევოლიუციას ვანი-
ცდის არა ამაღლებისა და გაძლიერებისაკენ, არამედ დაქვეითებისა
და დაუძლურებისაკენ“.

შემდეგ ავტორი არკვევს თუ რა მიზეზებმა შექმნა ქართველი ადა-
მიანის პიროვნების დამშლელი ეგოიზმი და ამბობს: „უპიროვნო
ადამიანს შეუძლებელია თავისი საკუთარი „მე“-ს პატივისცემა ჰქონ-
დეს, შეუძლებელია ამაყობდეს თავისი თავით, არ გაურბოდეს თავის
თავს... საქართველოში ძნელად თუ ისეთი ადამიანი შეგვხვდეთ, არ
იწუნებდეს თავის პროფესიას, ღვთის წყრომად და ბედის უკუღმარ-
ობად არ მიაჩნდეს, რომ მას თავის პროფესიაში უხდება შრომა
და არა სხვაგან სადმე. საქართველოს გლეხობის გარდა, სხვა არც
ერთი წრის ადამიანს არ მიაჩნია სასურველად იმის ოჯახის მომავა-
ლი თაობა იმავე საპროფესიო ან სოციალურ წრის წევრებად იყვნენ,
რომელსაც თითონ ეკუთვნის. არავის აქვს სურვილი იყოს ის, რაც
ის არის ნამდვილად. ქართველ ადამიანს თითქოს ყოველთვის ერთ-
გვარი მისწრაფება აქვს: დაუსხლტეს თავის თავს და გაექცეს მას“...
მე არსად შეგხვედრივარ ქართველი კაცის სულიერი მიდრეკილების
ასეთ სწორსა და ქეშმარიტს დახასიათებას. ცოცხალი სურათია ნამ-
დვილი ქართველის ტიპის. მხოლოდ ტყუილად ჰფიქრობს ავტორი,
რომ ამ საერთო ხასიათს მოკლებულია ქართველი გლეხობა. პირიქით
ყოველი გლეხი იმას სცდილობს, რომ როგორმე თავისი შვილი მოა-
შოროს „მიწის ჯიჯგნა“-ს და „გააქალაქოს“. მაგრამ გლეხობის დიდი
უმრავლესობისათვის ეს ფაქტიურად შეუძლებელია და მხოლოდ სურ-
ვილად რჩება მისი ამგვარი მისწრაფება. ამ დახასიათებაში მოცემუ-
ლია მთელი სქემა „აცდენილი ტიპები“-ს მოსაბრუნებლად და სა-
სარგებლო იქნება ჩვენის რომანიტებისათვის, რომ ჩაუკვირდებო-
დნენ ამ სქემას და გამოიყენებდნენ მას.

წერილის ბოლოს ავტორს მშვენივრად აქვს შეთანხმებული ოსკარ
უაჰლდის იდეალისტური ესთეტიკა რეალისტურ შეხედულებასთან. უა-
ჰლდი ამტკიცებდა, რომ ხელოვნებას ჰბაძავს სინამდვილე, ჯერ ხე-
ლოვნებაში იქმნება ტიპები, მერე ისინი გადმოდინან ცხოვრებაში-ო.
რამდენი მელანი დაუღვრიათ რეალისტებს უაჰლდის ამ აზრის გასა-
ბათილებლად, მაგრამ ბ-ნ გ. რცხილაძის განმარტებით უაჰლდის
იდეალიზმი მშვენივრად თავსდება რეალიზმის ჩარჩოში. „ტიპის
განვითარება ერთის ხელის მოსმით არა სრულდება სინამდვილეში;
პირიქით ეს განვითარება ხანგრძლივი პროცესია და ვიდრე ბოლომ-
დე დასრულდებოდეს, ევოლიუციის ეტაპების მთელი რიგი უნდა
იქმნეს გავლილი. მხატვრული შემოქმედება წინ უნდა უსწრებდეს
ისტორიულ ტენდენციის მუშაობას და უფრო ადრე, ვიდრე ეს ტენ-

დენცია. წინასწარვე ლოდიკურ სისრულემდე აწვითაობდეს სინამ-
დელის შთანასახებს“.

მეორე ნომერში კარგია ტერენტი გრანელის ლექსი „სიცოცხლის
გრადაცია“. ლოცვით გამთბარ სულში მუსიკის მომაკვდავ აკკორდი-
ვით ჰქრება „სურვილთა გროვა“ და ისადგურებს დამამშვიდებელი
სურნელება „ცისფერი ღამისა“.

ნახია და მთვარის შუქით შემოსილი ხარიტონ ვარდოშვილის ლექსი:
„მთვარის საცოლე“. პროსპექტზე დამფრთხალი შევლივით მოსიარუ-
ლე „იისფერი ქალი“ ნამდვილი მუხაა ვარდოშვილის პოეზიისა: კდე-
მა-მოსული, განაპირებული, სათუთი და წყნარი მელანქოლიით და-
ბინდული.

წარმატება ემჩნევა ყოველ ახალ ლექსში ახალგაზრდა პოეტ-ქალს
ნინო თარიშვილს. კარგი იქნებოდა მისი „შენი წიგნი“, რომ უკა-
ნასკნელ ტაეპში არ იყოს სტრქონი.

„სიყვარულს ვატან ლექსებს პრობლემად“.

აქ საშინელებაა სიტყვა „პრობლემად“.

მარიჯანის „პასუხი ჭიანურებს“ მსუბუქად და ფაქიზად არის და-
წერილი. ბევრი ჭაერია სიტყვებში და სტრიქონები დამშვიდებულ
ტალღებევით ირხევა. მთელს ლექსში არ მომწონს მხოლოდ ერთი
სიტყვა: „მარიჯან“. საჭიროა ახალი სახელი.

ი. მჭედლიშვილის „ძველს ტყეში“ ლაზათიანად დაწერილი ლექსია,
მაგრამ ასევე კარგი იქნებოდა იგი, რომ თხუთმეტი წლის წინად და-
ბეჭდილიყო.

ჩემზე მშვენიერი შთაბეჭდილება მოახდინა ს. ფაშალიშვილის მიერ
გოეთეს ბალადის „მინიონ“-ის თარგმანმა. ლექსი სრულიად არ გავს
თარგმანს.

დათა აგლაძის და გარდელის ორი პატარა მოთხრობა: „კაცის მკე-
ლელ“ და „მკვლელობა“ უცნაურად ხედება ერთიმეორეს თავისი
სათაურებით. ორივე მოთხრობაში დამაჯერებელი ბუნებრიობით არის
განვითარებული ფაბულა.

სწორ აზრზეა აგებული კონსტ. გამსახურდიას „კრიტიკა და შემო-
ქმედება“. ბრბოსა და ხელოვანთ შორის შუამავალის როლი დას-
რულდა. ახლა აღარავის სწამს თითქოს პოეტი ფრინველევით შეუ-
გნებლად მღეროდეს. პოეტური შემოქმედება ინტელექტის თასმით
არის შეკრული და პოეტზე უკეთ არავინ იცის, როგორ უნდა აუდი-
ტორიასთან მისვლა.

ხომალდელი

რუდაქციამ მიიტოვა „მეოცნებე ნაბორები“ წიგნი მეშვიდე, ვალერიან
ფაქრინდაშვილის რედაქტორობით გამოსული. ბიბლიოგრაფია შემ-
დეგ ნომერში დაიბეჭდება.

ფოკლორული სახელოვნო-სალიტერატურო ჟურნალი

სომალი

წელიწადი მორა,

თანამშრომელი (ანბანზე)

აბაშელი ს.

ბოქორიშვილი მ.ბ.

გომართელი ივ.

ვარდუშვილი ხარტონ

იასამანი

თბოლი მუშა

რუხაძე ვარლამ

ტუქიშვილი ვ.

ქიანელი დეო

ქუჩიშვილი გ.

შენგელაია დემნა

ხურაძე ვარლამ (მალაქიაშვილი)

„სომალის“ გამოცემები:

სომალდი წიგნი I — გაიყიდა

„ „ II — „

„ „ III — იყიდება

„ „ IV—V — „

იასამანი—ტომი I — „

გ ა მ ო დ ი ს :

ჩიკვაძე ნოე—პრული კრებული

კრიტიკული წერილებით

სარედაქციო კომისია

107

3 3/2/3